

VENEDIKT JEROFEJEV

MOSKVA-PETUŠKI

S-P-E-K-T-A-R

Venedikt Jerofejev — ruski sovjetski samizdatski pisac, rođen je 1938. godine. Studirao je na Moskovskom državnom univerzitetu i Vladimirskom pedagoškom institutu, na Filološkom fakultetu. Za vreme studija radio je razne poslove (ložlač, stražar, putar, montažer telefonskih linija i druge). Prvo značajno književno delo, *Zapisi psihopute* (1956—1957), još je u samizdatskim prepisima, istu sudbinu deli i *Blaga vest*. U samizdatskom časopisu *Veče* objavljen je njegov esej *Vasilij Rozanov očima ekscentrika*. Roman (poema) *Moskva — Petuški* već petnaestak godina kruži SSSR-om u samizdatskim prepisima, ali objavljen je na Zapadu, na ruskom i u prevodu na francuski i italijanski, a u nas je objavljen u prevodu na slovenački (Cankarjeva založba, 1980, prevod Drago Bajt).

Jerofejev je blistav pisac, mada, naoko, pripada svojim stavom emocionalnoj boemi, mada subjektivan, reč je o učenom piscu koji u svoju ličnu povest upliće i povest ruske književnosti. Ova konstatacija upozorava na nešto što se sve više sreće u postmodernističkoj književnosti — a to je citatnost i montaža teksta. *Moskva — Petuški* se može čitati na nekoliko načina, od jedne moguće kritike sovjetske svakodnevice, zatim psihološke analize glavnog junaka, pa sve do mogućnosti da ovo kratko putovanje pročitamo kao savremenu parafrazu poznate knjige Rusa Radišćeva *Putovanje iz Peterburga u Moskvu*. Broj konotacija i parodijskih obrta vrlo je velik. Reč je o dobro pisanoj prozi, o piscu koji je umeo da otkrije ugao iz kojeg se bitno menja slika sveta, tako da *Moskva — Petuški* može biti čitan i kao fantastički roman koji stoji naspram pozitivne književnosti i njenog podupiranja optimističkih kulisa

---

VENEDIKT JEROFEJEV

MOSKVA-PETUŠKI

BIBLIOTEKA SPEKTAR

VENEDIKT JEROFEJEV

MOSKVA — PETUŠKI

BRATSTVO — JEDINSTVO / NOVI SAD

Naslov originala:
Венедикт Ерофеев
МОСКВА — ПЕТУШКИ
Самиздат, Москва 1970.

Preveo
Aleksandar Badnjarević

AUTOROVO SAOPŠTENJE

Prvo izdanje »Moskva — Petuški«, zahvaljujući tome što je bilo u jednom primerku, brzo je rasprodato. Od tada sam dobio mnogo prekora zbog glave SRP I ČEKIĆ — KARAČAROVO, i to potpuno nepotrebno. U uvodu prvom izdanju opomenuo sam sve devojke da glavu SRP I ČEKIĆ — KARAČAROVO valja propustiti, ne čitajući je, jer posle rečenice »Odmah je ispio« sledi stranica i po psovanja, jer u čitavoj toj glavi nema ni jedne cenzurisane reči, isključivši rečenicu »Odmah je ispio«. Tim dobronamernim upozorenjem dobio sam samo to da su svi čitaoci, a naročito devojke, odmah uzimali glavu SRP I ČEKIĆ — KARAČAROVO, čak i ne čitajući prethodne glave, čak i ne pročitavši rečenicu »Odmah je ispio«. Iz tog razloga sam smatrao da je neophodno da u drugom izdanju iz glave SRP I ČEKIĆ — KARAČAROVO izbacim sve psovke. Tako će biti bolje jer, prvo, čitaće me redom, i drugo, neće biti uvređeni.

V. Jer

*Vadimu Tihonovu,
mojem voljenom prvencu,
autor posvećuje
ove tragične listove.*

MOSKVA. NA PUTU PREMA KURSKOJ STANICI!

Svi govore: Kremlj, Kremlj. Od sviju sam slušao o njemu, ali ga ni jednom nisam video. Koliko sam već puta (hiljadu puta), napivši se ili mamuran, prelazio Moskvu sa severa na jug, sa zapada na istok, uzduž i popreko — a ni jednom nisam video Kremlj.

Eto, ni juče ga nisam ugledao — a čitavo veče sam se motao oko tih mesta, a nisam bio ni tako jako pijan: čim sam izašao na Savelovskoj popio sam, za početak, čašu zubrovke, i to zato jer iz iskustva znam da za jutarnje zagrevanje ljudi još ništa bolje nisu izmislili.

Dakle — čaša zubrovke. A zatim — na Kuljajevskoj — drugu čašu, samo sada ne zubrovke, nego koriandrove. Jedan moj poznanik govorio je da koriandrova na čoveka deluje antihumano, to jest, jačajući udove slabi dušu. Iz nekog razloga sa mnom se desilo suprotno, to jest, duša je ojačala a udovi su oslabili, ali ja se slažem da je i to antihumano. Zato sam, takođe na Kuljajevskoj, dodao još dve krigle žiguljevskog piva i iz flaše slatki liker.

Vi, razumljivo, pitate: a dalje, Venjička, a dalje — šta si pio? Pa ni sam ne znam šta sam pio. Sećam se —

u Čehovljevoj ulici sam popio dve čaše pelinkovca. Ali, zar sam mogao preseći Sadovoje koljco ne popivši ništa? Nisam mogao. Znači, još sam nešto pio.

A zatim sam pošao u centar, uvek mi se isto događa: kada tražim Kremlj, uvek se nađem na Kurskoj stanici. Meni lično je bilo potrebno da idem na Kursku stanicu, a ipak sam pošao u centar da bih makar jednom pogledao Kremlj: nema veze što mikakav Kremlj neću videti, dospeću pravo na Kursku stanicu.

Sad skoro do suza žalim. Ne žalim, razumljivo, što juče nisam dospeo do Kurske stanice. (To je glupost: nisam stigao juče — stići ću danas.) I sigurno ne zato što sam se ujutro probudio u nečijem tajanstvenom ulazu (pokazuje se da sam juče seo na stepenicu u ulazu, na četrdesetu od dole, na grudi sam pritisnuo kovčežić — i tako sam zaspao. Ne, ne žalim zbog toga. Evo zašto žalim: tek što sam izračunao da sam od Čehovljeve ulice do tog ulaza popio za šest rubalja — a šta sam i gde pio i u kakvom kontinuitetu; da li sam pio zbog sreće ili nesreće, to niko ne zna, a sad neće ni znati. Još uvek ne znamo: da li je car Boris ubio carevića Dimitrija, ili suprotno?

Kakav je to ulaz pojma nemam; ali tako i treba. Sve je tako. Sve se na svetu mora odvijati lagano i nepravilno, da se čovek ne bi poneo, da bi čovek bio tužan i zbunjen.

Na vazduh sam izašao kad je već svanulo. Svi znaju — svako ko je u besvesti dospevao u ulaz, a u svitanje izlazio iz njega — svi znaju kakav sam teret preneo u srcu preko tih četrdeset stepenica tuđeg ulaza i kakav sam teret izneo na vazduh.

Ništa, ništa — rekao sam sâm sebi — ništa. Evo, apoteka, vidiš? A eno, onaj u mrkom kaputu struže trotoar. Ti to takođe vidiš. Pa, onda se smiri. Sve ide kao što treba. Venjička, ako hoćeš da skreneš levo, idi levo, ni na šta te ne prisiljavam. Ako hoćeš desno — idi desno.

Povodeći se od tuge i hladnoće pošao sam desno. Oh, taj jutarnji teret u srcu! O, iluzornost nesreće! O, nepopravivost! Čega je u njemu više, u tom teretu, koji

još niko po imenu nije nazvao? Čega je u njemu više: uzetosti ili mučnine? Iscrpljenosti nerava ili smrtne tuđe negde u blizini srca? A ako je svega podjednako, onda je ipak nečega više: skamenjenosti ili groznice?

Ništa, ništa — rekao sam sebi — zaštititi se od vetra i polako idi. I diši retko, retko. Diši tako da kolena ne bi klecala. Idi bilo kuda. Svejedno kuda. Čak ako pođeš levo, dospećeš na Kursku stanicu, ako pođeš pravo — opet na Kursku stanicu; ako skreneš desno — i sad na Kursku. Zato skreni desno da bi verovatno dospeo tamo. O, šteta!

O, efermnosti! O, najnemoćnije i najsramoćnije vreme u životu mog naroda — vreme od svitanja do otvaranja prodavnica. Koliko je sedih ono uplelo u nas, beskućne i tužne tamnokose! Idi, Venjička, idi.

MOSKVA. TRG KURSKE STANICE.

Pa eto, znao sam šta sam govorio: pođeš desno — obavezno dospeš do Kurske stanice. Venjička, bilo ti je dosadno u tim uličicama, zaželeo si užurbanost — evo, imaš svoju užurbanost . . .

— Pusti — odmahnuo sam sâm sebi — zar mi je potrebna tvoja užurbanost? Zar su mi potrebni tvoji ljudi? Spasitelj je čak svojoj majci rekao: »Šta ćeš mi ti?« A tim pre meni — šta će mi ti sujetni i omrznuti?

Bolje da se naslonim na stub i zažmurim, da mi se ne bi tako gadilo . . .

— *Svakako, Venjička, svakako*, — iz visine je neko umiljato zapevao, — *zažmuri da ti se toliko ne gadi.*

O! Prepoznam! To su opet oni! anđeli gospodnji! To ste opet vi.

— *Pa, naravno, mi*, — i opet tako umiljato! . . .

— A znate šta, anđeli? pitao sam, takođe, tiho, tiho.

— *Šta?* — odgovorili su anđeli.

— Teško mi je ...

— *Znamo da ti je teško, — propevali su anđeli. — A ti prošetaj, biće ti lakše, a kroz pola sata se otvara prodavnica: votka se, istina, prodaje od devet, ali crveno će odmah dati.*

— Crveno?

— *Crveno, — pevajući su ponovili anđeli gospodnji.*

— Hladno?

— *Hladno, razume se ...*

O, kako sam postao uznemiren! ...

— *Kažete: prošetaj, prošetaj, biće ti lakše. Ali već mi se i ne hoda ... Pa i sami znate kako je u mom stanju — hodati! ...*

Na to su anđeli učitali. A zatim su ponovo zapevali:

— *A ti onda pođi u stanični restoran. Možda tamo i ima nečega. Tamo je sinoć bilo heresa. Nisu mogli za jedno veče popiti sav heres! ...*

— Da, da, da. Poći ću. Sad ću poći, saznaću. Hvala vam, anđeli.

A oni su tiho-tiho zapevali:

— *Na zdravlje, Venja ...*

A zatim tako umiljato-umiljato:

— *Ne vredi ...*

Kako su oni dragi! ... Pa šta ... Ići, tako, ići. I kako je dobro što sam juče kupio poklone; ne može se putovati u Petuške bez poklona. Bez poklona se nikako ne može u Petuške. To su me anđeli podsetili za poklone, jer oni za koje su kupljeni liče na anđele. Dobro je što sam kupio ... Seti se ... Idi i seti se ...

Pošao sam preko trga — tačnije, nisam pošao nego sam se povukao. Dva ili tri puta sam se zaustavljao i skamenjivao se u mestu da bih savladao mučninu u sebi. Jer u čoveku nije samo jedna, fizička strana; u njemu je i duhovna strana i — više od toga — mistična strana, nadduhovna strana. Tako sam na trgu svakog trenutka čekao da počne da me muči sa sve tri strane. I opet sam se zaustavljao, i opet se skamenjivao.

— *Kada si juče kupio svoje poklone? Posle pelinkovca? Ne, posle pelinkovca mi nije bilo do poklona.*

Između prvog i drugog pelinkovca? Ne! Između njih je bila pauza od trideset sekundi, a ja nisam nadčovek da bih za trideset sekundi nešto uspeo da uradim. Nadčovek bi pao posle prve čaše pelinkovca, drugu ne bi ni popio... Onda, kad? Milostivi Bože, koliko je na svetu tajni! Neprozirna zavesa tajni! Pre koriandrove ili između piva i slatkog likera?

MOSKVA. RESTORAN KURSKE STANICE.

Ne, između piva i slatkog likera nije; onda već, sigurno, nije bilo nikakve pauze. A pre koriandrove — to je već moguće. Biće da je tako: orahe sam kupio pre koriandrove, a bonbone — posle. A možda je i suprotno: popivši koriandrovu ja...

— Nikakvog alkohola nema, — rekao je izbacivač. Pogledao me je celog, kao crknutu ptiču ili blatnjav ljutić.

— Nema nikakvog alkohola!

Od očajanja sam se sav zgrčio, a ipak sam mogao da promisljam da zbog toga nisam došao. Ko zna zašto sam došao? Možda ekspres za Perm iz nekog razloga neće ići za Perm i ja sam došao ovamo: da pojedem bif Stroganov, da čujem Ivana Kozlovskog ili nešto iz »Brijača«.

Kovčević sam ipak poneo sa sobom i, kao sinoć u ulazu, pritisnuo ga na grudi u iščekivanju narudžbine.

Nema alkohola! Carice Nebeska! Jer ako je verovati anđelima, ovde heres nije potrošen. A sad samo muzika, pa još muzika sa nekakvim pasjim modulacijama. To u stvari peva Ivan Kozlovski, odmah sam ga poznao, odvratnijeg glasa nema. Svi glasovi svih pevača su jednako odvratni, ali su kod svakog odvratni na svoj način. Ali, Ivan Kozlovski... »O-o-o, peharu mojih predaka... O-o-o, daj da te se nagledam pri svetlu zvezda-a-a noćnih...« Pa, Ivan Kozlovski... »O-o-o, zašto sam tobom omađi-i-i-jan... Ne odba-a-cuj...«

— Da li ćete nešto naručiti?

— A šta imate — samo muziku?

— Kako »samo muziku«? Imamo bif Stroganov, kolače, vime...

Ponovo se pojavila mučnina.

— A heres?

— Heresa nema.

— Interesantno, vime imate a heresa nema!

Ostavili su me. Da mi se ne bi suviše gadilo počeo sam razgledati luster nad glavom.

Dobar luster. Ali ipak pretežak. Ako sad otpadne i padne nekome na glavu — biće strašno bolno... Ali ne, verovatno čak i ne bi bilo bolno: dok se on otkida i leti, ti sediš i ništa ne sumnjajući piješ, recimo, heres. A kad doleti do tebe — ti već nisi živ. Teška je to misao: ... ti sediš, a na tebe, odozgo, luster. Veoma teška misao...

Ali ne, zašto teška? ... Ako ti, pretpostavimo, piješ heres, ako sediš zbog pijanstva i još nisi uspeo da se napiješ, a heres ti ne daju, i tad ti na glavu padne luster — e to je već teško... Užasno mučna misao. Misao koju ne može svako podneti. Naročito zbog pijanstva.

A ti bi se saglasio kada bi ti ponudili: mi ćemo ti, kažu, sada doneti 800 grama heresa, a zatim ćemo ti nad glavom otkaciti luster i...

— Pa, šta ste odlučili? Hoćete li nešto uzeti?

— Heresa, molim, 800 grama.

— Pa ti si, kako se vidi, već dobar! Ruski ti je rečeno: nemamo heresa!

— Pa... pričekacu... kad ga bude...

— Čekaj, čekaj... Dočekaćeš!... Odmah ćeš dobiti heres!

Opet su me ostavili. Sa gađenjem sam pogledao za tom ženom. Naročito bele čarape bez šava; šav bi me smirio, možda bi mi rasteretio dušu i svest...

Zašto su svi oni tako grubi? A? Grubi su, naglašeno grubi baš u trenucima kad ne bi trebalo biti grub, kad su u čoveku zbog pijanstva svi nervi opušteni, kad je on malodušan i tih! Zašto tako?! O, kad bi čitav svet, kad bi svako u svetu bio, kao ja sada, tih i plašljiv, i ne bi bio siguran: ni u sebe, ni u ozbiljnost svog

mesta pod nebom — kako bi to bilo dobro! Nikakvih entuzijasta, nikakvih podviga, nikakve opsednutosti! — opšta malodušnost. Pristao bih da živim na zemlji čitavu večnost kad bi mi pre toga pokazali kutak u kojem nema mesta za podvige. »Opšta malodušnost« — to je spasenje od svih nesreća, to je Panakeja, to je predikat veličanstvenog savršenstva! A što se tiče aktivnog sklada prirode...

— Ko ovde želi heres?!

Iznad mene dve žene i jedan muškarac, sve troje u belom. Podigao sam oči na njih — o, koliko je sada u mojim očima moralo biti nakaznosti i nemira, shvatio sam to po njima, po njihovim očima, zato jer se u njihovim očima odrazila ta nakaznost i nemir... Sav sam nekako sveo i izgubio dušu.

— Pa ja... gotovo da i ne želim. Pa neka, neka nema heresa, pričeću... ja tako...

— Kako »tako«!... Šta ćete vi to »pričekati«?!

— Pa gotovo ništa... ja samo putujem u Petuške, kod voljene devojke (ha-ha! »kod voljene devojke«!) i poklone sam kupio...

Oni, dželatli, čekali su da još kažem:

— Pa, iz Sibira sam... siroče... I samo da mi ne bi bilo tako zlo... želim heres.

Nepromišljeno ja opet o heresu, nepromišljeno! To ih je odmah razjarilo. Sve troje su me uhvatili pod ruku: preko čitave sale — o kako boli takav prizor! — povelili su me preko čitave sale i izbacili na vazduh. Za mnom su i kovčežić sa poklonima, takođe, izbacili.

Ponovo napolju. O, praznino! O, zversko keženje postojanja!

MOSKVA. KROZ BIFE PREMA VOZU.

Šta je bilo posle — od restorana do bifea i od bifea do voza — ljudski jezik se neće pokrenuti da to izrazi. Ja se toga, takođe, neću prihvatiti. A ako se toga prihvate anđeli — oni će se rasplakati, a od suza ništa neće moći reći.

Bolje je ovako — minutom ćutanja odajmo poštu tim dvama smrtnim časovima. Seti se, Venjička, ta dva časa. U najjushićenije, u najblistavije dane svog života — seti se njih. U trenucima blaženstva i zanosa — ne zaboravljaj ih. To se ne sme ponoviti. Obraćam se svim dragim i bliskim, svim ljudima dobre volje, obraćam se svima čije je srce otvoreno za poeziju i saosećanja.

Ostavite svoje poslove. Zaustavite se sa mnom, i minutom ćutanja odajmo poštu onome što je neizrazivo. Ako vam je pri ruci neka neupotrebljiva sirena — pritisnite je.

Tako. I ja se zaustavljam. Tačno minut, mutno gledajući stanični časovnik, stojim kao stub na sred trga Kurske stanice. Kosa mi leprša na vetru, čas se nako streši, čas ponovo leprša. Taksiji me obilaze sa sva četiri strane. Ljudi — takođe, i gledaju tako čudno: sigurno misle — da li ga izvajati tako u slavu naroda prošlosti, ili ga ne izvajati?

I tu tišinu narušava samo sipljiv ženski bas koji dospeva niotkuda:

— Pažnja! U 8 časova i 16 minuta sa četvrtog koloseka polazi voz za Petuški. Staje: Srp i Čekić, Čuhlin-ka, Reutovo, Željeznodorožnaja, dalje na svim stanicama osim Jesino.

I to je sve. Minut je istekao. Sada mi svi, razumljivo, postavljate pitanje: »Venjička, a ti iz bifea?«

— Da, — govorim vam ja, — iz bifea. I nastavljam da idem prema peronu nagnuvši glavu levo.

— Taj kovčežić je sada težak? Da? A u srcu ti svira svirala? Je li tako?

— Pa, recimo! — govorim nagnuvši glavu desno. Tačno je da je kovčežić veoma težak. A što se tiče svirale još je rano govoriti . . .

— A šta si, Venjička, šta si sve kupio? Strašno nas interesuje!

— Da, razumem da vas interesuje. Sad, sad ću nabrojati: prvo, prvo, dve flaše kubanske po dve rublje i šezdeset dve svaka, svega pet i dvadeset četiri. Dalje: dve četvrtine ruske po rublju i šezdeset četiri, svega pet

i dvadeset četiri plus tri i dvadeset osam. Osam rubalja i pedeset dve kopjejeke. I još nekakvo crveno vino. Sad ću se setiti. Da — crveno jako, po rubalj i trideset sedam.

Da-da-da, — govorite vi, — a sveukupno? Jer to nas strašno interesuje . . .

— Sad ću vam reći koliko je to ukupno.

— To je svega devet rubalja i osamdeset devet kopjeji, — govorim stupajući na peron. Ali to nije potpuni zbir. Jer kupio sam još i dva sendviča, da se ne bih izbljuvao.

— Hteo si reći, Venjička, da ne povратиš?

Ne, što sam rekao, rekao sam. Prvu dozu ne mogu bez jela, zato jer mogu da se izbljujem, a drugu i treću mogu piti bez jela, zato jer ako mi se smuči, nek se smuči, ali više uopšte neću povratiti. I tako — sve do devete. A onda, opet prija sendvič.

— Zašto, opet muka?

— Ma ne, da se smuči već nema zašto da se smuči, a ako ću bljuvati — bljuvaću.

Vi na sve to, razumljivo, klimatate glavama. Ja čak vidim, odavde, sa mokrog perona, kako svi vi, rasejani po mojoj zemlji klimatate glavama i počinjete ironizirati:

— Kako je to komplikovano, Venjička, kako je to tanano!

— Dakako!

— Kakva jasnost mišljenja! I to je — sve?! I to ti je sve što ti je potrebno da bi bio srećan? Više — ništa?

— Pa, kako, to jest — ništa? — govorim ulazeći u vagon. — Da sam imao više novca uzeo bih još piva i par flaša portoa, ali . . .

Tad već počinjete stenjati.

— O-o-o-o, Venjička, primitivče!

Pa šta? Neka sam primitivac, kažem. I na tom ću prestati sa vama da govorim. »Neka sam primitivac!« A na vaša pitanja neću više odgovarati. Rađe ću sestiti,

na grudi ću pritisnuti kovčežić i gledaću kroz prozor. Eto, tako. »Neka sam primitivac!«

A vi sve navaljujete:

— Šta ti je? Uvredio se?

— Ma ne, — odgovaram.

— Nemoj se vređati, mi ti želimo dobro.. Samo zašto, ludo, pritiskaš kovčežić na grudi? Zato jer je u njemu votka, je li?

Tada se potpuno uvredim: kakve veze sa time ima votka?

— Građani putnici, naš voz ide do stanice Petuški. Staje: Srp i Čekić, Čublinka, Reutovo, Željeznodorožnaja, dalje u svim mestima osim Jesino.

U stvari, kakve veze sa time ima votka? Hteli bi te votke! Pa ja sam ga i u restoranu pritiskao na grudi, a votka u njemu još nije mirisala! ... Ako već sve hoćete da znate, — sve ću vam ispričati, pričekajte samo. Evo, napiću se u Srpu i Čekiću, i tada ću sve, sve ispričati. Strpite se. Ja već trpim!

MOSKVA — SRP I ČEKIĆ.

Pa, naravno, svi oni smatraju da sam loš čovek. Ujutro zbog mamurluka i ja o sebi imam takvo mišljenje. Ali zar treba verovati mišljenju čoveka koji još nije uspeo da se napije! Ali uveče — kakvi su bezdani u meni! — ako se, razumljivo, preko dana dobro nalijem — kakvi su bezdani uveče u meni!

Ali — neka. Neka sam loš čovek. Uopšte primećujem: ako je čoveku ujutro odvratno, a uveče je pun ideja, i mašte, i snage — taj čovek je veoma loš. Ujutro loše, uveče dobro — prava osobina lošeg čoveka. A ako je suprotno — ako je čovek ujutro snažan i pun nade, a uveče ga obara iznemoglost — onda je to baš čovek-đubre, egoist i mediokritet. Meni je taj čovek gad. Ne znam kako je vama, ali meni je gad.

Razumljivo, nađu se i takvi kojima je podjednako prijatno i ujutro i uveče, vole i ustajanje i leganje — to su prave hulje — o njima mi se gadi da govorim. A, ako je nekome podjednako gadno i ujutro i uveče — tu ne znam šta da kažem, taj je već krajnji šljam i govнар. Zato što bifei kod nas rade do devet, a jelisejevski čak do jedanaest, i ako nisi govнар, uvek ćeš uspeli uveče da se uzdigneš do nečega, do nekog beznčajnog bezdana.

Dakle, šta ja imam?

Iz kovčežića sam povadio sve, i sve sam opipao: od sendviča do crvenog vina po rublju i trideset sedam. Opipao sam — i najednom sam se potpuno zamorio i pobledeo... Gospode, evo, Ti vidiš šta sve imam. Ali zar je *to* meni potrebno? Zar za *time* tuguje moja duša? Evo šta su mi ljudi dali u zamenu za ono za čim tuguje moja duša! A da su mi dali *to*, zar bi mi bilo potrebno *ovo*? Pogledaj, Gospode, evo: crveno za rublju i trideset sedam...

I, sav u modrim munjama, Gospod mi je odgovorio:

— A zašto su svetoj Tereziji potrebne stigme? Nisu joj potrebne. Ali, ona ih želi.

— To-to! — oduševljeno sam odgovorio. — Baš i meni, i meni takođe, ja to želim, a uopšte mi nije potrebno!

— Venjička, pa kad je željeno, onda i pij, — pomislio sam, ali sam oklevao. Hoće li mi gospod reći još nešto, ili neće.

Gospod je ćutao.

Pa dobro. Uzeo sam četvrtinku i izašao sam na platformu. Tako. Moj duh se u zatvoru mučio četiri i po časa, sad ga puštam da prošeta. Čašu imam, i sendvič je ovde, *da mi se ne smuči*. I duša je ovde, dok je još otvorena za utiske postojanja. Gospode, podeli sa mnom trpezu!

SRP I ČEKIĆ — KARAČAROVO.

I žurno sam je ispio.

KARAČAROVO — ČUHLINKA.

A kad sam popio — i sami vidite kako sam se dugo mrštio i savlađivao gađanje, koliko sam dugo psovao i hulio. Pet minuta, sedam minuta, čitavu večnost sam se mučio između četiri zida, hvatao sam sebe za grlo i molio svog Boga da me ne kažnjava.

I sve do Karačarova, od Srpa i Čekića do Karačarova moj Bog nije mogao da usliši moju molbu — popijena čaša se kovitlala negde između creva i jednjaka, čas se penjala gore, čas se spuštala. Bilo je to kao Vezuv, Herkulanum i Pompeja, kao prvomajska iluminacija u prestonici moje domovine. A ja sam patio i molio se.

I tek u Karačarovu moj Bog me je čuo i uslišio. Sve se sleglo i smirilo. A kad se u meni nešto smiri i slegne, to je onda konačno. Budite sigurni. Ja poštujem prirodu, bilo bi ružno vraćati prirodi njene darove... Da.

Nekako sam zagladio kosu i vrataio se u vagon. Putnici su me gledali gotovo ravnodušno, okruglim, tobože ničim nezabavljenim očima...

To mi se sviđa. Sviđa mi se što su u naroda moje domovine oči tako prazne i izgubljene. To u mene unosi osećanje prirodnog ponosa. Treba zamisliti kakve su oči tamo. Gde se sve prodaje i kupuje... duboko skrivene, pritajene, pohlepne i uplašene oči... Devalvacija, nezaposlenost, pauperizam... Gledaju ispod oka, sa neprolaznom brigom i patnjom — eto, takve su oči u svetu novca...

Zato u mog naroda su oči — kakve su? One su nepromenjivo izbuljene, ali — u njima nema nikakvog

napora. Potpuno odsustvo svakog smisla — ali zato, kakva snaga! (Kakva duhovna snaga!) Te oči neće prodati! Ništa neće prodati i ništa neće kupiti. Bilo šta da se desi sa mojom domovinom. U dane sumnji, u dane teških nedoumica, u godini svakojakih iskušenja i nesreća — te oči neće trepnuti. Njima je sve božja rosa...

Sviđa mi se moj narod. Srećan sam što sam se rodio i odrastao pod pogledima tih očiju. Loše je samo jedno: da li su primetili šta sam sad radio na platformi? ... Batrgao se iz ugla u ugao, kao veliki tragičar Fjodor Šaljapin, sa rukom na grlu, kao da me je nešto gušilo?

Ali, uostalom, neka. Ako je neko i video — neka.

Možda sam tamo nešto probao? Da... Stvarno. Možda sam igrao besmrtnu dramu *Otelo, Mavar venecijanski*? Igrao sam, i to najedanput u svim ulogama? Ja sam, na primer, izdao sebe, svoja ubeđenja: samog sebe sam kod sebe oklevetao — o, tako sam sebe oklevetao! — i evo, zavolevši sebe do patnje, kao samog sebe — počeo sam daviti sebe. Dohvatio sam sebe za grlo i davim. Ko zna šta sam tamo radio?

Evo — desno, kod prozora, sede dvojica. Jedan, tup-tup- u džemperu. Drugi, uman-uman, u mantilu od koverkata. I molim, ne stideći se nikoga, nalivaju i piju. Ne istrčavaju na platformu i ne lome ruke. Tupi-tupi ispije, hukne i kaže: »Dobro je legla, kurva!« A umni-umni ispije i kaže: »Trans-cen-den-talno!« I to nekim svečanim glasom. Tup-tupi mezeti i govori: »Meze nam je danas, uh! Meze tipa 'Ja vas preklinjem!'« A umni-umni žvaće i govori: »Da-a-a... Trans-cen-den-talno!...«

Zaprepašćujuće! Ušao sam u vagon i sedim, muči me misao, da li misle da sam Mavar, ili misle da nisam Mavar? Da li su o meni pomislili nešto loše ili dobro? A ovi — piju, žestoko i slobodno, kao kruna stvaranja, piju sa svešću sopstvene nadmoći nad svetom... »Meze tipa 'Ja vas preklinjem!'«... Ja, napivši se ujutro, skrivam se od neba i zemlje, jer to je nešto intimnije od svake intimnosti! ... Ako pijem pre posla, skrivam

se. Ako pijem za vreme rada, skrivam se... a ovi?
»Trans-cen-den-talno!«

Moja delikatnost mi mnogo šteti; ona mi je nagrдила mladost. Detinjstvo i dečaštvo... Pre: pre to nije delikatnost, nego sam ja bezgranično raširio sferu intimnog — koliko puta me je to uništavalo...

Evo, sad ću vam ispričati. Sećam se, pre deset godina naselio sam se u Orehovo—Zujevo. U vreme kad sam se naselio u mojoj sobi su već živela četvorica, ja sam bio peti. Živeli smo kao jedna duša i nije bilo nikakvih sukoba. Kad je neko želeo da pije porto ustajao je i govorio: »Deco, hoću da pijem porto.« A svi su odgovarali: »Dobro. Pij porto. Mi ćemo, takođe, s tobom piti porto.« Ako je neko hteo pivo, svi su, takođe, hteli pivo.

Divno! Ali, iznenada sam počeo primećivati da me ta četvorica nekako odstranjuju od sebe, nekako se došaptavaju gledajući me, ako nekud pođem nekako gledaju za mnom. To mi je bilo čudno, pa čak me je i zabrinjavalo. I na njihovim licima sam čitao tu istu zabrinutost, čak i strah... »O čemu se radi? — mučio sam se. — Zašto je tako?«

I došlo je veče kad sam shvatio o čemu se radi i zašto je to tako. Ja, sećam se, tog dana čak nisam ni ustajao iz postelje: pio sam pivo i rastužio se. Jednostavno: ležao sam i tugovao.

I vidim: sva četvorica me tiho opsedaju — dvojica su sela na stolice kod uzglavlja, a dvojica kod nogu. I gledaju me u oči, gledaju sa prekorom, gledaju sa besom ljudi koji nisu mogli otkriti neku tajnu skrivenu u meni... Ne, drugačije, kao da se nešto desilo.

— Slušaj, — rekli su oni, — »prestan i«...

— Šta »prestan i«? — začudio sam se i pridigao.

— Prestani da smatraš da si nešto bolje od drugih... da smo mi sitna boranija, a ti Kain i Manfred.

— Odkud vam to?...

— Evo odakle. Danas si pio pivo?

ČUHLINKA — KUSKOVO.

— Pio sam.

— Mnogo si pio?

— Mnogo.

— Onda ustaj i idi.

— A kuda »idi«?

— Kuda znaš! Ispada da smo mi sitne mušice i pol-dlaci, a ti Kain i Manfred ...

— Dozvolite, — kažem, — ja to nisam tvrdio ...

— Ne, tvrdio si. Otkako si se doselio k nama — ti svakog dana to tvrdiš. Ne rečima, nego delom. Čak ne delom, nego odsustvom tog dela. Ti to negativno tvrdiš ...

— Ali kakvog »dela«? Kakvim »odsustvom«? — od izbezumljenosti sam razrogačio oči ...

— Poznato je kakvog dela. Ne krećeš se — eto. Osetili smo nešto nelagodno. Otkako si se doselio ni jednom te nismo videli da si pošao u toalet. Pa, dobro, zbog velike nužde još i dobro! Ali ni jednom čak ni zbog male ... čak ni zbog male!

Sve je to bilo rečeno bez osmeha, tonom uvređenosti do smrti.

— Ne, momci, loše ste me shvatili ...

— Ne, mi smo te dobro shvatili ...

— Ali niste, niste me shvatili. Ne mogu ja kao vi ustati sa postelje i svima reći: »Pa, deco, idem da ... šam!« ili: »Pa, deco, idem da ... em!« Ne mogu ja tako ...

— A zašto ne možeš? Mi možemo, a ti ne možeš! Znači, ti si bolji od nas! Mi smo odvratne životinje, a ti si ljiljan! ...

— Ali ne, kako da vam objasnim ...

— Nemaš nam šta objašnjavati ... nama je sve jasno.

— Ali slušajte ... shvatite ... na ovom svetu ima stvari ...

— Baš kao i ti, znamo kakvih stvari ima, a kakvih nema ...

Nisam uspeo. Oni su svojim mrkim pogledima rešetali moju dušu... Počeo sam se predavati...

— Pa, naravno, mogu i ja... i ja bih mogao...

— Aha! Znači ti možeš kao i mi. A mi kao ti — ne možemo. Ti, dakle, sve možeš, a mi ne možemo ništa. Ti si Manfred, ti si Kain, a mi smo kao ispljuvci pred tvojim nogama...

— Ali ne, ne. — Tu sam se sasvim spleo. — Na ovom svetu ima stvari... ima takvih sfera... ne može se samo tako ustati i poći. Zato je to samoograničavanje, šta li je? postoji takvo naređenje stida, od vremena Ivana Turgenjeva... i zatim kletva na Vorobjovim gorama... I posle toga ustati i reći: »Pa, deco...« Neka-ko je uvredljivo... Jer ako neko ima osetljivo srce...

Sva četvorica su me ubistveno gledali. Slegao sam ramenima i beznadežno sam ćutao.

— Pusti to o Ivanu Turgenjevu. Govori, ali nas ne zagovaraj, i sami smo čitali. Bolje nam reci: danas si pio pivo?

— Pio sam.

— Koliko krigli?

— Dve velike i jednu malu.

— Onda ustaj i idi. Da svi vidimo da si pošao. Ne ponižavaj nas i ne muči nas! Ustaj i idi.

Ustao sam i pošao. Ne da bih sebi olakšao, nego da bih njima olakšao. A kada sam se vratio jedan od njih mi je rekao: »Sa tako sramnim pogledima večno ćeš biti sam i nesrećan.«

Da. On je bio u pravu. Znam mnoge zamisli Boga, ali zašto je u mene uneo toliko čednosti, to još uvek ne znam. A ta čednost — najsmješnije! — ta čednost objašnjavana je tako naopačke da mi je poricano čak i elementarno vaspitanje.

Na primer, u Pavlovo—Posadu. Privode me dama-ma i ovako predstavljaju:

— A ovo je poznati Venjička Jerofejev. Poznat je po mnogo čemu. Ali najpoznatiji je, dakle, po tome što u životu nikada nije prdnuo...

— Kako!! Nikad! — čude se dame i gledaju me razrogačenim očima. — Nikad!

I, naravno, počinjem se zbunjivati. Ne mogu da se u prisustvu dama ne zbunjujem. Kažem:

— Pa, nikad! Ponekad... ipak...

Od toga se potpuno gubim i govorim:

— Pa šta je u tome t a k o, pa ja... jer — pr d n u t i — pa to je tako noumenalno... Ničeg fenomenalnog nema, u tome, prdnuti...

— Pomislite samo, — benave dame.

A zatim udaraju na sva zvona po čitavom petuškovskom kraju: »On sve to radi glasno, i govori da to ne radi loše! Da on to radi dobro!«

Pa, vidite. I tako čitav život. Čitavog života je nada mnom taj košmar — košmar je jer te shvataju na o p a č k e, ne — »naopačke« je malo! — nego baš potpuno naopak o, to jest potpuno svinjski, to jest a n t i n o m i č n o.

O tom predmetu bih mogao mnogo ispričati, ali ako budem sve pričao, trajaće sve do Petuški. Biće bolje da ne pričam sve, nego samo jedan-jedini slučaj, zato jer je on najsvežiji: o tome kako su me pre nedelju dana smenili sa dužnosti brigadira zbog »uvođenja izopačenog sistema individualnih grafikona«. Čitava naša moskovska uprava trese se od u ž a s a čim se seti tih grafikona. A šta je tu u ž a s n o, moglo bi se pomisliti!

Da! Gde smo?

Kuskovo! Bez zaustavljanja prolazimo pored Kuskova. Trebalo bi da popijem još jednu, ali bolje da vam prvo ispričam,

KUSKOVO — NOVOGIRJEVO.

a zatim ću poći i popiti.

Znači, pre nedelju dana su me smenili sa položaja brigadira, a pre pet nedelja su me postavili. I sami znate da se za četiri nedelje ne mogu načiniti velike promene, a neke velike promene nisam ni uvodio, a ako se nekome i učinilo da sam uvodio, nisu me najurili zbog velikih promena.

Sve je počelo jednostavnije. Do mene je naš proizvodni proces izgledao ovako: ujutro smo sedali i kartali se u novac (umete li da igrate karte?). Tako. Zatim smo ustali, razmatrali smo bubanj sa kablom i kabel smo zakopavali u zemlju. A posle: poznata stvar — sedali smo i svako je po svome ubijao dokolicu, jer ipak, svako ima svoju maštu i svoj temperament: jedan je pio vermut, a drugi, prostiji — kolonjsku vodu »Svežina«, a ko je bio značajniji pio je konjak na međunarodnom aerodromu Šerementjevo. Zatim smo legali da spavamo.

A ujutro ovako: prvo smo sedali i pili vermut, a zatim smo ustajali i jučeranj kabel otkopavali i vadili iz zemlje, to smo činili jer je bio mokar. A zatim — šta još? — zatim smo sedali i kartali se u novac. Legali smo da spavamo ne završivši kartanje.

Rano ujutro smo već budili jedan drugog: »Leha, ustaj da se kartamo!« »Stasik, ustaj da završimo jučerašnju partiju!« Ustajali smo i završavali partiju. A zatim, ni svetlo, ni zora, ni »Svežinu« ne popivši, ni vermut, hvatali smo bubanj sa kablom i počinjali ga razmatravati da bi se do sutra nakvasio i upropastio. A zatim — svaki u svoju dokolicu, jer svaki ima svoje ideale. I tako sve iz početka.

Postavši brigadir ja sam taj proces uprostio do krajnjih granica. Sad smo ovako radili: jedan dan smo se kartali, drugog smo pili vermut, trećeg ponovo kartali, a četvrtog pili vermut. A onaj ko je imao duha, taj se potpuno izgubio na aerodromu Šerementjevo: sedeo je i pio konjak. Bubanj, razume se, ni prstom nismo doticali — a ako bih ja i predložio da ga dotaknemo, oni bi se nasmejali, a posle bi me udarali da ga dotaknemo, oni bi se nasmejali, a posle bi me udarali pesnicama po licu, a zatim bi se razišli: jedni da se kartaju u novac, neki da piju vermut, a neki »Svežinu«.

Neko vreme je sve išlo izvrsno: mi smo gore jednom mesečno slali izveštaj o prihvaćenim obavezama, a oni nama dva puta mesečno platu. Mi, na primer, pišemo: povodom predstojeće stogodišnjice obavezuje se da ćemo prekinuti sa proizvodnim traumatizmom. Ili ovako: povodom slavne stogodišnjice obavezuje se

da će svaki šesti vanredno završiti školovanje na višoj školi. A kakav traumatizam i škola, kad mi od karata beli dan ne vidimo, a svega nas je petorica!

O, sloboda i jednakost! O, bratstvo i parazitizam! O, slast neobračuna! O, najblaženije vreme u životu mog naroda — vreme od otvaranja do zatvaranja bifea.

Odbacivši stid i druge brige živeli smo isključivo duhovnim životom. Širio sam im vidokrug koliko sam mogao, a njima se veoma sviđalo kad sam im ga širio: naročito u svemu što se tiče Izraela i Arapa. Tu su bili u potpunom ushićenju — ushićeni Izraelom, ushićeni Arapima, naročito Golanskom visoravni. A Aba Eban i Moše Dajan im nisu silazili sa jezika. Dolaze oni ujutro iz kurvanja, na primer, i jedan drugog pita: »Pa kako je? Da li je danas u trinaestici Dajan jeban?« A ovaj sa samozadovoljnim osmehom odgovara: »Podojen je Moše, podojen!«

A kasnije (slušajte), kasnije, kada su saznali od čega je umro Puškin, dao sam im da čitaju *Vrt slavuja*, poemu Aleksandra Bloka. Tamo je u centru poeme, razume se ako se odbace sva ta miomirisna ramena i tamne magle i ružičaste kule u dimnim rizama, tamo je u centru poeme lirski junak, otpušten s posla zbog lokanja, kurvanja i izostajanja s posla. Rekao sam im: »Veoma savremena knjiga, — rekao sam, — pročitajte je jer će vam koristiti.« I pročitali su. Ali uprkos svemu ona je za njih bila mučiteljska: u svim prodavnicama najednom je nestala sva »Svežina«. Nerazumljivo zašto, ali karte su najednom bile zaboravljene, verovatno je bio zaboravljen, međunarodni aerodrom cerementjevo je bio zaboravljen, — i trijumfovala je »Svežina«, svi su pili samo »Svežinu«.

O, bezbrižnost! O, ptice nebeske koje ne slećete na žita. O, lepotice Solomonove odevene u poljske ljiljane! — Oni su popili svu »Svežinu« od stanice Dolgoprudna do međunarodnog aerodroma šerementjevo!

A najednom mi je sinulo: pa ti si, Venjička, budala, ti si prava budala: seti se, čitao si kod nekog mudraca da se Gospod Bog brine samo o sudbini prinčeva, ostavljajući prinčevima da brinu o sudbini naroda. A ti si brigadir, pa prema tome »malj princ«. Gde

je tvoja briga za sudbinu tvojih ljudi? Da li si zavirio u dušu tih parazita, u tamu duša tih parazita? Da li ti je poznata dijalektika srdaca te četvorice mudonja? Da ti je poznata tebi bi bilo jasnije šta je zajedničko u *Slavujevom vrtu* i »Svežini« i zašto *Slavujev vrt* nije mogao da se saživi ni sa kartama, ni sa vermutom, kao što su se sa njima divno saživeli i Moše Dajan i Aba Eban! . . .

I tada sam uveo svoje zloglasne »individualne grafikone«, zbog kojih su me na kraju srušili . . .

NOVOGIRJEVO — REUTOVO.

Da li da vam pričam kakvi su to bili grafikoni? Ali, to je vrlo jednostavno: na čistoj hartiji crnim tušem se crtaju dve ose — jedna horizontalna, druga vertikalna. Na horizontalnoj se redom ređaju svi radni dani tekućeg meseca, a na drugoj količina ispijenih grama, preračunato u čisti alkohol. Računalo se, normalno, samo popijeno na radu i do njega, pošto je popijeno uveče kod sviju uglavnom, bila stalna količina koja ozbiljnog istraživača ne može interesovati.

Znači, po isteku meseca dolazi mi radnik sa obračunom: tog i tog dana popijeno je toga i toga toliko i toliko, drugog — toga i toga toliko i toliko. A ja crnim tušem na čistom papiru prikazujem sve to lepim dijagramom. Evo, divite se, na primer, ovo je linija komсомolca Viktora Totoškina:

A ovo Alekseja Blindajeva, člana KPSS od 1936. g., ofucano staro gundalo:

A ovo je vaš pokorni sluga, eks-brigadir montažera PTUV-a,* autor poeme *Moskva—Petuški*:

---

* Poštanska tehnička uprava veza (prim. prev.).

Pa, istina, interesantne linije. Pa čak i za najpovršniji pogled — interesantne? Kod jednog Himalaji, Tiro, naftni tornjevi Bakua ili čak vrh zidina Kremlja, koji, uostalom, nikad nisam video.

Kod drugog — jutarnji povetarac na reci Komi, tiho pljuskanje i biserno talasanje. Kod trećeg otkucaju ponosnog srca, pesma o burevesniku i deveti talas. I sve se to vidi samo spajajući formu linija.

A onome ko je duhovno radoznao (kao ja, na primer) te linije izbrbljavaju sve što se samo može reći o čoveku i o ljudskom srou: sve njegove osobine, od seksualnih do poslovnih, sve njegove grehe, poslovne i seksualne. I stepen njegove uravnoteženosti, i sposobnost za izdaju, sve tajne podsvesti, samo ako su postojale te tajne.

Dušu svakog mudonje sam sada posmatrao sa zanimanjem, pažljivo i kao na dlanu. Ali nisam baš dugo razmatrao: jednog dana su sa mog stola nestali svi moji dijagrami. Pokazalo se: matori balvan, Aleksej Blindajev, član KPSS od 1936. godine, tog dana je u upravu poslao našu novu društvenu obavezu u kojoj smo se zaklinjali da ćemo povodom predstojeće stogodišnjice biti u životu isti kao što smo i u proizvodnji — i, zbog gluposti ili pijanstva, u isti koverat je stavio i moje individualne grafikone.

Čim sam primeto nestanak popio sam čašicu i uhvatio se za glavu. A tamo, u upravi, takođe — dobili su pošiljku, uhvatili se za glavu, popili čašicu i istog dana »moskvičem« se dovezli u obilazak našeg terena. Šta su otkrili kad su upali u našu kancelariju? Nisu našli ništa osim Leha i Stasika: Leh je smotavši se u klupko dremao na podu, a Stasik je bljuvao. Za četvrt časa je sve bilo rešeno — moja zvezda, zapaljena pre četiri nedelje, počela je da trne. Razapinjanje je objavljeno tačno trideset dana posle vosenjenja. Od mojeg Tulona do moje Jelene je tačno mesec dana. Kraće, razolovali su me, a na moje mesto su postavili Alekseja Blindajeva, iznemoglog glupaka, člana KPSS od 1936. godine. A on, odmah posle postavljenja se probudio, zamolio ih je da mu daju rublju — oni mu rublju nisu dali. Stasik je prestao da bljuje i takođe je zamolio rublju —

ni njemu je nisu dali. Popili su crvenog vina, seli u svoj »moskvič« i odvezli se nazad.

I evo, svečano objavljujem: do svog poslednjeg dana neću preduzeti ništa da bih ponovio svoje tužno iskustvo uzdizanja. Ostajem dole i odozdo pljujem na čitavu vašu društvenu lestvicu. Da. Po pljuvanjak na svaku prečku lestvice. Da bi se po njoj pelo valja biti čova, od glave do pete iskovan od čistog čelika. A ja nisam takav.

Bilo kako bilo — mene su zbacili. Mene, princa sposobnog da se mislima udubi — analitičara koji marljivo prebira po dušama svojih ljudi, mene — kojeg su dole smatrali za štrajkolomca i kolaboracionistu, a gore — za vucibatinu sa neuravnoteženom psihom. Dole nisu želeli da me vide, a vrhovi nisu mogli bez smeha govoriti o meni. »Vrhovi nisu mogli, a dole nisu hteli.« Šta to predskazuje, znalci istinske filosofije istorije. Baš tako, kod prve akontacije mene će uštrojiti, po zakonima dobra i lepote, a prva akontacija je prekосуtra, to znači da će me prekосуtra uštrojiti.

— *Pfffuj!*

— Ko je rekao »*Pfffuj!*«? Anđeli, to ste vi kazali »*Pfffuj!*«?

— *Da, to smo mi kazali Pffuj, Venja, kako samo psuješ!*

— Da, a kako, prosudite sami, kako ne bih psovao! Sva ta glupost me je toliko iznervirala da sam se gotovo srušio. Ne mogu reći da sam i dotle bio baš jako suh, ali, u svakom slučaju, imao sam na umu da pijem razumno, a sad ni to ne mogu imati na umu... Kod mene su sve zone, sve u životu je nekako u zonama: čas ne pijem nedelju dana, zatim pijem četrdeset dana, zatim ponovo četiri dana ne pijem, a zatim šest meseci pijem bez predaha... Tako i sad...

— *Razumemo, mi sve razumemo. Tebe su uvredili i tvoje divno srce...*

Da, da, tog dana se moje divno srce čitavih pola sata borilo sa razumom. Kao u tragedijama Pjera Korneja, pesnika-laureata: obaveza se bori sa težnjom srca. Samo, kod mene je suprotno: težnja srca se borila sa razumom i obavezom. Srce mi je govorilo: »Uvredili su

te, izjednačili su te sa govnetom. Pođi, Venjička, i napij se. Ustani i pođi da se napiješ kao svinja.« Tako je govorilo moje divno srce. A moj razum? On je brundao i zapovedao: »Nećeš ustati, Jerofejev, nikuda nećeš poći i ni kapi nećeš popiti.« A srce će na to: »Pa dobro, Venjička, dobro. Ne treba mnogo piti, ne treba se napiti kao svinja: nego popij četiri stotine grama i zaveži.« »Ni gramal!« — jasno je izgovarao razum. — Ako već bez toga ne može, idi i popij tri krigle piva, a na svoje grame, Jerofejev, i ne pomišljaj.« A srce je zastenjalo: »Bar dvesta grama, molim . . .«

REUTOVO — NIKOLJSKOE.

»Bar sto pedeset . . .« A tada će razum: »Pa, dobro, Venja, — rekao je, — dobro, popij sto pedeset, samo nikuda nemoj ići, sedi kod kuće . . .«

Šta mislite? Popio sam sto pedeset i sedeo kod kuće? Ha-ha! Od tada sam pio po hiljadu pet stotina grama svakog dana da bih ostao kod kuće, a ipak nisam ostajao. Zato jer sam šestog dana bio toliko moker da je nestala granica između razuma i srca i oboje su mi u glas tvrdili: »Putuj, putuj u Petuški! U Petuškama je — tvoj spas i tvoja radost, putuj.«

»Petuški . . . to je mesto u kojem ne prestaje cvrkut ptica, ni danju ni noću, gde ni zimi, ni leti, ne precvetava jasmin. Prvobitni greh, možda je on i postojao, tamo nikoga ne muči. Tamo je pogled dubok i jasan čak i kod onih koji se nedeljama ne suše . . .«

»Tamo me svakog petka, tačno u jedanaest, na staničiom peronu dočekuje *ona devojka* sa očima bele boje, — bele koja prelazi u beličastu, — ta javokjenija među uličarkama, ta svetlo plava đavolica. A danas je petak i za manje od dva časa biće tačno jedanaest, i biće ona, i biće stanični peron, i taj beličasti pogled u kojem nema ni savesti, ni stida. Pođite sa mnom — o, videćete! . . .«

»A šta sam ostavio tamo odakle sam otputovao i putujem? Par raspalih obojaka i državne pantalone, pljosnata klješta i turpiju, akontaciju i režijske troškove, — eto šta sam ostavio! A šta je napred? Šta je u Petušcima na peronu? Na peronu su spuštene riđe trepavice, i njihanje oblina, i kosa od potiljka do dupeta. A posle perona — nektar i porto, blaženstva i grčevi, ushićenja i grčevi. Carice nebeska, koliko još ima do Petuški!«

»A tamo, izvan Petuški, gde se spajaju nebo i zemlja, i vučica zavija na zvezde, — tamo je sasvim drugačije, ali baš to: tamo u dimljivim i ušljivim gospodskim kućerinama, kakve mi ne poznajemo, rascvetava se moje dete, najbujniji i najmirniji od svih dečaka. On jasno izgovara »r« i zato od mene očekuje orahe. Ko je od vas u trećoj godini jasno izgovarao »r«? Niko, vi ga ni sad ne izgovarate pravilno. A on — zna, i za to nikakvu nagradu ne čeka, osim čaše oraha.«

— Pomolite se, anđeli, za mene. Neka bude svetao moj put, da se ne spotaknem o kamen, da ugledam grad za kojim sam toliko čeznuo. A dok vi — oprostite mi — dok pregledate moj kovčežić, ja ću se na deset minuta udaljiti. Moram popiti malo kubanske, samo toliko da ne splasne zanos.

I evo, ponovo sam ustao i preko polovine vagona izašao na platformu.

I nisam pio onako kao u Karačarovu, ne, sad sam pio bez muke i bez sendviča, iz boce, zabacivši glavu kao pijanist, svestan veličine onoga što sad tek nastaje i što će još biti.

NIKOLJSKO — SALTIKOVSKA.

— Ovih trinaest gutljaja te neće usrećiti, — pomislio sam gutajući trinaesti gutljaj.

— I sam znaš da druga jutarnja doza, ako se pije iz flaše, rastužuje dušu, istina ne za dugo, samo *do*

treće doze ispijene iz čaše ... ali ipak rastužuje, zar to ne znaš?

— Neka. Neka je srećan tvoj sutrašnji dan. Neka tvoje sutra bude još srećnije. Ali zašto se anđeli zbunjuju čim progovoriš o radostima na peronu u Petuškama i posle?

— Šta oni misle? Da me tamo niko neće dočekati? Ili da će se voz prevrnuti sa nasipa? Ili da će me kontrolori izbaciti u Kupavnji? Ili ću negde oko 105. kilometra pijan zaspati pa će me u snu udaviti kao dete ili zaklati kao devojčicu? Zašto se anđeli zbunjuju i čute? Moje sutra je srećno. Da. Naše sutra je srećnije od našeg danas ili juče. Ali ko garantuje da naše preko sutra neće biti gore od našeg prekjuče?

— Tako je, Venjička! To si dobro rekao. Naše sutra i tako dalje. To si rekao veoma uglađeno i umno, ti retko govoriš tako uglađeno i umno.

— I uopšte, pameti baš nemaš mnogo. Zar opet to ne znaš? Pomiri se, Venjička, makar sa time što je tvoja duša šira od tvog uma. Pa i šta će ti um kad imaš savest i povrh toga ukus? Savest i ukus — to je već toliko mnogo da umovi postaju suvišni.

— Venjička, a kada si prvi put primetio da si budala?

— Evo kada. Kada sam istovremeno čuo dva suprotna prekora: prekorevali su me da sam dosadan i lakomislen. Ako je čovek pametan i dosadan, neće se spustiti do lakomislenosti. A ako je lakomislen i uman — neće sebi dozvoliti da bude dosadan. A evo ja, travkavko, nekako sam to spojio.

— Da kažem zašto? Zato jer me boli duša, ali ne dozvoljavam da se to vidi. Zato jer otkad znam sebe jedino što radim je simuliranje duševnog zdravlja. Svakog trenutka na to rasipam sve (sve bez ostatka) i umne, i fizičke, i sve druge snage. Zato sam tako prazan. Sve o čemu vi govorite, sve što vas svakodnevno interesuje, — mene uopšte ne interesuje. Da. A o onome što mene interesuje — nikad nikome neću reći ni reći. Možda iz straha da ne ispadnem smešan, možda zbog još nečega, ali ipak — ni reći.

— Sećam se, još veoma davno, kad je u mom prisustvu počinjao razgovor ili spor o nekoj gluposti, govorio sam: »Eh, hteli bi da govorite o toj gluposti!« A odgovarali su mi iznenađeno: »Kakva glupost! Ako je to glupost, šta onda nije?« A ja sam govorio: »O, ne znam, ne znam! Ali ima.«

— Ne tvrdim da mi je sada istina već poznata ili da sam do nje stvarno dospelo. Uopšte nisam. Ali prišao sam joj već na takvo odstojanje sa kojeg se ona može lepo osmotriti.

— A ja gledam i vidim, zato sam tužan. Ne verujem da bi neko od vas uvlačio u sebe tu gorku masu, od čega je ta masa — teško je reći, ali vi ipak nećete razumeti, no u njoj je najviše »tuge« i »straha«. Imenujmo tako. Evo: najviše je »tuge« i »straha«, i još nemost. A svakog dana, od jutra, »moje divno srce« istače ovaj eliksir i u njemu se kupava do večeri. Kod drugih, znam to, kod drugih se to dešava ako neko iznenada umre, ako najdraže biće na svetu najednom umre. Ali kod mene je to večno. Makar to uhvatite!

— Kako da ne budem prazan i da ne pijem kubansku? Zaslužio sam to pravo. Bolje od vas znam šta je to »svetska tuga«, — ne fikcija koju su u promet pustili stari pisci, zato jer je ja nosim u sebi i znam šta je, i neću to da skrivam. Valja se navići da se smelo, ljudima u oči, govori o svom dostojanstvu. Ko će, ako ne mi sami, znati koliko smo dobri?

— Na primer: videli ste *Neutešenu tugu* Kramskog? Pa, naravno, videli ste. Dakle, kada bi kod nje, kod te okamenjene kneginje ili plemkinje neka mačka srušila na pod nešto — recimo vazu od porcelana iz sevara, — ili, zamislimo, iskidala u komadiće neki skupoceni penjoar, — šta bi ona učinila? Rastrčala bi se i pljeskala rukama. Ni pokrenula se ne bi, jer za nju su sve to besmislice, zato jer su za dan ili tri; ona je sad iznad svakog penjoara, mačke i svakog sevara!

Pa, znači, tužna je ta kneginja? Ona je nemoguće tužna, a kako i ne bi bila tužna! Ona je lakomislena? U višem stepenu lakomislena!

— Tako i ja. Sad ste shvatili zašto sam tužniji od svih pijanaca? Zašto sam lakomisleniji od svih idiota,

ali i mračniji od bilo kog govornara? Zašto sam ja istovremeno i budala, i demon, i brbljivac?

— Pa lepo je što ste razumeli. Popijmo za razumevanje — sav ostatak kubanke, iz boce, brzo popijmo.

— Pogledajte kako se to radi! ...

SALTIKOVSKA — KUČINO.

Ostatak kubanske se još kovitlao u blizini grla, i zato, kad su mi kazali sa neba:

— *Venja, zašto si sve ispio? To je već mnogo...*

Od gušenja sam jedva uspeo da im odgovorim:

— U čitavoj zemlji ... u čitavoj zemlji, sve od Moskve do samih Petuški — ničega nema što bi za mene bilo mnogo ... I zašto, nebeski anđeli, da se plašite za mene? ...

— *Plășimo se da ti ponovo...*

— Da ponovo ne počnem da psujem? O, ne, ne, ja samo nisam znao da ste vi stalno sa mnom, ja ni pre ne bih počinjao ... Svakog trenutka sam sve srećniji ... i ako sad počnem govoriti ružne reči, biće to nekako srećno ... kao u pesmama nemačkih pesnika: »Pokazaću vam dugu!« ili »Idite u bisere!« i ništa više ... Kako ste glupi-glupi! ...

— *Ne, nismo mi glupi, mi se samo plașimo da ponovo ne dospeš...*

— Do čega da ne dospem?! Do njih, do Petuški — da ne dospem? Do nje da ne dospem? Do moje bestidne carice sa očima, kao oblaci? ... Kako ste smešni ...

— *Ne, nismo smešni, plașimo se da do nje ga nećeš dospeti, i da će on ostati bez oraha...*

— Zbilja! Dok sam živ! ... Zbilja! Prošlog petka — istina, prošlog petka me ona nije pustila k njemu ... Našikao sam se prošlog petka, anđeli, zagledao sam se u njen beli trbuh, okrugao, kao nebo i zemlja ... Ali

danas, stići ću samo ako ne izdahnem ubijen sudbinom... Tačnije — ne, danas neću stići, danas ću biti kod nje, do jutra ću se napasati među ljiljanima, a već sutra...

— *Jadan mališan*, — uzdahnuli su anđeli.

— »Jadan mališan«? Zašto to »jadan«? Recite, anđeli, da li ćete biti uz mene sve do Petuški? Da? Nećete odleteti?

— *O, ne, do samih Petuški ne možemo... Odletećemo čim se osmehneš... Danas se još ni jednom nisi osmehnuo; čim se osmehneš mi ćemo odleteti i bićemo pokojni za tebe...*

— A tamo, na peronu, hoće te li me dočekati?

— *Da tamo ćemo te dočekati...*

Ti anđeli su dražesna bića. Samo zašto to »jadni mališan«? On uopšte nije jadan! Dete koje zna da napiše »R« i poznaje ga kao svojih pet prstiju, dete koje voli oca kao sebe samo — zar njemu nedostaje tuge?

Ali, dozvolićemo, pretprošlog petka je bio bolestan, i svi su zbog njega bili zabrinuti... Ali počeo je ozdravljati čim je ugledao mene!... Da, da... Bože milostivi, učini tako da se njemu ništa ne desi, nikad ništa ne desi!...

Učini tako. Gospode, da on, čak i ako padne sa prozora ili peći, ne slomi ni ruke ni noge. Ako mu se nož ili ključ nađu pred očima — neka se ne igra s njima, nađi mu druge igračke, Gospode! Ako mu majka potpali peć — on jako voli kad mu majka potpaljuje peć — skloni ga na stranu, ako možeš. Strašno mi je da pomislim da će se on opeći... A ako se i razboleo — neka počne da ozdravljuje čim me ugleda...

Da, da, kada sam prošli put stigao, rekli su mi, on spava. Kazali su mi: bolestan je i leži u vatri. Pio sam limunadu kod njegovog kreveta, ostavili su me samog sa njim. On je stvarno bio u vatri, čak mu je i jamica na obrazu bila u vatri, i bilo je čudno da u takvoj malenkosti može biti vatre...

Popio sam tri čaše limunade pre nego što se on probudio i pogledao me, mene i četvrtu čašu u mojoj ruci. Dugo sam tada sa njim razgovarao i govorio:

— Ti... znaš šta, mali, nemoj umreti... pomisli sam (ti već pišeš slova, znači možeš sam i misliti): strahovito je glupo umreti znajući samo jedno slovo, »R«, i ništa više ne znajući... pa i sam shvataš da je to glupo?...

— *Shvatam, oče...*

A kako je on to rekao! I sve što oni govore — besmrtni anđeli i smrtna deca — sve je to toliko značajno da ja njihove reči ispisujem podvučenim kurzivom, a sve što mi govorimo sitnim slovima, jer to je sve manje ili više glupost. »*Shvatam, oče!*...«

— Još ćeš ti ustati, mali, i ponovo ćeš igrati na moju »praseću farandelu« — sećaš se? Kad si imao dve godine igrao si na nju. Očeva muzika i njegove reči. »Tamo, takvi mili, smešni đavol-či-ći grabili-grebali-žderali moj stomačić...« A ti, podbočivši se jednom rukom, a drugom mašeš maramicom, skakao si kao malena luda... »Od februara sam cikala i mljackala, krajem avgusta sam nožice protegla...« Mali, voliš li oca?

— *Veoma volim...*

— Zato ne umiri... Ako ne umreš i ojačaš, ponovo ćeš nešto odigrati... Samo ne, nećemo igrati farandelu. Tamo su reči koje ne odgovaraju. Evo nešto mnogo bolje: »Jedan-dva-papuče-obuj-zar-te-nije-sram-da-spavaš...« Imam lične razloge da volim ovu gadost...

Popio sam četvrtu čašu i uzbudio se:

— Mali, bez tebe sam potpuno sam... Razumeš?... Ovog leta si trčao po šumi, a?... I sigurno se sećaš kakvi su tamo borovi?... Eto, i ja sam kao bor... On je tako visok-visok i sam-sam-samcijat, i ja takođe... On, kao i ja, gleda samo u nebo, a šta mu je pod nogama ne vidi, i ne želi da vidi... On je tako zelen, i večno će biti zelen, dok se ne sruši. I ja ću — dok ne padnem — večno biti zelen...

— *Zelen,* — odazvao se dečak.

— Pa eto, na primer, maslačak. On se na vetru njiše i otpada, tužno ga je gledati... Eto i ja: zar ja

ne otpadam? Zar nije mučno gledati kako danima otpadam i otpadam? ...

— *Mučno*, — ponovio je mali i blaženo se nasmešio ...

Evo i sad: sećam se njegovog »*Mučno*« i smešim se, takođe, blaženo. I vidim: izdaleka mi mašu anđeli — odleću od mene, kao što su i obećali.

KUČINO — ŽELJEZNODOROŽNA.

Ali prvo, ipak k njoj. Prvo — kod nje! Videti je na peronu sa kosom od dupeta do potiljka, i od uzbuđenja pocrveneti, i planuti, i napiti se do besvesti, i napasati se među ljiljanima — toliko da se do smrti iznemogne!

Donesi grivne, ogrlice,
Svilu i somot, dragulje i biserje,
Hoću odeću kraljice
Jer moj se kralj vratio!

Ta devojka uopšte nije devojka! Ta đavolice — nije devojka, ona je balada u be-molu! Ta žena, ta riđa drolja — nije žena, ona je veštica! Pitaćete: Venjička, gde si je iskopao, odakle je dospela, ta riđa kučka? I može li u Petuškama biti nešto valjano?

— lože! — govorim vam, i govorim vam tako glasno da podrhtavaju i Moskva i Petuški. — U Moskvi — ne, u Moskvi ne može biti, a u Petuškama — može! Pa šta ako je »kučka«? Bar je izvrsna kučka. A ako vas interesuje gde sam je iskopao, ako vas interesuje — slušajte, bestidnici, sve ću vam ispričati.

U Petuškama, kako sam već govorio, jasmin ne precvetava i ptičji poj ne prestaje. Pa i tog dana, tačno pre dvanaest nedelja, bile su ptice i bio je jasmin. Bio je još i nečiji rođendan. I jaš: bilo je mnogo alkohola

— deset flaša, ili dvanaest flaša, ili dvadeset pet. I bilo je sve što može poželeti čovek koji je popio toliko alkohola: to jest nesumnjivo sve, od piva iz bureta do flaširanog. A još? — pitate. — Čega je još bilo?

— I još — bila su dva muškarca, tri ženske, jedna pijanija od druge, i rusvaj, i besmislica. I kao da više ničega nije bilo.

A ja sam razblaživao i pio, razblaživao sam rosijsku žiguljevskim pivom i gledao sam ono troje i nešto sam u njima nazirao. Šta sam ja to u njima nazirao ne mogu reći i zato sam razblaživao i pio, i što sam to »nešto« u njima bolje video, to sam više razblaživao i pio, i od toga sam još jasnije video.

Ali obostrano razumevanje — osetio sam samo u jednoj od njih, samo u jednoj! O, riđe trepavice, duže od kose na vašim glavama! O, čedne zenice! O, belina koja prelazi u beličasto! O, čarobnjačka i golubija krila!

— Znači, to ste vi: Jerofejev? — nagla se prema meni i trepnula je trepavicama...

— Pa jasno! Naravno da sam!

(O, izvrsna! kako se samo dosetila?)

— Čitala sam jednu vašu stvarčicu. I znate: nikad ne bih ni pomislila da se na pedeset stranica može nagomilati toliko gluposti. To nadmašuje ljudsku snagu!

— Zar! — polaskan sam, razblažio sam i popio. — Ako hoćete mogu još dodati! Još više ću dodati!

— E — od toga je sve počelo. To jest počelo je gubljenje vlasti nad sobom: tri sata gubljenja razuma. Šta sam pio? Šta sam govorio? U kojoj razmeri sam razblaživao? Možda tog gubljenja razuma ne bi ni bilo da sam pio ne razblažujući. Ali — bilo kako bilo — osvestio sam se posle tri sata, evo u kakvom sam se položaju osvestio: sedim za stolom, razblažujem i pijem.

A osim nas dvoje — nikog. A ona — pored mene, smeje mi se kao blagosloveno dete. Pomislio sam: »Nečuveno! Ovo je žena čije su grudi do dana današnjeg pritisnula samo predosećanja. Ovo je žena kojoj pre mene niko nije pipnuo ni puls. O, blažena čežnja, i u duši i svud!«

A ona je uzela i popila još sto grama. Popila je stojeći, zabacivši glavu kao pijanistkinja. A popivši, izdah-

nula je sve iz sebe, sve što je u njoj bilo sveto, sve je izdahnula. A zatim se izvila kao mrcina i počela je talasati bedrima, — i to sve tako plastično da je nisam mogao gledatai bez drhtanja...

Vi ćete, razumljivo, pitati, vi bestidni, pitati: »A šta je to, Venjička? Ona .....?« A šta da vam odgovorim? Pa, naravno, ona .....

.....! Još bi ona ne .....

.....! Ona mi je direktno rekla:

»Hoću da me desnom rukom čvrsto zagrliš!« Ha-ha! »Čvrsto« i »desnom rukom«?! a ja sam se tako napio, ne samo da je čvrsto zagrlim, nego hoću da rastrgnem njeno telo — a ne mogu, sve padam pored tela...

Hajde! mešaj čvrstim bokovima! — pomislio sam, razblažio i popio. — Mešaj, zavodnice! Mešaj, Kleopatro! Mešaj, raskošna droljo, zamorila si srce pesnika! Sve što jeste, sve što *može biti*, danas bacam sve na beli oltar Afrodite!

Tako sam mislio. A ona se smejala. A ona je prišla stolu i popila je sto pedeset grama, jer ona je bila savršena, a savršenstvo nema granica...

ŽELJEZNODOROŽNA — ČORNO.

ispila je i zbacila je sa sebe nešto suvišno. »Ako zbacim, — pomislio sam, — ako sa ovim suvišnim zbacim i rublje zatrešće se zemlja i zakukaće kamenje. «A ona je rekla: »Pa, Venjička, kako je dobro kod mene .....

.....?« A ja, zgnječen željom, zadihan, čekao sam greh. Rekao sam joj: »Već trideset godina živim na svetu... ali još nisam video da je kod nekog tako dobro .....

.....!«

A šta sad? Da li da budem ulizivački — nežan? Da li da budem osvajački grub? Đavo će ga znati, nikada

ne znam u kom trenutku i kako postupati sa pijanom... Dotle — da li vam reći? — dotle sam ih loše poznavao, i pijane i trezne. Želeo sam ih u mislima, a koliko sam tek srcem čeznuo za njima, u strahu mi se zaustavljala misao.

Bio sam protivurečan. Sa jedne strane, sviđalo mi se što imaju struk, a mi nemamo struka, to je u meni budilo — kako bih to nazvao? »blaženstvo«, šta li? Da, to je u meni izazivalo blaženstvo. Ali, sa druge strane, jedna od njih je zaklala Mara, a Mara je bio nepodmitljiv, i njega nije trebalo zaklati. To je već uništavalo svako blaženstvo. Sa jedne strane meni se, kao i Karlu Marksu, sviđala njihova slabost, jer one su prisiljene da piške čuččki, to mi se sviđalo, to me je punilo, pa, čime me je punilo? Blaženstvom, zar? — pa da, punilo me je blaženstvom. Ali, sa druge strane, jedna je iz nagana pucala u I...! To je ponovo ubijalo blaženstvo: ako treba čučnuti, čučni, ali zašto pucati iz nagana u I...? I bilo bi smešno posle toga govoriti o blaženstvu... Ali ja sam prestajao da mislim.

Onda, kakav sad da budem? Grozan ili privlačan?

Ona sama — sama je načinila za mene moj izbor, zabacivši se i pomilovavši me svojim dlanom po obrazu. U tome je bilo nečeg od podsticanja i od igre, i od lakog žamora. Bilo je nešto i od vazdušnog poljupca. A zatim — ta mutna, ta knjiška belina u zracima, belje nego bunilo i sedmo nebo! I nego nebo i zemlja — trbuh. Čim sam ga ugledao — gotovo sam zaplakao od nadahnuća, i sav sam se zadimio, i sav sam zadrhtao. I sve se pomešalo: i ruže, i ljljani, i u malenim zavijucima — čitav — vlažan i uzdrhtali ulaz u Eden i bezumlje, i riđe trepavice. O, jecanje tih nedara! O, bestidnosti zenica! O, bludnice sa očima kao oblak! O, slatki pupak!

Sve se smešalo, da bi samo počelo, da bi se svakog petka ponavljalo i da ne izlazi iz srca i glave. I znam: i danas će biti isto, isto pijanstvo i isto zločinstvo.

Vi ćete mi reći: Venjička, zar misliš da si ti kod nje jedini zločinac?

Baš me briga! A — tek vas! Neka je čak i neverna. Starost i vernost donose bore oko njuške, a ja ne želim, na primer, da na njenoj njušci budu bore. Neka je i neverna, ne baš, razumljivo, »neka«, ali ipak neka. Zato je ona sva satkana od slasti i mirisa. Ona nije za vatačinu i drobljenje — ona je udisanje. Pokušao sam da prebrojim sve njene obline, i nisam mogao da ih prebrojim — stigao sam do dvadeset sedam i tako sam crkao od umora da sam popio zubrovku i, ne završivši, napustio brojanje.

Ali kod nje su najlepše podlaktice. Naročito kad maše njima, oduševljeno se smeje i govori: »Eh, Jerofejev, grešan si ti mudonja!« Oh, đavolice! Zar se može takva ne udisati?

Dešavalo se, naravno, dešavalo se da je bila otrovna, ali sve je to sitnica, sve je to u cilju samoodbrane i tamo nečeg ženskog — u to se ja malo razumem. U svakom slučaju, kad sam joj prodro do duše, otrova nije bilo, tamo su bile maline sa šlagom. Jednog petka, na primer, kad sam bio usijan od zubrovke, rekao sam joj:

— Hajde da čitavog života hodamo zajedno! Odešću te u Lobnju, obući ću te u purpur i svilu, zarađivaću prazneći telefonske automate, a ti ćeš mirisati — na ljiljane, recimo, mirisaćeš na ljiljane. Hajdemo!

A ona mi je — uteći pružila šipak. Ja sam ga čežnjivo primeo nozdrvama, omirisao ga i zaplakao:

— Ali zašto? ... Zašto? ...

Ona — drugi šipak. Ja i njega prinesem, i zažmurio sam, i ponovo sam zaplakao:

— Ali zašto? ... — preklinjem, — odgovori ... zašto???

E, tada se i ona rasplakala i obesila mi se oko vrata:

— Ludice! Ti i sam znaš, zašto! sam — znaš, zašto, sumanuti!

A posle toga gotovo svakog petka se to ponavljalo: i te suze, i ti šipkovi. Ali danas — danas će se nešto odlučiti, zato jer je današnji petak trinaesti po redu. Petuški su sve bliže, Carice Nebeska! ...

ČERNO — KUPAVNA.

U strašnom uzbuđenju sam izlazio na platformu i pušio, pušio . . .

— I ti posle svega govoriš da si sam i neshvaćen? Ti kod kojeg je *toliko* u duši i *toliko* izvan duše! Ti koji ima *takvu* u Petuškama! I *takvog* izvan Petuški! . . . Sam?

— Ne, ne, više nisam sam, već sam shvaćen, već dvanaest nedelja sam shvaćen. Prošlost je iščezla. Evo, sećam se, kad sam napunio dvadeset godina bio sam beznadežno sam. I rođendan mi je bio takav. Došao mi je Jurij Petrovič, došla Nina Vasiljevna, doneli su mi teglu stolične i bocu sarme od povrća, — i tako sam, tako sam se nemoguće sam osetio od tih sarmi i te stoličine — da sam, ne želeći da plačem, zaplakao . . .

A kad sam napunio trideset, prošle jeseni? Kad sam napunio trideset — dan je bio tmuran, kao dan dvadesetogodišnjice. Došao mi je Borja sa nekom poluludom poetesom, došli su Vađa i Lida, Ledik sa Volodom. I doneli su — šta su mi doneli? — dve boce stoličine i dve tegle punjenog paradajza. I takav očaj, takva muka me je obuzela od tog paradajza da sam zaželeo da zaplačem — i više nisam mogao . . .

Da li znači da sam za deset godina postao manje usamljen? Ne, ne znači. Da li to znači da mi je za deset godina ogrubela duša? Razjarilo se srce? Ne — ne znači. Pre, suprotno; ali da zaplačem, ipak, nisam mogao . . .

Zašto? Možda ću to moći da vam objasnim ako pronađem neku analogiju u svetu *lepog*. Recimo ovo: ako miran čovek popije sedam stotina pedeset grama, on postaje plahovit i radostan. A ako doda još sedam stotina? — hoće li biti još plahovitiji i radosniji? Ne, ponovo će biti povučen. Sa strane će čak izgledati kao da se otreznio. Ali, znači li to da se on otreznio? Nikako: on je pijan kao svinja, zato je povučen.

Baš je tako i sa mnom: nisam u tih trideset godina postao manje usamljen, ni srce mi nije očvrslilo, — sasvim suprotno. Ako se posmatra sa strane, naravno . . .

Ne, ali *sada* — živeti i živeti! A živeti uopšte nije teško! Teško je bilo živeti samo Nikolaju Gogolju i caru Solomonu. Ako smo već proživeli trideset godina, treba pokušati da se proživi još trideset, da, da. »Čovek je smrtnan« — takvo je moje mišljenje. Ali, ako smo se već rodili — šta se može, valja malo poživeti... »Život je divan« — takvo je moje mišljenje.

A znate li vi koliko je još na svetu tajni, koliko je mnogo neistraženog, i koliki je prostor za one koje privlače te tajne! Pa, evo najjednostavniji primer:

Zašto je to ovako, ako si juče popio, pretpostavimo, sedam stotina i pedeset grama, a ujutro nije bilo prilike da se napiješ — posao i sve slično — i tek daleko posle podneva, propativši šest ili sedam sati, konačno si popio da bi olakšao dušu (pa, koliko si popio? Pa, recimo, sto pedeset grama) — zašto tvojoj duši nije lakše?

Muka koja te je pratila od jutra do tih sto pedeset grama smenjuje se mukom drugog stepena, stidljivom mukom, obrazi postaju svetlo-crveni, kao u prostitutke, a ispod očiju se pojavljuje modrina, kao da juče nisi pio svojih sedam stotina i pedeset, kao da su te juče, umesto toga, čitavo veče lupali po njušci? Zašto?

Reći ću vam zašto. Zato jer je taj čovek postao žrtva svojih šest ili sedam radnih sati. Valja umeti izabrati sebi posao, loših poslova nema. Mučnih profesija nema, valja poštovati svako zanimanje. Valja odmah posle buđenja nešto popiti, čak ne, lažem, ne »nešto«, nego baš ono što si juče pio, i piti sa pauzama od četrdeset do četrdeset pet minuta, tako da bi do večeri popio dvesta pedeset grama više nego prethodnog dana. E, tada neće biti muke, ni stidljivosti, a lice će biti tako belo kao da te već pola godine nisu lupali po njušci.

Eto, vidite — koliko je u prirodi zagonetki, kobnih i radosnih, koliko belih mrlja?

A tu praznoglava mladost, koja dolazi da nas sme ni, kao i da ne primećuje tajne života. Njoj nedostaje razmah i inicijativa, a ja sumnjam da u njihovim mozgovima uopšte nečeg ima. Šta može biti plemenitije, na primer, od eksperimentisanja na sebi? U njihovim godinama sam ovako radio: četvrtkom uveče sam najednom ispijao tri i po litra čistog alkohola — ispijao i

legao da spavam, nisam se skidao, imao sam samo jednu misao: da li ću se u petak ujutro probuditi ili neću?

A u petak ujutro se ipak nisam budio. Budio sam se u subotu ujutru, i to ne u Moskvi, nego pod nasipom željezničke pruge u rejonu Naro-Fominsk. A zatim — zatim sam se sa naporom prisećao i prikupljao činjenice, a prikupivši ih suprotstavljao sam ih. A suprotstavivši ih ponovo sam počinjao da ih uspostavljam, naprezanjem sećanja i analizom koja u sve prodire. A zatim sam sa posmatranja prelazio na apstrakciju, drugim rečima, u mislima sam mamurluk razbijao pićem i, na kraju, saznavao gde je nestao petak.

Gotovo od malena, od malih nogu, moja omiljena reč je bila »srčanost« i — Bog mi je svedok — bio sam srčan! Ako vi budete tako srčani udariće vas kap ili šlog. Ili čak ne: kad bi vi bili tako srčani, kao što sam ja bio u vašim godinama, vi se jednog lepog jutra ne bi probudili. A ja sam se budio, gotovo svakog jutra sam se budio i počinjao bivati srčan . . .

Na primer ovo: u osamnaestoj godini, ili nekako oko toga, primetio sam da od prve do pete doze jačam, a počinjući od šeste

KUPAVNA — 33. KILOMETAR.

i zaključno sa desetom — mekšam. Toliko mekšam da od desete sklapam oči. A šta sam ja u naivnosti mislio? Mislio sam: valja sebe primorati jakom voljom da se savlada dremljivost i da se popije jedanaesta doza — tada će, možda, početi recidiv jačanja? Ali, ne, nije tako bilo. Nikakve recidive nisam osetio.

Sa tom zagonetkom sam se borio tri uzastopne godine, svakodnevno sam se borio, a ipak sam svakog dana posle desete zaspao.

A sve se pokazalo tako jednostavno: ispada, ako ste već popili petu, morate i šestu i sedmu, i osmu i devetu popiti najednom, iz cuga — ali popiti *nestvarno*, to

jest, popiti samo u uobrazilji. Drugim rečima, morate jakom voljom — ne popiti ni šestu, ni sedmu, ni osmu, ni devetu.

A pošto izdržite pauzu pristupite direktno desetoj, baš kao što devetu simfoniju Antonina Dvoržaka, faktički devetu, uslovno nazivaju peta, postupite baš tako i vi: uslovno svoju šestu nazovite deseta i budite uvereni: sad ćete neometano jačati i jačati od šeste (desete) sve do dvadeset osme (trideset druge) — to jest, jaćaćete do granice iza koje sledi bezumlje i svinjarija.

Ne, časna reč, prezirem pokoljenje koje dolazi za nama. Ono u meni izaziva gađenje i užas. Maksim Gorki o njima neće ispevati pesmu, ni pomisliti. Ne kažem da smo mi u njihovim godinama vukli čitavo breme svetinja. Bože sačuvaj! — svetinja smo imali jedva-jedva, ali zato koliko smo stvari imali na koje nam se nije *pljuvalo*, a oni — na sve pljuju.

Zašto se ne bi pozabavili ovim: u njihovim godinama sam pio sa velikim pauzama — pijem-pijem — prestanem, pijem-pijem — ponovo prestanem. Ja nemam pravo da sudim da li je zanos jutarnja depresija, ako postane svakodnevna navika, to jest ako se od šesnaest godina ispija četiri stotine i pedeset grama do sedam uveče. Razumljivo, kad bi mi se vratile moje godine i kad bih ponovo počeo život, ja bih, naravno, pokušao, — ali oni! Oni! . . .

A da li je samo to! A koliko neizvesnosti kriju u sebi druge sfere ljudskog života! Zamislite, na primer: jedan dan od jutra do večeri pijete isključivo belu votku, i ništa više; a drugog dana samo crna vina. Prvog dana u ponoć postajete kao mahnit. Postajete tako vatreni da devojke uoči Ivandana mogu preskakati preko vas umesto vatre. I, sigurno je, one će doskakati ako ste od jutra pili belu votku.

A ako ste od jutra do večeri pili samo jaka crna vina? Devojke neće uoči Ivandana preskakati preko vas. Čak naprotiv: sedi devojka uoči Ivandana, a vi preko nje *nećete* moći ni da skočite, a ne nešto drugo. Naravno, pod uslovom da ste od jutra do večeri pili samo crno! . . .

Da, da! koliko zanosa obećavaju eksperimenti u posebnim okolnostima! Pa, na primer, štucanje. Moj glupi zemljak Solouhin poziva vas u šumu da sakupljate slane mlečnice. Pljunite mu u njegove slane mlečnice. Bolje se pozabavite štucanjem, to jest istraživanjem pijanog štucanja u njegovom matematičkom aspektu...

— Ali, molim vas! — viču sa svih strana. — Zar na svetu, osim *toga*, nema ničeg takvog što bi moglo! ...

— Baš tako: nema! — vičem na sve strane. — Nema ničeg osim *toga*! Nema ničeg takvog što bi moglo! Nisam budala, znam, na svetu postoji još psihijatrija, postoji vangalaktička astronomija, ali sve je to bez veze!

Ali sve to — nije naše, sve su nam to nametnuli Petar Veliki i Dmitrij Kiboljčić, a naša misija uopšte nije ovde, naša misija je sasvim na drugoj strani! Baš tamo kuda ću vas ja odvesti ako se ne počnete opirati! Reći ćete mi: »Ta misija je odvratna i lažna.« A ja ću vam reći, ponovo ću vam ponoviti: »Nema lažnih misija, svaka misija se mora poštovati.«

Sram vas bilo! Bolje Jenkijima ostavite vangalaktičku astronomiju, a Nemcima — psihijatriju. Neka svaka španska protuva ide da gleda svoju koridu, neka podlac-Afrikanac gradi svoju Asuansku branu, neka je podlac gradi iako će je vetar oduvati, neka se Italija udavi u svom blesam belcanteu, neka! ...

A mi, ponavljam, pozabavimo se štucanjem.

33. KILOMETAR — ELEKTROUGLI.

Da bi se počelo to izučavanje mora se, svakako, izazvati: ili an Sich (termin Emanuela Kanta), to jest izazvati ga u samom sebi, — ili ga izazvati u drugom, ali u sopstvenim interesima, to jest für Sich. Termin Emanuela Kanta. Najbolje je, naravno, i an Sich i für Sich, evo ovako: dva časa neprekidno pijte nešto jako, starčku, ili zverboj, ili ahotničju. Pijte iz velikih čaša, pola sata po čaši, po mogućnosti bez jela. Ako je neko me teško može sebi dozvoliti sasvim malo jela, ali

skromnog: malo bajatog hleba, haringa u pikantnom umaku, haringa u običnom umaku, haringa u paradajzu.

A zatim — napravite jednosatni prekid. Ništa ne jedite, ništa ne pijte; opustite mišiće i ne naprežite se.

I uverićete se: *ono* će početi pred kraj tog sata. Kad prvi put štucnete iznenadiće vas iznenadnost njegovog početka, zatim će vas iznenaditi neotklonjivost drugog puta, trećeg puta et cetera. Ali ako niste budala brzo ćete prestati da se čudite i laticete se posla: zapisujte na hartiji u kojim intervalima vas spopada štucanje — u sekundama, naravno:

osam — trinaest — sedam — tri — osamnaest.

Pokušajte, dakle, da ovde pronađete neku periodičnost, makar najpribližniju, pokušajte, ako ste ipak budala, pokušajte izvesti neku besmisleni formulu, da bi makar nekako predvideli trajanje sledećeg intervala. Život će ipak promeniti vaše teleće raspoloženje:

— sedamnaest — tri — četiri — sedamnaest — jedan — dvadeset — tri — četiri — sedam — osam — osamnaest —

Priča se da su vođi svetskog proletarijata Karl Marks i Fridrih Engels brižljivo proučili shemu društvenih formacija i na osnovu toga su uspeli *mnogo* da predvide. Ali ovde oni ništa ne bi mogli da predvide. Vi ste po sopstvenom izboru stupili u sferu fatalnog — smirite se i budite stajpljivi. Život će postideti i vašu elementarnu i vašu višu matematiku:

— trinaest — petnaest — četiri — dvanaest — četiri — pet — dvadeset osam —

Zar u smeni uspona i padova, sreće i nesreće svakog čoveka — nema ni najmanjeg ukazivanja na regularnost? Zar se tako nedosledno ne ukrštaju katastrofe u životu čovečanstva? Zakon — on je iznad sviju nas. Štucanje — ono je iznad svih zakona. I kao što vas je nedavno iznenadila neočekivanost njegovog početka, tako će vas iznenaditi i njegov kraj, koji vi, kao i smrt, nećete predvideti i nećete otkloniti.

— Dvadeset dva — četrnaest — gotovo. Tišina.

I u toj tišini vaše srce vam govori: *ono* je neistraživo, i mi smo nemoćni. Potpuno smo lišeni svake slo-

bode volje, u vlasti smo samovolje, koja nema imena i od koje spasa — takođe, nema.

Mi smo uzdrhtala bića, a *ona* je svemoćna. *Ona*, to jest Božja Desnica, koja je podignuta nad svima nama i pred kojom neće da spuste glave samo kreteni i protuve. Um *Njega* ne može shvatiti, pa, prema tome, *On* postoji.

Dakle, budite savršeni kao što je savršen Otac vaš Nebeski.

ELEKTROUGLI — 43. KILOMETAR.

Da, više pijte, manje mezetite. To je bolje sredstvo od taštine i površnog ateizma. Pogledajte bezbožnika koji štuca: on je rastrojen i crn, muči se i ružan je. Okrenite se od njega, pljunite i pogledajte mene kad počnem štucati: verujući u potčinjavanje i ne pomišljajući ni na kakvo suprotstavljanje, ja verujem da je On blag, zato sam i ja blag i svetao.

On je blag. On me vodi od patnje ka svetlu. Od Moskve ka Petuškama. Kroz muke na Kurskoj stanici, kroz očišćenje u Kučini, kroz snove u Kupavni — ka svetlu i Petuškama. Durch Leiden — Licht!

Hodao sam trgovom još uzbuđeniji. Samo sam pušio, pušio. I najednom — blistava misao, kao munja, pogodila je moj mozak:

— Šta još da popijem da ne ugasim *ovaj* zanos? šta da popijem u Ime Tvoje? . . .

Nesreća! Nemam ništa što bi bilo Tebe dostojno. Kubanska — to je najobičnije govno! a rosijskaja — pred tobom je smešno i govoriti o rosijskoj. I crveno jako za rublju i trideset sedam! Bože!

Ne, ako danas dospem do Petuški — netaknut — napraviću *koktel*, koji bi se mogao bez stida piti u prisustvu Boga i ljudi, u prisustvu ljudi i u ime Boga. Nazvaću ga »Jordanske strune« ili »Zvezde Vitlejema«. Ako u Petuškama to zaboravim, podsetite me, molim vas.

Ne smejte se. Imam bogato iskustvo u pravljenju koktela. Od Moskve do Petuški te *koktele* piju do dana današnjeg, a ne znaju ime autora, piju »Hananski balzam«, piju »Suzu komsomolke«, i dobro rade, dobro rade što to piju. Mi ne možemo čekati milost od prirode. Da bi se ona od njih uzela moraju se znati njihovi tačni recepti: ako želite ja ću vam dati te recepte. Slušajte.

Piti samo votku, čak iz flaše — u tome ničeg, osim mučenja nema duha i taštine. Pomešati votku sa kolonjskom vodom — u tome ima nekog kaprica, ali nema nikakvog patosa. A popiti čašu »Hananskog balzama«, u tome ima i kaprica, i ideje, i patosa, i povrh svega ima još i metafizičke aluzije.

Koju komponentu »Hananskog balzama« najviše cenimo? Pa, naravno, denaturisani špiritus. Ali denaturisani špiritus, budući samo *objekat nadahnuća*, tog nadahnuća je potpuno lišen. Pa šta onda cenimo više od svega u denaturisanom špiritu? Pa, naravno; samo ukus. A još više od toga miazam koji on ispušta. Da bi se taj miazam istakao potrebna je makar i kap miomirisa. Zbog toga se u denaturisani špiritus sipa u proporciji 1:2:1 pivo, najbolje ostakivsko ili senator, i prečišćena politura.

Neću vas podsećati kako se prečišćava politura, to svako treba da zna. Iz nekog razloga u Rusiji niko ne zna kako je umro Puškin, — a kako se prečišćava politura, e, to svako zna.

Kraće, zapisujte recept »Hananskog balzama«. Čovek ima samo jedan život i valja ga proživeti tako da se ne greši u receptima:

Denaturisani špiritus	100 g.
Pivo	200 g.
Prečišćena politura	100 g.

Dakle, pred vama je »Hananski balzam« (njega u prostom govoru zovu »Srebrna lisica«) — tečnost tamno smeđe boje, umerene jačine i postojane arome. To čak i nije aroma, to je himna. Himna demokratske omladine. Baš tako, jer u onome ko popije taj koktel bude se vulgarnost i mračne sile. Koliko sam puta to gledao! ...

Postoje dva sredstva za sprečavanje buđenja tih mračnih sila. Prvo, ne piti »Hananski balzam«, drugo — umesto njega piti koktel »Duh Ženeve«.

U njemu nema ni kapi plemenitosti, ali postoji buke. Pitaćete me: u čemu je zagonetka tog bukea? Odgovoriću vam: ne znam u čemu je zagonetka tog bukea. Tada ćete razmisliti i pitati: a u čemu je odgonetka? Odgonetka je u tome što se »Beli jorgovan«, sastavni deo »Duha Ženeve« ne sme ničim zameniti, ni jasmynom, ni divljom ružom, ni đurđevkom. »U svetu komponenti nema ekvivalenata«, kako su govorili stari alhemičari, a oni su znali šta su govorili. To jest, »srebrnasti đurđevak« nije što i »beli jorgovan«, čak ni u moralnom pogledu, a o bukeu da se i ne govori.

Đurđevak, na primer, uznemirava um, zabrinjava svest, učvršćuje pravičnost. A »beli jorgovan« — naprotiv, umiruje savest i miri čoveka sa životnim tegobama...

Kod mene je bilo ovako: popio sam čitavu bočicu »srebrnog đurđevka«, sedim i plačem. Zašto plačem? — zato što sam se setio mame, to jest, pomislio sam na svoju mamu i ne mogu da je zaboravim. »Mama«, — kažem. I plačem. Zatim ponovo: »Mama«, — kažem, i ponovo plačem. Drugi, gluplji, bi tako sedeo i plakao. A ja? Uzeo sam bočicu »jorgovana« — i popio. I šta mislite? Suze su se osušile, obuzeo me je ludčki smeh, a mamu sam tako zaboravio, čak sam joj i ime zaboravio.

I kako mi je samo smešan onaj koji pripremajući »Duh Ženeve« u sredstvo protiv znojenja nogu dodaje »Srebrni đurđevak«!

Čujte tačan recept:

Beli jorgovan	50 gr.
Sredstvo protiv znojenja nogu	50 gr.
Pivo	200 gr.
Špiritni lek	150 gr.

Ali ako čovek neće da prohuji svetom, neka baci svinjama i »Hananski balzam« i »Duh Ženeve«. Najbolje će učiniti ako sedne za sto i pripremi sebi »Komso-

molkinu suzu«. Taj koktel je mirisan i čudan. Kasnije ćete saznati zašto je mirisan. Prvo ću vam objasniti zašto je čudan.

Onaj koji pije votku sačuva i zdrav razum i pamćenje, ili, naprotiv, najednom gubi i jedno i drugo. A u slučaju sa »Komsomolkinom suzom« je smešno: popiješ sto grama te suze — pamćenje sigurno, a zdravog razuma kao da nije ni bilo. Popiješ još sto grama — i sam se čudiš: odakle toliko zdravog razuma? kud je iščezlo pamćenje?

Čak je i sam recept »Suze« mirisan. A od gotovog koktela, od njegovog mirisa, može se na trenutak izgubiti svest. Ja sam je, na primer, izgubio.

Lavanda	15 gr.
Verbena	15 gr.
Brezova voda	30 gr.
Lak za nokte	2 gr.
Zubni eliksir	150 gr.
Limunada	150 gr.

Smesu koja se priprema treba dvadeset minuta mešati grančicom orlovih noktiju. Drugi, istina, tvrde, da se u slučaju nužde orlovi nokti mogu zameniti bršljanom. To nije tačno i opasno je. Secite me uzduž i popreko — ali nećete me prisiliti da »Komsomolkinu suzu« mešam bršljanom, ja ću je mešati orlovim noktima. Kidam se od smeha kad vidim kako »Komsomolkinu suzu« mešaju bršljenom a ne orlovim noktima.

Ali, dosta je o »Suzi«. Sad vam nudim poslednje i najbolje. »Vredniji je pošten posao od svih nagrada«, rekao je pesnik. Ukratko, nudim vam koktel »Pasja utroba«, piće koje nadmašuje sva pređašnja. To nije piće — to je muzika sfera. Šta je najlepše na svetu? — borba za oslobođenje čovečanstva. A evo šta je još lepše(zapisujte):

Pivo	100 gr.
Šampon »Sadko-bogati gost«	30 gr.
Losion protiv peruti	70 gr.
Sredstvo protiv znojenja nogu	30 gr.

Sve to nedelju dana držati preliveno preko duvana, a zatim servirati.

Dobijao sam pisma, s tim u vezi, u kojima su mi dokoni čitaoci preporučivali još: napravljeno piće treba procediti. To jest, procediti i ostaviti da odleži... Sam đavo će znati šta je to, sve te dopune i popravke — dolaze od usnule mašte i nedostatka ideja; eto odakle te ružne popravke...

Dakle, „koktel »Pasja utroba« je serviran. Pijte ga od pojave prve zvezde, velikim gutljajima. Već posle dva pehara tog koktela čovek postaje toliko oduhovljen da mu možete prići i pola sata sa rastojanja od jednog i po metra pljuvati u njušku a da on ništa ne kaže.

43. KILOMETAR — HRAPUNOVO.

Da li ste uspeli nešto da zapišete? Pa, od vas je i dosta... A u Petušcima — obećavam da ću sa vama u Petušcima podeliti tajnu »Jordanskog vrela«, ako stignem živ; ako Bog bude tako milostiv.

A sada da razmislim, s vama zajedno: šta bih sada mogao popiti? Kakvu kombinaciju mogu smučkati od ušljivih ostataka u mom kovčežiću? »Poljubac tetka Klave«? A šta drugo? Iz mog kovčežića ne mogu se iscediti poljupci osim »Prvog poljupca« i »Poljupca tetka Klave«. Da vam objasnim šta znači poljubac. »Poljubac« znači pomešano pola-pola bilo koje crno vino sa bilo kojom votkom. Recimo: suho vino plus »percovka«, ili »kubanska« — to je »Prvi poljubac«. Mešavina »samogona« i 33 procentnog portoa — to je »Poljubac iznuđen silom«, ili, jednostavnije, »Poljubac bez ljubavi«, ili, još jednostavnije, »Ines Armand«. Zar je malo raznih »Poljubaca«! Da se ne smuči od svih tih »Poljubaca«! Na njih se valja privikavati od detinjstva.

U kovčežiću imam kubansku. Ali nemam suhog vina. Znači, »Prvi poljubac« je za mene isključen i o njemu mogu samo sanjati. Ali imam »rusku votku« i crveno vino po rubalj i sedamdeset tri. A njihova mešavina nam daje »Poljubac tetka Klave«. Slažem se sa vama, ukus mu nije baš bog zna šta, stomak vam se od njega prevrće, bolje je sa njim zaliti fikus nego ga piti; slažem se, ali šta da se radi kad nema suhog vina, istina je da nema čak ni fikusa! Ostaje da se pije »Poljubac tetka Klave« ...

Pošao sam u vagon da moje đubre slijem u »Poljubac«. O kako odavno nisam bio ovde! Još od onda kada sam izašao u Nikoljskom ...

Gledala me je, kao i prošli put, desetinama očiju, velikih, na sve spremnih, isklizlih iz orbita — gledala me je u oči moja domovina, isklizla iz orbite, na sve spremna i velika. Tada, posle sto pedeset grama »ruske«, meni su se sviđale te oči. Sada, posle pet stotina grama kubanske, bio sam zaljubljen u te oči, zaljubljen, kao bezumnik. Ulazeći u vagon malo sam posrnuo, — ali prošao sam do svoje klupe potpuno sam i za svaki slučaj sam se smešio ...

Prišao sam i skamenio se. Gde je moja četvrt »ruske«? Gde je četvrt koju sam kod Srpa i Čekića samo prepolovio? Od Srpa i Čekića ona je stajala pored kovčežića, u njoj je ostalo gotovo sto grama — gde je ona sada?

Pogledom sam prešao sve — ni jedan nije trepnuo. Ne, ja sam sigurno zaljubljen i lud. Kuda su odleteli anđeli? Oni su stalno motrili na kovčežić — ako sam se udaljavo, — kad su odleteli od mene? U oblasti Kučino? Aha! Znači, ukrali su između Kučina i 43. kilometra. Dok sam vam delio ushićenje, dok sam vas posvećivao u tajne života — mene su u to vreme lišili »Poljupca tetka Klave« ... Naivan, kakav sam, sve to vreme ni jednom nisam provirivao u vagon — smešno. Ali sad je »dosta naivnosti«, kako je rekao, mudro, dramaturg Ostrovski. Finita la commedia — božanstvena. Dosta je bilo lovljenja ribe u mutnoj vodi. Treba loviti ljude! ...

Ali kako loviti i koga loviti?

Sam đavo zna u kakvom ću žanru doputovati do Petuški... Od Moskve, sve su bili filozofski eseji i memoari, sve su bile pesme u prozi kao kod Ivana Turgenjeva... Sad počinje detektivski roman. Pogledao sam u kovčežić: da li je sve u njemu? U njemu je sve bilo u redu. Ali gde su onih sto grama? Koga loviti?

Pogledao sam desno: tamo još uvek sede ona dvojica, tupi-tupi i pametni-prepametni. Tupi, u toploj bluzi, odavno je ispružio jednu nogu prema meni, a drugu prema dedici.

— Kako se zoveš, tatice, i kuda putuješ?...

HRAPUNOVO — JESINO.

— Mitrič mi je ime. A ovo je moj unuk, on je, takođe, Mitrič... Putujemo u Osetovo, u park... da se provozamo na vrtešci...

A unuk je dodao:

— I-i-i-i...

Taj zvuk je bio neobičan i đavolski mi je žao što ga ne mogu preneti kako valja. On nije govorio, on je zavijao. I nije govorio ustima, usta su mu stalno bila zatvorena, počinjalo je negde pozadi. Govorio je levom nozdrvom, govorio je sa takvim naporom kao da je levu nozdrvu podizao desnom: »I-i-i-i-i, kako se brzo vozimo u Petuške, divne Petuške...« »I-i-i-i-i, kako je pijan dedica, dobar dedica...«

— Pa-a. Znači, kažeš, na vrtešci?...

— Na vrtešci.

— A možda ipak neće biti na vrtešci?

— Na vrtešci, — još jednom je potvrdio Mitrič, istim onim presudnim glasom, a iz očiju mu je neprestano tekla vlaga.

— Pa, reci mi, Mitriču, šta si ti ovde radio dok sam ja bio na platformi? Dok sam na platformi bio zaronjen u svoje misli? U svoje misli o svojim osećanjima prema voljenoj ženi? A? Reci?...

Mitrič se nije ni mrdnuo, sav se nekako skupio.

— Ja... ništa. Samo sam hteo malo kompota da jedem... Kompota sa belim hlebom...

— Kompot sa belim hlebom?

— Kompot sa belim hlebom.

— Fantastično. Znači, tako: ja stojim na platformi; sav sam zaronjen u misli o osećanjima, a vi, kod mene na klupi tražite: nema li tu kompota sa belim hlebom?... I ne našavši kompota...

Dedica — prvi je popustio, rasplakao se. Za njim i unučić: gornja usna mu je nekud nestala, a donja se obesila, sve do pupka, kao kosa u pijaniste... Obojica su plakali...

— Razumem vas, da. Sve mogu da razumem ako hoću da oprostim... U meni je duša, kao u trojanskog konja trbuh, mnogo u nju može stati. Ja sve praštam ako hoću da razumem. A ja razumem... vi bi samo kompota i belog hleba. Ali kod mene ne nalazite ni jedno ni drugo. I vi ste jednostavno, *primorani* da pijete ono što nađete umesto onoga što želite...

Pritisnuo sam ih svojim dokazima, oni su pokrili lica, obojica, i pokajnički se klatili na klupi u ritmu mojih optužbi.

— Potsećate me na jednog starca iz Petuški. On je, takođe, pio tuđe, pio je samo ukradeno: zdipi, na primer, u apoteci bocu kolonjske vode, ode u stanični toalet i tamo na miru popije. On je to zvao »piti bratimljenje«, on je i umro u toj svojoj zabludi... Onda? Znači, i vi ste se odlučili za bratimljenje?...

Oni su se neprestano ljuljali i plakali, a unuk se od tuge tresao, ramena su mu drhtala...

— Hajde, dosta suza! Ako hoću da razumem, sve ću shvatiti. Ja nemam glavu, ja imam kuću razumevanja! Ako baš želite, mogu vas još i počastiti. Već ste popili po pedeset grama, mogu vam nasuti još po pedeset...

Tog trenutka nam je prišao neko s leđa i rekao:

— I ja hoću sa vama da popijem.

Svi su ga odmah pogledali. Bio je to onaj sa crnim brkovima, u kaputu i smeđoj beretki.

— I-i-i-i-i, — zakreštao je mladi Mitrič, — kakav čikica, kakav lukavi čikica...

Brkajlija ga je prekinuo pogledom ispod brkova:
— Nisam je lukav. Ja ne kradem, kao neki. Ja od nepoznatih ljudi ne kradem stvari koje su im neophodne. Ja sam došao sa svojom ... evo ...

I on mi je na klupu spustio bocu »stolične« ...

— Nećete odbiti? — pitao me je.

Skupio sam se da mu napravim mesta.

— Ne, kasnije, molim vas, neću odbiti, a sada hoću svoje. »Poljubac tetka Klave«.

— Teta Klave?

— Teta Klave.

Nasuli smo, svaki svoje. Deda i unuk su mi pružili svoju posudu: oni su je, pokazuje se, odavno držali spremnu, mnogo pre nego što sam ih namamio. Deda je izvadio praznu četvrtinku, odmah sam je prepoznao. A unuk, on je izvukao čitavu vedricu, izvukao je odne- gde između dijafragme i muda.

Natočio sam im koliko sam obećao i oni su se smešili.

— Za bratimljenje, deco?

— Za bratimljenje.

Svi su pili zabacivši glave kao pijanisti.

»Naš voz ne staje na stanici Jesino. Zaustavlja se u svim mestima osim Jesino.«

JESINO — FRJAZEVO.

Počelo je mrmljanje i coktanje. Kao da je onaj pijanista koji je sve pio, sada već sve popio i, zaronivši u kosu, zaszvirao etidu Franca Lista »Šum šume« u de molu.

Prvi je progovorio brkajlija u kaputu. I, ko zna zašto, obraćao se samo meni.

— Pročitao sam kod Ivana Bunjina da ridji ljudi kad popiju obavezno pocrvene ...

— Pa šta onda?

— Kako, »šta onda«? A Kuprin i Maksim Gorki — njih dvojica se uopšte nisu treznili! ...

— Izvrsno. I, onda?

— Kako, to jest »i, onda«? Poslednje, predsmrtne reči Antona Čehova? Sećate li se? Rekao je: »Ich s terbe«, to jest »umirem«. A zatim je dodao: »Natočite mi šampanjac«. Umro je tek nakon toga.

— Tako?

— A Fridrih Šiler, taj ne samo da nije mogao umreti, taj ni živeti nije mogao bez šampanjca. Znete li kako je on pisao? Spusti noge u ledenu vodu, natoči šampanjac i piše. Ispije pehar, i gotov je jedan čin tragedije. Popije pet pehara i gotova je tragedija u pet činova.

— A-a, pa-a...

Bacao je na mene misli kao posednik zlatnike, jedva sam uspevao da ih pokupim. »Pa-a...«

— A, Nikolaj Gogolj...

— Šta Nikolaj Gogolj?

— On je uvek kad je bivao kod Panajevih zahtevao da mu na sto postave poseban ružičast pehar...

— I pio je iz ružičastog pehara?

— Da. Pio je.

— A šta je pio?

— Ko zna!

Pa, šta se može piti iz ružičastog pehara? Naravno, votka...

I ja, i oba Mitriča, radoznalo smo ga slušali. A on, brkajlija, smejavao se unapred uživajući u novim trijumfima...

— A Modest Musorgski! Bogo moj, a Modest Musorgski! Znete li kako je pisao svoju besmrtnu operu »Hovanščina«? To je da se smeje i plače. Modest Musorgski leži pijan u jendeku, prolazi Nikolaj Rimski—Korsakov, u smokingu je i sa bambusovim štapom. Zaustavlja se Nikolaj Rimski—Korsakov, promuva svojim štapom Modesta i govori: »Ustaj! Idi se umij i sedi da dovršiš svoju božanstvenu operu »Hovanščina«!«

I evo ih, sede — Nikolaj Rimski—Korsakov sedi u fotelji, prebacio je nogu preko noge, u ruci drži cilindar. Preko puta njega — Modest Musorgski, umoran, neobrijan — zgrbljen na stolici, znoji se i piše note. Modest bi se na stolici napio: šta će mu note! A Ni-

kolaj Rimski—Korsakov, s cilindrom u ruci, to mu ne dopušta.

A čim se Rimskim—Korsakovim zatvore vrata — Modest baca svoju besmrtnu operu »Hovanščina« i jurne u jarak. Zatim ustane i ponovo se napije! Između ostalog, socijal-demokrati . . .

— Načitan đ-a-vo! — ushićeno ga je prekinuo stari Mitrič, a mladi je u napregnutoj pažnji strpao kosu u usta i sav se naježio.

— Da, da! Volim da čitam! Na svetu je toliko divnih knjiga! — nastavio je čovek u kaputu. — Ja, na primer, pijem jedan mesec, pijem drugi, a onda uzmem i pročitam neku knjižicu i ta knjižica mi se učini tako dobra, a ja sam sebi postanem tako odvratan, sav se rastresem i ne mogu čitati, bacam knjižicu i počinjem piti, pijem mesec, pijem drugi, a onda . . .

— Čekaj, — prekinuo sam ga, — čekaj. A šta je sa socijal-demokratima?

— Kakvi socijal-demokrati? Zar samo socijal-demokrati? Svi vredni ljudi Rusije, svi ljudi koji su joj potrebni, pili su kao svinje! A nepotrebni, glupi — ne, nisu pili. Jevgenije Onjegin u gostima kod Larinih popio je samo malo soka od brusnice, i od toga ga je spopala sračka. A Onjeginovi pošteni savremenici »između lafita i klikoa« (čujte: »između lafita i klikoa«) u to vreme su stvarali »buntovnu nauku« i dekabrizam . . . I kad su oni konačno probudili Hercena . . .

— Šta! Da probuđiš njega, vašeg Hercena! — najednom se proderao neko s desne strane. Svi smo se trgli i okrenuli desno. To je vikao Amor u koverkotu. — On je još u Hrapunovu, taj Hercen, trebalo da siđe, a on se još vozi, džukela! . . .

Svi koji su se mogli smeјati — nasmejali su se. »Ostavi ga na miru, sotonu, dekabristo đavolski!« »Uši mu povuci, nategni ga!« »Kakva je razlika putovati u Hrapunovo ili u Petuški! Možda se čoveku prohtelo u Petuški, a ti ga teraš u Hrapunovo!« Sve je najednom neprimetno uhvatilo, neprimetno i veselo uhvatilo, neprimetno i nepristojno . . . I mene, zajedno sa njima . . .

Okrenuo sam se žaketu i crnim brkovima:

— Pa dobro, probudili su Aleksandra Hercena, ali šta će tu demokrati, i »Hovanščina«, i . . .

— E, tu smo! Tako je sve počelo — umesto klikoa je došla brlja! došlo je raznočinstvo, skandal i hovaščina! . . . Svi ti Uspenski, svi ti Pomjalovski — oni bez čaše nisu umeli napisati ni retka. Čitao sam, znam to! Očajno su pili! Svi poštteni ljudi Rusije! Zašto su pili? — pili su iz očaja, zato što su poštteni! Zato što nisu mogli olakšati sudbinu naroda! Narod je crkavao u bedi i neznanju, pročitajte Dimitrija Pisareva! On piše: »Narod ne može sebi priuštiti govedinu, votka je jeftinija od govedine, zato ruski seljak pije, pije od muke! Knjižicu ne može sebi uzeti, na trgu nema ni Gogolja, ni Bjelinskog, na trgu je samo votka, i monopolska i svakakva, i u bocama i točena! Zato on pije, pije zbog svoje neukosti!«

Kako onda ne biti očajan, kako da ne piše o seljaku, kako da ga ne spasava, kako da se u očajanju ne napije! Socijal-demokrat — piše i pije, pije kao što piše. A seljak ne čita i pije., pije ne čitajući. Tada ustaje Uspenski — veša se, a Pomjalovski leže pod klupicu i crkava, a Garšin — ustaje — pijan skače preko ograde.

Brkajlija je skočio, skinuo je beretku, gestikulirao je kao mahnit — podsticalo ga je sve popijeno, podsticalo ga i udaralo u glavu, sve je udaralo i udaralo . . . Dekabrist u koverkotu — i on je napustio svog Hercena, seo nam je bliže i upiljio u govornika vlažne i mutne oči . . .

— Vidite li dokle se dospeva! Tama neznanja se zgušnjava, beda raste a p s o l u t n o ! Čitali ste Marksa? A p s o l u t n o ! Drugim rečima, piju sve više i više! Očaj socijaldemokrata narasta proporcionalno, tu već nije lafit, ni kliko, Hercena su nekako probudili! A sad čitava intelektualna Rusija, tugujući zbog seljaka, pije do besvesti! Udri u sva zvona, po čitavom Londonu — niko u Rusiji glavu ne podiže, svi bljuju i svima je muka! . . .

I tkao sve do dana današnjeg! Do dana današnjeg! To je krug! Sudbinski krug života — on mi steže grlo! On me sprečava da pročitam dobru knjigu — nikako

ne mogu da shvatim, ko zašto pije: oni dole jer gledaju gore, ili oni gore jer gledaju dole. I više ne mogu, bacam knjigu. Pijem mesec, pijem drugi, a zatim...

— Stop! — prekinuo ga je dekabrist. — A zar se ne može bez pića? Uzeti sebe u ruke i ne piti? Eto, tajni savetnik Gete uopšte nije pio.

— Nije pio? Uopšte? — brkajlija je čak ustao i natukao beretku. — To je nemoguće!

— Moguće je! Čovek je umeo da uzme sebe u ruke — i ni grama nije pio.

— Mislite na Johana fon Getea?

— Da. Mislim na Johana fon Getea koji ni grama nije pio.

— Čudno... A da mu je Fridrih Šiler ponudio... čašu šampanjca?

— Ipak ne bi pio. Uzeo bi sebe u ruke — i ne bi pio. Rekao bi: ne pijem ni grama.

Brkajlija je sedeo tužan. Čitav njegov sistem se rušio pred očima sveta, rušio se tako snažan sistem satkan od blistavih i oštroumnih dokaza. »Pomozi mu, Jerofejev, — šapnuo sam sam sebi, — pomoz čoveku. Izusti neku alegoriju ili...«

— A vi tvrdite: tajni savetnik Gete nije pio ni grama? — okrenuo sam se dekabristi. — A znate li zašto nije pio? Šta ga je prisiljavalo da ne pije? Svi pošteni umovi su pili, a on nije pio? Zašto? Evo, mi sad putujemo u Petušku i ko zna zašto se zaustavljamo svuda, osim u Jesinu? Zašto se ne bi zaustavili u Jesinu? Ne i ne. Projurili bez zaustavljanja. Samo zato što u Jesinu nema putnika, svi se ukrcavaju u Hrapunovu ili Frjazevu. Da. Idu od Jesina do Hrapunova ili do Frjazeva — i tamo ulaze. Zato što voz bez obzira na sve ne staje u Jesinu. Eto tako je postupao i Johan fon Gete, matora budala. Mislite da se njemu nije pilo? Sigurno je da mu se pilo. Da sam ne bi završio u jarku sve svoje junake je prisilio da piju. Uzmite, recimo, »Fausta«: ko tamo ne pije? Svi piju. Faust pije i podmlađuje se, Zibela pije i navaljuje na Fausta, Mefistofel samo to i radi, pije i gosti burše i peva im »Buhu«. Pitaćete zašto je to bilo potrebno tajnom savetniku Geteu? Ja ću vam reći: zašto je primorao Vertera da

puca sebi u glavu? Zato što je — to je i dokazano — sam bio na granici samoubistva, i da bi se oslobodio iskušenja, primorao je Vertera da to učini umesto nje-ga. Razumete li to? Ostao je živ, a ubio se. Bio je za-dovoljan. To je čak i gore od pravog samoubistva. U tome je više kukavičluka i egoizma, i stvaralačke bede...

Eto, tako je i on pio, kao što se ubijao, vaš tajni savetnik. Mefisto popije — a njemu, matoroj džukeli, lepo. Faust doda — a on, stara kvrga, ni da trepne. Sa mnom je na trasi radio čika Kolja: sam nije pio, plašio se da se ne napije i padne, to ga drži nedelju, mesec. A nas — direktno nije prisiljavao. Sipa nam, kašlje, sav je blažen, hulja, ide kao da je natreskan...

Tako i vaš hvaljeni Johan fon Gete! Šiler ga nudi, a on — neće, da! Bio je alkoholičar, pijandura, vaš taj-ni savetnik Johan fon Gete! Kako su mu se samo tre-sle ruke!...

— A-a-a... — ushićeno su blenuli u mene i deka-brist i brkajlija. Čvrsti sistem je bio obnovljen, a sa njime se povratila i veselost. Dekabrist je širokim ge-stom iz koverta izvukao bocu »percovke« i spustio je pred noge brkajliji. Brkajlija je izvukao svoju »stoli-čnuju«. Svi su trljali ruke, đavolski uzbuđeni...

Meni su sipali više nego drugima. Nasuli su i sta-rom Mitriču. Mladome su takođe dali čašicu, on je čašicu desnim bedrom pritisnuo na levu sisu, iz obe nozdrve su mu potekle suze...

— Onda, u zdravlje tajnog savetnika Johana fon Getea?

FRJAZEVO — 61. KILOMETAR.

— Da. U zdravlje tajnog savetnika Johana fon Ge-tea.

Čim sam popio osetio sam da se opijam preko svih granica, i svi ostali — takođe...

— Pa-a... dozvolite da vam postavim jedno bezna-čajno pitanje, — rekao mi je brkajlija kroz crne brko-

ve i sendvič u brkovima: on se ponovo obraćao samo meni.

— Dozvolite da pitam: odakle u vašim očima toliko tuge? ... Zar se može tugovati ako se imaju takva znanja? Može se pomisliti da od jutra ništa niste pili!

Uvredio sam se:

— Kako, to jest, ništa! Zar je to tuga! To su samo zamučene oči ... jednostavno, prepio sam se ...

— Ne, ne, ta zamućenost je od tuge! Vi ste kao Gete! Čitavim svojim izgledom opovrgavate jednu od mojih hipoteza, donekle spekulativnu, ali ipak nastalu iz iskustva! Vi, kao i Gete, sve opovrgavate ...

— Čime opovrgavam? Svojim mutnim pogledom? ..

— Da! Mutnim pogledom! Slušajte, evo moja zavetna hipoteza: Kada uveče pijemo, a ujutro ne pijemo, kakvi smo uveče, a kakvi smo ujutro? Ja, na primer, ako se napijem — đavolski sam veseo, pokretan sam i mahnit, mesto sebi ne nalazim, da. A ujutro? Ujutro sam samo tužan, ne samo nepokretan, ne. Bar sam toliko mračniji on sebe običnog, sebe treznog, koliko sam uveče bio veseliji od sebe običnog. Ako sam sinoć bio obuzet Erosom, moje jutarnje odbijanje je potpuno jednako sinoćnom zanosu. Šta hoću da kažem? Evo, pogledajte:

I brkajlija je na papiriću nacrtao takvu laprdariju. I objasnio je: horizontalna linija je linija treznog stanja, svakodnevna linija. Najviša tačka krive je momenat u kojem čovek zaspi, a najniža trenutak buđenja, u mamurluku ...

— Vidite! Odras u ogledalu! Glupa, glupa priroda, ništa joj nije tako značajno kao ravnoteža. Ne znam da li je ta briga moralna, ali ona je strogo geometrijska! Gledajte: ta kriva nam prikazuje samo jedan životni tonus! Ne! Ona sve prikazuje. Uveče hrabrost, čak i ako postoji razlog za strah, hrabrost i potcenjivanje svih vrednosti. Ujutro, precenjivanje koje prelazi u strah, i to potpuno bezrazložan strah.

Ako nam je uveče pijana priroda »dala«, onda nam ona ujutro oduzima, i to sa matematičkom tačnošću. Ako ste uveče težili idealu — molim, kad se otreznete pojavljuje se težnja k antiideal, a ako ideal i ostane,

pojavljuje se suprotna težnja. Eto vam u dve reči moja zavetna hipoteza.

Ona je sveopšta i na svakog primenjiva. A u vas ništa nije kao kod ostalih ljudi, u vas je sve kao u Getea!

Nasmejavao sam se: »Zašto je hipoteza ako je sveopšta?..«

I dekabrist se, takođe, nasmejavao: »Ako je već sveopšta, zašto je hipoteza?..«

— Baš zato je i hipoteza! Zato jer ne prihvata ženu! Muškarca prihvata, a ženu ne prihvata! Sa pojavom žene nestaje odraz u ogledalu. Da žena nije žena, hipoteza ne bi bila hipoteza. Dok nema žene hipoteza je sveopšta. Pojavljuje se žena, nastaje hipoteza... Posebno ako je žena loša, a hipoteza dobra...

Najednom se svi zagrejali. »A šta je to Hipoteza?« »A šta je to loša žena?« »Nema loših žena, samo hipoteze mogu biti loše...«

— Ja, na primer, — rekao je dekabrist, — imam deset žena, jedna gora od druge, iako ni brkova nemam. A vi, recimo, imate brkove i jednu dobru ženu. Ja ipak smatram: bolje su trideset i najgorih žena, nego jedna makar i najbolja...

— Šta će tu brkovi? Govori se o ženama a ne o brkovima!

— I o brkovima! Da nema brkova ne bi bilo ni razgovora...

— Samo đavo zna šta to lupetate!... Ja ipak mislim: jedna dobra vredí više od svih vaših. Kako vi na to gledate?... — brkajlija se ponovo okrenu prema meni. — S naučnog gledišta, kako vi na to gledate?

Rekao sam:

— S naučnog, naravno, stoji. U Petušcima, na primer, trideset praznih boca menjaju za jednu punu, i ako doneseš, recimo...

»Šta! Trideset za jednu! Zašto tako mnogo!« zagalamili su najednom.

— A ko će vam drugačije zameniti? Trideset puta dvanaest je — 360. A puna košta 262. To i deca znaju. Još ne znaju kako je umro Puškin, ali to već znaju. Ipak nema vraćanja. 360, više je od 262, ali kusura

nema, zato što za tezgama stoji dobra žena, a dobra žena se mora poštovati . . .

— A zašto je ta žena za tezgom dobra?

— Dobra je jer loša vam prazne flaše uopšte ne bi uzela. A dobra žena vam uzme prazne flaše i u zamenu vam da jednu punu. Zato je treba poštovati . . . Zašto uopšte na svetu postoje žene?

Svi su učitali. Svaki je pomislio svoje, ili su svi pomislili isto, ne znam.

— Da bi ih poštovali . . . što je rekao Maksim Gorki na ostrvu Kapri?

»Merilo svake civilizacije je odnos prema ženi.« Evo ja: dolazim u prodavnicu u Petuškama, donosim trideset praznih flaša. Kažem: »Gazdarice!« kažem to promuklim tužnim glasom: »Gazdarice! Dajte mi punu, budite tako dobri . . .« I već znam, ako rublju ne dam: 3 60 minus 2 62. Žao mi je. A ona me gleda: vratiti, gadu, kusur ili ne vratiti? A ja nju gledam: da li će mi, gadura, vratiti kusur ili neće? Tačnije, tog trenutka ne gledam nju. Gledam kroz nju, u daljinu. I šta se pojavljuje pred mojim praznim pogledom? Pojavljuje se ostrvo Kapri. Rastu agave i tamarisi, a pod njima sedi Maksim Gorki, ispod belih pantalona dlakave noge. I preti mi prstom: »Ne uzimaj kusur! Ne uzimaj kusur!« Ja mu namigujem; kažem: biće nešto da se poždere. »Dobro, popiće, a čime ću se omastiti?«

A on: »Ničim, Venja, podnećeš. Ako ti se ždere, nemoj piti.« I tako odlazim bez kusura. Ljutim se, naravno, i mislim: »Merilo!« »Civilizacija!« »Eh, Maksime Gorki, Maksime Gorki, blesav ili pijan si to izgovorio na svome Kapriju? Tebi je dobro — tamo ćeš žderati svoje agave, a šta ću ja žderati? . . .«

Masa se smejala. A unučić je vrištao: »Kakve agave, kakve dobre kapre . . .«

— A zla žena? — rekao je dekabrist. — Zar nije potrebna i zla žena?

— Svakako! Svakako, potrebna je, — odgovorio sam. Dobrom čoveku je zla žena p o n e k a d neophodna. Evo, na primer, ja sam pre dvanaest nedelja ležao u grobu, četiri godine sam ležao u grobu, već sam pre-stao i da smrdim. A njoj kažu: »Eno, on je u grobu.

Vaskršni ga ako možeš.« A ona je došla na grob — da ste samo videli kako je hodala!

— Znamo! — rekao je dekabrist. — »Dalje, što piše. A piše kao Lav. A lav piše sranje.«

— Tako-tako! Prišla je grobu i kaže: »Talita kumi.« A to u prevodu sa starojevrejskog znači: »Tebi govorim — ustani i hodaj.« I šta mislite? Ustao sam i pošao. I evo već tri meseca idem zgađen ...

— Gađenje je od tuge, — ponovio je brkajlija u beretki. — A tuga je zbog žene.

— Gađenje je jer je suviše potegao, — prekinuo ga je dekabrist.

— Šta »potegao«! A zašto je potegao? Zato, recimo, što čovek tuguje i ide ženi. Ne može čovek ići ženi trezan! Loša je, znači, žena! Pa čak i ako je loša, treba popiti. Naprotiv, što je žena gora, to više treba po-teći! ...

— Časna reč! — uzviknuo je dekabrist. — Divno je što smo svi tako pametni! Kod nas je baš kao kod Turgenjeva: svi sede i raspravljaju o ljubavi. Dozvolite da vam nešto ispričam — o neočekivanoj ljubavi i o tome da su zle žene veoma potrebne! ... Uradimo kao kod Turgenjeva! Neka svako nešto ispriča ...

»Neka ispriča!« »Uradimo kao kod Turgenjeva!« Čak je i stari Mitrič rekao: »Uradimo! ...«

61. KILOMETAR — 65. KILOMETAR.

Priču je počeo dekabrist:

— Imao sam prijatelja, nikad ga neću zaboraviti. Uvek je bio nekako opsednut, kao da je u njega ušao zao duh. Šenuo je — a znate li zbog koga? Zbog Olge Erdelji, čuvene sovjetske harfistkinje. Možda je Vera Dolova takođe slavna harfistkinja. Ali on je šenuo zbog Erdelji. A nikad je u životu nije video, samo je slušao na radiju, čim ona takne harfu, možete misliti, šenuo ...

Šenuo i leži. Ne radi, ne uči, ne puši, ne pije, ne ustaje iz postelje, devojke ne gleda, ni kroz prozor ne proviruje... Daj mu Olgu Erdelji, i dosta. Naslušaću se Olge Erdelji, kaže, i vaskrsnuću: ustaću iz postelje, radiću i ućiću, piću i pušiću, i kroz prozor ću gledati. Mi mu govorimo:

— Šta će ti baš Erdelji? Uzmi Veru Dulovu. Uzmi je umesto Erdelji, Vera Dulova divno svira!

A on:

— Baš me briga za vašu Veru Dulovu! Video sam vašu Veru Dulovu kad sam crkavao! S vašom Verom Dulovom ni da s...em ne bih seo!

Vidimo, mali je sasvim pobenavio. Kroz tri dana ponovo idem k njemu.

— Kako si, još uvek o Olgi Erdelji sanjariš? Našli smo lek: ako hoćeš sutra ćemo ti Veru Dulovu dovesti?

— Svakako, — odgovara, — ako hoćete da ja vašu Veru Dulovu udavim strunom od harfe, onda, molim, dovedite je. Ja ću je udaviti.

Šta da se radi? Mali crkava, treba ga spasavati. Pošao sam k Olgi Erdelji da joj objasnim o čemu se radi, ali nisam se usudio. Hteo sam čak i kod Vere Dulove, ali ne, mislim, udaviće je kao pile. Lutam uveče po Moskvi, tužan sam: one tamo sede i sviraju, zabavljaju se uz harfe, a od malog ostalo samo kost i koža.

I sretnem bapca, nije bila baš stara, ali bila je mrtva pijana. »Rublju mi daj, — govori. — Daj mi r-r-r-ublju!« Tada mi je sinulo. Dao sam joj rublju i sve sam joj objasnio: ona, ta pičkica, bila je razumnija od Erdelji, a zbog ubedljivosti sam je naterao da ponese balalajku...

I tako sam je odvuкао svom prijatelju. Ušli smo: on leži i tuguje. Prvo sam mu, još s praga, bacio balalajku. A zatim sam mu pod nos gurnuo Olgu, gurnuo sam je na njega... »Evo je, Erdelji! Ako ne veruješ, pitaj!«

A ujutro vidim: otvorio je prozor, provirio je kroz njega i zapalio je. Zatim je počeo malo raditi, učiti, piti... I postao je čovek kao svi ljudi. Eto, vidite!...

— A gde je ljubav i gde je Turgenjev? — povikali smo svi ne dočekavši da završi. — Ne, pričaj o ljubavi! Da li si čitao Turgenjeva? Pa, ako si ga čitao, onda pričaj. Pričaj o prvoj ljubavi, o Linički, o velu pričaj, i kako su te pendrekom opalili po njušci — to ti pričaj...

— Naravno, — dodao sam ja, — kod Turgenjeva je sve to malo drugačije, kod njega se svi skupljaju oko kamina, u cilindrima, s lepršavim žaboima... Pa... dobro, i bez kamina se možemo zagrejati. A žabo — šta će nam žabo! Pa mi smo i bez žaboa pijani kao treske...

— Svakako! Svakako!

— A voleti turgenjevski, to znači, to znači žrtvovati sve zbog voljenog bića. Moći učiniti sve što se ne može učiniti kad se ne voli turgenjevski! Eto ti, na primer (neprimetnosmo prelazili na »ti«). Eto ti, dekabristo. Da li bi ti onom prijatelju, o kojem si pričao, da li bi mu mogao zbog voljene žene odgristi prst?...

— A zašto prst?... Šta će tu prst? — zastenjao je dekabrista.

— Ne, ne, slušaj! Da li bi zbog voljene žene mogao noću, tiho, ući u kancelariju, svući pantalone i popiti čitau bocu mastila, zatim postaviti bocu na njeno mesto, obući pantalone i tiho se vratiti kući? Da li bi mogao?

— Bože moj! Ne, ne bih mogao.

— Vidiš.

— A ja bih mogao. — Iznenada se javio dedica Mitrič. To je bilo tako neočekivano da su svi zagrejali i počeli trljati ruke. — A ja bih mogao nešto da ispričam...

— Ti? Da ispričaš? Pa ti, sigurno, nisi ni čitao Ivana Turgenjeva!...

— Pa šta onda, ako ga nisam čitao... Moj unuk je zato sve čitao...

— Pa, dobro! dobro! unuk će posle pričati! Unuku ćemo posle dati reč! Hajde, čale, guraj, pričaj o ljubavi...

»Čini se, — pomislio sam, — da će ovo biti teško blebetanje! nečuvano blebetanje!« I najednom sam se

setio svog hvalisanja na dan poznanstva sa mojom vladarkom: »Još ću više gluposti govoriti! Još više!« Pa neka priča ovaj Mitrič sa suznim očima. Treba poštovati, ponavljam, tamu tuđe duše, treba je gledati, treba ih gledati, pa makar u njoj ništa ne bilo, makar bilo samo đubre — svejedno: gledaj i poštuju, gledaj i ne pljuj . . .

Dedica je počeo priču:

65. KILOMETAR — PAVLOVO-POSAD.

— Predsednik nam je bio . . . Ime mu je bilo Loengrin, strog čovek . . . sav u čirevima . . . svake večeri se vozio motornim čamcem. Sedne u čamac i plovi rekom . . . plovi i cedi čireve . . .

Iz pripovedačevih očiju su tekle suze, bio je veoma uzbuđen:

— A kad se provoza vraća se u svoju kancelariju i leže na pod . . . tada mu ne prilazi — čuti, čuti. A ako mu neko nešto kaže — okrene se u ugao i plače . . . leži i plače, i piški na pod, kao dete . . .

Dedica je najednom ućutao. Usne su mu se iskrivile, modri nos je sinuo i utrnuo. On je plakao! Plakao je kao žena, glavu je obuhvatio rukama, ramena su mu se tresla, tresla, kao talasi . . .

— Da li je to sve, Mitriču? . . .

Vagon se zatresao od smeha. Svi su se smejali bestidno i veselo. Unuk se sav tresao, gore dole, da levo-desno ne bi udarao svoje cevanice. Brkajlija se ljutio:

— A gde je tu Turgenjev? Dogovorili smo se: kao kod Turgenjeva! Ovde samo đavo zna šta se dešava. Neki sav u čirevima! Pa još i »piški«!

— Pa on je verovatno prepričavao film! — zabrunđao je neko sa strane. — Film »Predsednik«!

Sedeo sam i razumeo starog Mitriča, razumeo sam njegove suze: njemu je bilo žao, bilo mu je žao predsednika, zato što su mu dali takvo ime, i zida koji

je pomokrio, i čamca, i čireva — svega mu je bilo žao... Prva ljubav ili poslednja tuga — zar tu ima razlike? Bog, umirući na krstu, naložio nam je da imamo sažaljenja, a ne da se podsmevamo. Samo ljubav i sažaljenje! Ljubav prema svakom prstu, prema svakoj utrobi. I sažaljenje prema plodu svake utrobe.

— Hajde, čale, počastiću te, — rekao sam mu, — zaslužio si. Lepo si ispričao o ljubavi!...

— Popijmo svi, svi! Za orlovskog plemića Ivana Turgenjeva, građanina divne Francuske!

— Pijmo! Za orlovskog plemića!...

Ponovo je počelo klokotanje i zveckanje, zatim opet mljackanje i coktanje. Etida u de molu, delo Franca Lista, izvodi se na bis...

Niko nije primetio kako se na ulazu u naš »kupe« (nazivamo ga »kupe«) pojavila figura žene u smeđoj beretki, u žaketu i sa crnim brčićima. Bila je pijana kao čep, a beretka joj je bila nakrivljena...

— I ja hoću Turgenjeva i da popijem, — progovorila je iz trbuha.

Zbunjenost je trajala samo dve sekunde.

— Gladna dolazi u vreme ručka, — pecnuo je dekabrist. Svi su se nasmejali.

— Zašto se smejete, — rekao je dedica, — ženska kao i svaka druga, čedna, meka...

— Tako dobre ženske, — mračno se javio brkajlija i skinuo je beretku, — tako dobre ženske bi trebalo slati na Krim, da ih vuci i medvedi tamo jedu...

— Ali zašto, zašto! — uznemirio sam se i pobunio. — Neka sedne! Pa neka nešto i ispriča! — »Čitali ste Turgenjeva, Maksima Gorkog ste čitali, a pameti u vama...« Skupio sam se. Posadio sam je i natočio joj pola čaše »teta Klave«.

Popila je i, umesto hvala, skinula je beretku sa glave. »Evo, vidite?« I svima je pokazala ožiljak iznad uha. A zatim je trijumfalno učitala — i ponovo mi je pružila čašicu: »Suni još malo, mladiću, da se ne onesvestim.«

Nasuo sam još pola čaše.

PAVLOVO-POSAD — NAZARJEVO.

I to je nekako mahinalno popila. Popivši, razjapila je usta i svima je pokazala: »Vidite, nedostaju četiri zuba?« »A gde su ti zubi, a?« »Ko zna gde su. Pismena sam žena, a idem bez zuba. Izbio mi ih je zbog Puškina. Pa čujem, vodite neke književne razgovore, hajde, mislim, sa njima da sednem, popiću i ispričaću im kako su mi zbog Puškina razbili glavu i izbili četiri zuba...«

Počela je da priča, stil njene priče je bio čudesan...

— Sve je počelo od Puškina. Poslali su nam komsonga* Jevćuškina, a on je štipao i čitao pesme, a jednom me je uhvatio za dupe i pita: »Moj pogled te je svud proganjao?« Ja kažem: »Pa, recimo, proganjao...« A on opet za dupe: »U duši moj glas odzvanjao?« Zatim me je zagrlio i nekud odvuкао. A kad me je dovuкао nazad — danima sam išla izgubljena, ponavljala sam: Puškin—Jevćuškin—odzvanjo—proganjo—Jevćuškin—Puškin. »Odzvanjo—proganjo—Jevćuškin—Puškin«. A zatim ponovo: »Puškin—Jevćuškin...«

— Pređi na stvar, približi se prednjim zubima, — prekinu je brkajlija.

— Odmah, odmah, biće i zubi! Biće i zubi!... Šta je bilo posle?... Da, od tog dana sve je išlo dobro, čitavih pola godine smo na seminaru cimali boga za bradu, sve je išlo dobro... A onda je taj Puškin sve upropastio!... Ja sam kao Jovanka Orleanka. Ona je, umesto da plevi travu i žanje žito — uzjahala konja i otkasala u Orlean da za svoje dupe nađe avanturu. Tako i ja — čim se malo napijem skačem pred njega: »A ko će ti decu vaspitavati! Puškin, je li?« A on zareži: Kakva deca? Dece još nema! Šta u to petljaš Puškina?« A ja mu na to: »Kad budu deca kasno će biti spominjati Puškina!«

I tako uvek — trebalo je samo malo da skratim.

---

* Organizator i sekretar komsomola (prim. prev.).

»Ko će ih, — govorim, — dečicu? Puškin, je li?«
A on pobesni: »Gubi se, Darja, gubi se, gubi! Ne mrcvari ljudsku dušu!« U tim trenucima sam ga mrzela, toliko sam ga mrzela da mi se u glavi vrtelo. A posle ništa, ponovo sam ga volela, toliko sam ga volela da sam se noću budila . . .

I tako, jednom, propisno sam se ušikala. Jurim na njega i urlam: »Puškin će umesto tebe decu vaspitavati? A? Puškin?« On, čim je čuo da spominjem Puškina, pocrveneo je i počeo da se tresе: »Pij, liči, ali Puškina ne poteži! Dečicu ne poteži! Pij sve, pij moju krv, ali Gospoda Boga svog ne kušaj!« Tada sam bila na bolovanju, potres mozga i zavezana creva, a na jugu je u to vreme bila jesen, evo šta sam mu tada ispalila: »Gubi se od mene, ubico, idi! Snaći ću se i bez tebe! Mesec ću se kurvati, i pod voz ću se baciti! A posle ću u manastir, zakaluđericu se! Doći ćeš k meni da moliš oprost, a ja izadem sva u crnom, zanosna, njušku ću ti svu izgrebati, i to svojim šipkom! Gubi se!« A zatim vičem: »Dušu moju voliš? Dušu moju voliš?« A on se tresе i crni: »Srcem, — urla, — srcem volim tvoju dušu, ali dušom — ne, ne volim!«

I nekako divlje, kao u operi, nasmejao se, dohvatio me, razlupao mi lobanju, i otputovao u Vladimir na Kljazmi. Zašto je otputovao? Sa mnom se čudila čitava Evropa. A moja babuška, gluhonema, s peći mi govori: »Vidiš li, Dašenjka, kako si daleko otišla u traženju svog »ja!«

Da! A mesec dana kasnije se vratio. Tada sam bila pijana kao treska. Čim sam ga ugledala bacila sam se na sto i podigla noge: »A! — zaurkala sam. — Zbrisao si u Vladimir na Kljazmi! A ko će ti decu . . .« A on, ne govoreći ni reči — prišao mi je, izbio četiri prednja zuba i sa putnim nalogom Komsomola otputovao u Rostov na Donu . . .

— Mrači mi se pred očima, mali. Dolij još malčice . . .

Svi su se gušili od smeha. Sve je dotukla, pre svega, ona gluhonema baba.

— A gde je sad tvoj Jevćuškin? . . .

— Ko ga zna? Ili je u Sibiru ili je u Srednjoj Aziji. Ako je doputovao u Rostov i ako je još živ, znači da je u srednjoj Aziji. A ako nije stigao do Rostova, ako je umro, znači da je u Sibiru...

— Pravo kažeš, — podržao sam je, — u Srednjoj Aziji se ne umire, tamo se može preživeti. Ja tamo nisam bio, ali bio je moj drug Tihonov. On priča: ideš, ideš i vidiš — kišlak,* a u njemu peć lože kizjakom,** a za piće nema ničeg, ali zato za žderanje — svega: akin,*** saksaul****... Tamo se skoro pola godine hranio: akinom i saksaulom. I ništa, vratio se ugojen i s izbuljenim očima...

— A u Sibiru?...

— A u Sibiru — ne. u Sibiru se ne može preživeti. U Sibiru niko ne živi, tamo samo crnci žive. Hranu im ne dovoze, pića nemaju, a da se i ne govori o »jesti«. Samo im jednom godišnje iz Žitomira dovoza izvežene salvete — i crnci se o njih vešaju.

— Kakvi crni? — trgao se dekabrist koji je gotovo zadremao. — Kakvi crnci u Sibiru! Crnci žive u SAD, a ne u Sibiru? Pa, recimo da ste bili u Sibiru. Ali, da li ste bili u SAD?

— Bio sam u SAD! I tamo nisam video nikakve crnce!

— Nikakve crnce! U SAD!

— Da! U SAD! Ni jednog crnca!

Svi su toliko otupeli, toliko je u svakoj glavi bilo magle, više nije bilo mesta za nedoumice. Ženu sa teškom sudbinom i sa ožiljkom a bez zuba — svi su zaboravili. I sama se nekako zaboravila, i svi ostali su se zaboravili; jedino je mladi Mitrič, da bi se u prisustvu dame pokazao badža, pljuvačkom nakvasio potiljak...

---

* kišlak — uzbeška koliba (prm. prev.).

** kizjak (uzbeški) — osušena životinjska balega, (prim. prev.).

*** akin (uzb.) pevač, improvizator, izvođač svojih i narodnih pesama u azijskih naroda SSSR, (prim. prev.).

**** saksaul (uzb.) — žbunasto rastinje koje raste u polupustinjskim krajevima azijskih oblasti SSSR. Drvo se koristi kao gorivo, a lišće kao hrana za kamile i ovce, (prim. prev.).

— Znači, bili ste u SAD, — mrmljao je brkajlija, — to je veoma, veoma, posebno! Crnaca tamo nema i nikad ih nije ni bilo, to verujem! ... verujem vam kao bratu ... Ali — recite: slobode tamo nije bilo i nema je? ... sloboda za taj kontinent tuge ostaje priviđenje? recite ...

— Da, — odgovorio sam mu, — za taj kontinent tuge sloboda je samo priviđenje, a oni su na to toliko navikli da i ne primećuju. Pomislite samo! U njih — a mnogo sam prošao i nagledao se — u njih ni u jednoj grimasi, ni u gestu, ni u replici nema ni najmanje nezgrapnosti na koje smo mi tako navikli. Na svakoj njušci je toliko dostojanstva da bi nam to bilo dosta za čitavu našu veliku sedmoljetku. »Zašto je to tako? — mislio sam i skretao s Menhetna na 5-u aveniju i sam sebi sam odgovorio: — Zbog njihovog odvratnog samozadovoljstva, ni zbog čega drugog.« A odakle samozadovoljstvo? Zaustavljao sam se na sred avenije da bih razrešio misao: »Otkud toliko samozadovoljstva u svestu reklame i propagande?« Išao sam u Harlem i slegao sam ramenima: »Odakle? Igračke ideologa monopola, lutke kraljeva topova — odakle im toliki apetiti? Žderu po pet puta na dan, i to veoma čvrsto, stalno sa istim dostojanstvom — zar može dobar čovek imati apetit, naročito u Sjedinjenim državama! ...«

— Da, da, da, — klimao je glavom stari Mitrič, — oni tamo jedu, a mi gotovo da i ne jedemo ... sav pirinač izvozimo u Kinu, sav šećer izvozimo na Kubu ... a šta ćemo mi jesti? ...

— Ništa, tataci, ništa! ... Ti si svoje već pojeo, zar te nije stid da pričaš. Ako budeš u Sjedinjenim državama — stalno imaj na umu: ne zaboravi Domovinu, ne zaboravi njenu dobrotu. Maksim Gorki nije pisao samo o ženama, pisao je i o Domovini. Znaš li?

— Kako da ne ... Znam ... — a sve popijeno mu je teklo iz plavih očiju, — znam ... »s babuškom sam ulazio sve dublje u šumu ...«

— Zar je to o Domovini, Mitriču! — tupo se ljutio brkajlija. — To je o babuški, a ne o Domovini! ...

I Mitrič je ponovo zaplakao.

NAZARJEVO — DREZNA.

A brkajlija je rekao:

— Mnogo ste videli, mnogo proputovali. Recite: gde više cene Rusa, sa ove ili one strane Pirineja?

— Ne znam kako je sa one, ali sa ove ga uopšte ne cene. Bio sam, na primer, u Italiji, tamo na Ruse uopšte ne obraćaju pažnju. Oni samo pevaju i crtaju. Jedan, recimo, stoji i peva. A drugi pored njega sedi i crta onog koji peva. A treći, malo po strani, peva za onog koji crta. To je tako tužno. A oni našu tugu — ne razumeju ...

— A zar Italijani nešto razumeju! — podržao me je brkajlija.

— Tačno. Kad sam bio u Veneciji, na dan svetog Marka, zaželeo sam da pogledam veslačke trke. Kako me je rastužila ta trka! Srce mi se gušilo u suzama, ali usta su mi bila nema. A Italijani ne shvataju, smeju se, prstima pokazuju na mene: »Pogledajte, Jerofejev opet ide kao poje...!« Zar sam ja kao poje...! Samo su mi usta bila nema ...

U Italiji nisam imao šta da tražim. Tamo sam želeo da vidim samo tri stvari: Vezuv, Herkulanum i Pompeju. Ali su mi rekli da Vezuva odavno nema i poslali su me u Herkulanum. A u Herkulanumu su mi rekli: »Šta će ti Herkulanum, budalo? Bolje idi u Pompeju.« Dolazim u Pompeju i govore mi: »Šta će ti Pompeja? Idi u Herkulanum!...«

Odmahnuo sam rukom i pošao u Francusku. Idem, idem, prilazim već liniji Mažino, i najednom se setim: daj, mislim, vratiću se, biću malo kod Luiđi Longa, uzeću kod njega sobicu, čitaću knjige da se ne bih smucao okolo. Bilo bi bolje odsesti kod Palmira Toljacija, ali on je nedavno umro ... A zašto je Luiđi Longo gori? ...

Ipak se nisam vratio. Pošao sam kroz Tirol u zemlju Sorbone. Dolazim na Sorbonu i kažem: »hoću da učim za ispit zrelosti.« A oni me pitaju: »Ako hoćeš da učiš za ispit zrelosti, mora ti nešto biti svojstveno kao fenomenu. A šta je tebi kao fenomenu svojstveno?« Pa,

šta da im odgovorim? Kažem: »A šta meni kao fenomenu može biti svojstveno? Ja sam siročče.« »Iz Sibira?« pitaju. Kažem: »Iz Sibira.« »Ako si iz Sibira tvojoj psihi nešto mora biti svojstveno. A šta je tvojoj psihi svojstveno?« Pomislio sam: ipak, nije ovo Hrapunovo. Sorbona je ovo, valja reći nešto pametno. Pomislio sam i rekao: »Meni kao fenomenu je svojstven samorazvijajući logos.« A rektor Sorbone, dok sam ja smišljao nešto pametno, tiho mi se prikrao s leđa i odalامية me po vratu: »Budala si ti, — kaže, nikakav logos! Napolje! — viče, — napolje, Jerofejev, marš napolje sa naše Sorbone!« Tada sam prvi put zažalio što nisam ostao da živi u stanu druga Luidi Longa . . .

Šta mi je drugo preostalo nego da idem u Pariz? Stignem. Idem prema Notr Damu, idem i divim se: svuda okolo jazbine. Uzdiže se Ajfelova kula, a na njoj general De Gol, jede kestenje i kroz dvogled gleda na sve četiri strane sveta. A kakvog to ima smisla ako su na sve četiri strane sveta samo jazbine! . . .

Bulevarima, zamislite samo, ne može se ići. Svi jure — iz jazbine na kliniku, sa klinike u jazbinu. A onda, toliko tripera da se disati ne može. Nekako sam popio i pošao sam Jelisejskim poljima — okolo toliko tripera da noge s mukom vučeš. Vidim: dvoje poznanika — ona i on — oboje žvaću kestenje, oboje stari. Gde li sam ih video? U novinama? Ne sećam se, da skratim, poznao sam: to su Luj Aragon i Elza Triole. »Zanimljivo, — provukla se misao kroz mene, — odakle idu: sa klinike u jazbinu ili iz jazbine na kliniku?« Sam sebe sam presekao: »Sram te bilo! U Parizu si, a ne u Hrapunovu. Bolje im postavi društvena pitanja, najmučnija društvena pitanja . . .«

Stižem Luja Aragona i govorim mu, otkrivam mu svoje srce, govorim da sam izgubio svaku nadu, da ni u šta ne sumnjam, da umirem od unutrašnjih protivrečnosti, i još mnogo čega — a on me je samo pogledao, salutirao mi je kao stari veteran, uzeo je svoju Elzu pod ruku i pošao dalje. Ponovo sam ih stigao i sad ne govorim Luju, govorim Triole: govorim da umirem od nedostatka utisaka, da me razdiru sumnje kad prestanem da gubim nadu, dok u trenucima beznađa sumnje

nisam poznavao... — a ona, kao stara drolja, potapšala me je po obrazu, uzela je svog Aragona pod ruku i pošla dalje...

Zatim sam iz novina saznao da to uopšte nisu bili ti ljudi, da su to bili Žan-Pol Sartr i Simon de Bovoar. Pošao sam u Notr Dam i uzeo mansardu. Mansardu, mezanin, krilo, polusprat, potkrovlje — sve to mešam i nikakvu razliku ne vidim. Kraće, uzeo sam ono gde se može ležati, pisati, pušiti lula. Popušio sam dvanaest lula i u »Revi de Pari« poslao svoj esej sa francuskim naslovom »Šik i blesak imer elegant«. Esej o ljubavi.

A i sami znate kako je u francuskoj teško pisati o ljubavi. Sve što se tiče ljubavi u Francuskoj je već napisano. Tamo o ljubavi znaju sve, a u nas ne znaju ništa. Pokaži našem čoveku sa srednjim obrazovanjem, pokaži mu tvrdi šankir i pitaj? »Koji je ovo šankir, tvrd ili mek?« — on će obavezno lupiti: »Mek, naravno,« — a pokaži mu mek, tada će se potpuno izgubiti. A tamo, ne. Tamo možda ne znaju koliko košta boca pića, ali ako je šankir mek, on će za svakog biti mek i niko neće reći da je tvrd...

Da skratim, »Revi de Pari« mi je vratila moj esej zato što je napisan na ruskom, samo je naslov na francuskom. Šta mislite, da sam izgubio nadu? Na međusprafu sam popušio još trinaest lula — napisao sam nov esej, takođe posvećen ljubavi. Ovog puta je ceo, od početka do kraja, bio napisan na francuskom na ruskom je bio samo naslov: »Kurvarstvo kao viši i poslednji stadij bludničenja«. I poslao sam ga u »Revi di Pari«...

— I ponovo su vam ga vratili? — pitao je brkajlija, pokazujući tako da se interesuje za priču, ali nekako kroz san.

— Vratili su. Priznali su da mi je jezik blistav, ali osnovna ideja je lažna. Za ruske uslove, rekli su, to je, možda, upotrebljivo, ali za francuske — ne; kurvarstvo, rekli su, u nas još nije viši stepen i nije poslednji; u vas, Rusa, vaše bludničenje dostigavši stepen kurvarstva, biće nasilno ukinuto i zamenjeno onanijom, i to obaveznom za sve; u nas, Francuza, iako nije isključeno, u budućnosti, urastanje nekih elemenata ruskog

onanizma, ali sa slobodnijim izborom, u našu sopstvenu sodomiju u koju se kroz rodoskrnavljenje — transformiše naše kurvarstvo, ali to urastanje će se odvijati u struji našeg tradicionalnog bluda i to bez prekidanja...

Ukratko, oni su mi potpuno sje...li mozak. Tako da sam pljunuo, spalio svoje rukopise zajedno sa mansardom i međuspratovima — preko Verdena pošao ka Lamanšu. Išao sam, mislio sam i išao — prema Albionu. Išao sam i mislio: »Zašto, ipak, nisam ostao da živim u stanu Luidi Longa?« Išao sam i pevao: »Britansko carstvo teško boluje, dani su mu odbrojani...« A u blizini Londona...

— Dozvolite, — prekinuo me je brkajlija, — zadržava me vaš zamah, ne, verujem vam kao bratu, zadržuje me lakoća sa kojom ste prelazili sve državne granice...

DREZNO — 85. KILOMETAR.

— A šta je tu zadržavajuće! Kakve granice?! Granica je potrebna da se ne pbrkaju nacije. U nas, na primer, na granici stoji graničar i sigurno zna da ta granica nije fikcija, nije amblem, zato što na jednoj strani granice govore ruski i više piju, a na drugoj manje piju i ne govore ruski...

A tamo? Kakve tamo mogu biti granice ako svi jednako piju i niko ne govori ruski. Mogli bi tamo negde zbog nečega i postaviti graničara, ali jednostavno nema mesta za njega. Zato su tamo graničari besposleni, tuguju i mole malo vatre da zapale cigaretu... Što se toga tiče, tamo je potpuna sloboda... Hoćeš, na primer, da se zaustaviš u Eboliju. Hoćeš da ideš u Kanosu, niko te ne sprečava, idi u Kanosu. Hoćeš da pređeš Rubikon — pređi ga.

Sve u svemu, ništa neobično... U dvanaest nula-nula po Griniču već sam bio predstavljen direktoru Britanskog muzeja; prezime mu je zvučno i blesavo,

nešto kao ser Kambi Korm. »Šta vi od nas želite?« pitao je direktor Britanskog muzeja. »Želim kod vas da se angažujem. Tačnije, hteo bih da me vi angažujete, eto šta hoću...«

»Hteli bi da vas u takvim pantalonama angažujem?« — rekao je direktor Britanskog muzeja. »U kakvim to pantalonama?« — pitao sam sa skrivenom dosadom. A on, kao da me nije čuo, spustio se na sve četiri i počeo je njušiti moje čarape. Onjušivši ih, ustao je, namrštio se, pljunuo, a zatim je pitao: »Želite da vas angažujem u takvim čarapama?«

— U kakvim to čarapama?! — progovorio sam, sad već ne krijući dosadu. — U kakvim to čarapama?! Čarape koje sam nosio u Domovini, te su stvarno bazdile, da. Ali pred odlazak sam ih promenio, zato što u čoveku sve mora biti divno: i duša, i misli, i...

A on nije hteo da sluša. Pošao je u dom lordova i tamo je rekao: »Lordovi! Kod mene je jedna protuva. On je iz snežne Rusije, ali nije baš previše pijan. Šta sa njim da radim, sa tim bednikom? Da angažujem to strašilo? ili da tom čudovištu ne dajem nikakav angažman?« A lordovi su me kroz monokle osmotrili i govore: »A ti, Viljeme, pokušaj! Pokušaj, izloži ga za probu! Taj prljavi mudonja se uklapa u svaki enterijer. Tu je reč uzela kraljica Britanije. Podigla je ruku i viknula:

— Kontrolori! Kontrolori! — zagrmelo je po čitavom vagonu: »Kontrolori!«

Moja priča se prekinula na najzanimljivijem mestu. Ali nije prekinuta samo moja priča: i pijani dremež brkajlije, i sam dekabrist — sve je bilo prekinuto na pola puta. Stari Mitrič se prenuo, sav u suzama, a mlađi je zaslepio sve svojim blistavim zevom, koji je prešao u smeh i defekaciju. Jedino je žena sa teškom sudbinom, pokrivši beretkom izbijene zube, spavala kao top...

U stvari, na pruzi za Petuški kontrolora se niko ne boji, jer svi su bez karte. Ako neki pijani otpadnik i kupi kartu, njemu je, naravno, neprijatno kad naiđu kontrolori: kad mu priđu tražeći kartu on nikog ne gleda, ni kontrolora ni putnika, kao da bi najrađe propao

u zemlju. Kontrolor njegovu kartu gleda nekako gadljivo, a njega gleda ubitačno, kao podlaca. A putnici — putnici gledaju »švercera« krupnim zakrvavljenim očima, kao da govore: dole gledaj, kvarnjačo! Grize te savest, a! A kontroloru gledaju u oči još odlučnije: vidi nas — možeš li nas osuditi? Semjoniču, dođi kod nas, mi te nećemo uvrediti . . .

Dok Semjonič nije postao viši kontrolor sve je izgledalo drugačije: tih dana su putnike bez karata gonili kao Indijance u rezervate. Lupali su ih po glavama Jefronom i Brokhausom, a zatim ih globili i izbacivali iz vagona. Tih dana su putnici bez karte pred kontrolorom bežali kroz vagone kao uplašeno krdo, za sobom su vukli čak i one koji imaju karte. Jednom, sam sâm video, dva mališana, prepustivši se opštoj panici, pojurili su sa stadom i na smrt su bili izgaženi — ostali su da leže u hodniku stežući u pomodrelim ručicama svoje karte . . .

Viši kontrolor Semjonič je sve promenio: ukinuo je sve kazne i rezervacije. On je to radio jednostavnije: od putnika bez karte je uzimao po gram za svaki kilometar. Po čitavoj Rusiji šoferi od autostopera traže po koppejku za svaki kilometar, a Semjonič je uzimao upola manje: po gram za kilometar. Ako, na primer, putuješ iz Čuhlinke za Usad, rastojanje je devedeset kilometara, sipaš Semjoniču devedeset grama i dalje putuješ mirno, razbaškaren na klupi kao trgovac . . .

Znači, Semjoničevo napredovanje je učvrstilo vezu kontrolora sa širokim masama, pojeftinilo je tu vezu, pojednostavilo je i humaniziralo . . . I u tom sveopštem žagoru koji je izazvao uzvik »Kontrolori!« — nema straha. U njemu je bila samo najava.

Semjonič je ušao u vagon smejući se krvoločno. On se već jedva držao na nogama, obično je stizao samo do Orehovo-Zujeva, a tu je iskakao iz voza i pijan kao treska odlazio u svoju kancelariju . . .

— Opet ti, Mitriču . . . Opet u Orehovo? Da se provozaš na vrtešci? Za obojicu sto osamdeset. A ti, brko? Saltikovska Orehovo-Zujevo? Sedamdeset dva grama. Probudite tu drocu i recite joj koliko je dužna. A ti, koverkat, kuda i odakle? Srp i Čekić Pokrov? Sto pet,

budite tako ljubazni. Sve je manje slepih putnika, nekad je to izazivalo »bes i negodovanje«, a danas samo »zakonski ponos« ... A ti, Venja? ...

Semjonič me je krvoločno zapahnuo alkoholnim zadahom:

— A ti, Venja? Kao i uvek »Moskva — Petuški«? ...

85. KILOMETAR — OREHOVO-ZUJEVO.

— Da. Kao i uvek. A sada zauvek: Moskva — Petuški ...

— I misliš, Šeherezado, da ćeš mi se i ovog puta izmigoljiti? A?

Moram napraviti malu digresiju, i dok Semjonič pi-je kaznenu količinu, brzo ću vam objasniti zašto »Šeherezada« i šta znači »izmigoljiti«.

Prošlo je već tri godine od mog prvog susreta sa Semjoničem. Tada je baš stupio na dužnost. Prišao mi je i pitao: »Moskva — Petuški? Sto dvadeset pet.« I kad ja nisam shvatio šta to znači on mi je lepo objasnio. A kad sam mu rekao da nemam ni grama, on mi je rekao: »Onda? Kad nemaš ni grama dobićeš po njokalici?« Rekao sam mu da nije potrebno da bije i promrmljao sam nešto iz rimskog prava. On se strašno zainteresovao i zamolio je da detaljno pričam o svemu antičkom i rimskom. Počeo sam pričati, i došao sam do skandalozne priče sa Lukrecijom i Torkvinijem, ali tada je morao da iskače u Orehovo-Zujevo, i tako nije uspeo da čuje šta se zbilo sa Lukrecijom: da li je Torkvinije tada dobio što je želeo ili nije ...

A Semjonič je, među nama govoreći, veliki ženskar i sanjar, istorija sveta ga interesuje samo sa erotske strane. I kad su nedelju dana kasnije o oblasti Frjazovo ponovo nagnuli kontrolori, Semjonič mi nije rekao: »Moskva — Petuški? Sto dvadeset pet grama.« Ne, seo je kod mene za nastavak: »Pa, onda? Da li je on ipak poje ... o tu Lukreciju?

Ispričao sam mu šta je bilo dalje. Sa rimske istorije sam prešao na hrišćansku i došao sam već do priče o Hipatiji i... Ali tada se naš voz kao ukopan zaustavio u stanici Orehovo-Zujevo, i Semjonič je krajnje zaintrigiran iskočio na peron...

I tako se to tri godine produžavalo, tako je bilo svake nedelje. Na liniji Moskva — Petuški bio sam jedini putnik bez karte koji Semjonič još ni jednom nije dao ni grama, a uz to je ostajao živ i nebijen. Ali svaka istorija ima svoj kraj, pa i istorija sveta...

Prošlog petka sam došao do Indire Gandi, Moše Dajana i Dubčeka. Dalje se nije moglo...

I evo, Semjonič je ispio kaznu, koraknuo je i pogledao me kao uslov i sultan Šahrijar:

— Moskva — Petuški? Sto dvadeset pet grama.

— Semjoniču! — odgovorio sam gotovo moleći. — Semjoniču! Danas si mnogo popio?...

— Prilično, — odgovorio mi je Semjonič samozadovoljno. Bio je pijan do besvesti...

— A, znači da ti mašta ludo šljaka? Znači: imaš snage da poletiš u budućnost? Znači: možeš sa mnom da pređeš iz sveta mračne prošlosti u slatki vek koji se »rađa«?

— Mogu, Venja, mogu! danas sve mogu!...

— Od Trećeg rajha, četvrtog pršljena. Pete republike i sedamnaestog kongresa možeš sa mnom zakoračiti u svet koji priželjkuju svi Jevreji, petog carstva, sedmog neba i drugog dolaska?...

— Mogu! — grmeo je Semjonič. — Pričaj, pričaj, Šeherezado!

— Onda slušaj. Biće to dan, »izabran među svim danima«. Tog dana će Simein na samrtni konačno reći: »sada otpusti roba svog, Gospode...« i reći će arhanđel Gavriilo: »Bogorodice Devo, raduj se, blagoslovena si među ženama«. A doktor Faust će progovoriti: »Ovo je tren! Produži se i traj.« I svi čija su imena zapisana u knjigu života će zapevati: »Raduj se, Isaija!« i Diogen će ugasiti svoju sveću. I biće dobro i lepota, sve će biti dobro, i svi će biti dobri, i osim dobra i lepote ničeg neće biti, i svi će se sjediniti u poljupcu...

— Sjediniti u poljupcu? — zarzao je već nestrpljivo Semjonič...

— Da! Sjediniće se u poljupcu dželat i žrtva; i zloba, i namera, račun, napustiće srca, i žena...

— Žena!! — zatreptao je Semjonič. — Šta? Šta žena?!!

— I žena sa Istoka će zbaciti feredžu! Žena sa Istoka će definitivno sa sebe zbaciti feredžu i ugnjetavanje! I leći će...

— Leći će!!! — sav se tresao.

— Da. I leći će vuk sa jagnjetom, ni jedna suza neće poteći, a momci će izabrati sebi devojke koje im se dopadaju, i...

— O-o-o-o-o! — zastenjao je Semjonič. — Da li će uskoro? Da li će biti uskoro? ... — i počeo je kao španska ciganka lomiti ruke, a zatim je užurbano, zaplićući se u odeću, počeo skidati mundir, pantalone uniforme, i skinuo se do gola...

Ja, iako sam bio pijan, gledao sam ga začuđeno. A putnici, trezni putnici, poskakali su sa svojih mesta, i u desetak očiju je bilo napisano ogromno »O-o-o-o!« Oni, ti putnici, nisu shvatali situaciju onako kako je trebalo da je shvate...

A moram vam reći da je homoseksualizam u našoj zemlji definitivno iskorenjen, ali ne potpuno. Tačnije, potpuno ali ne sasvim. A još je tačnije: potpuno i sasvim, ali ne definitivno. Šta je sad u mislima putnika? Samo homoseksualizam. U mislima su im još i Arapi, Izrael, Golanska visoravan, Moše Dajan. A šta će ostati u glavama ljudi ako Moša Dajan bude proteran sa Golanke visoravni, ako se Arapi sporazumeju sa Jevrejima! Ostaće samo čisti homoseksualizam.

Recimo, gleda se televizija: general de Gol i Žorž Pompidu se sreću na diplomatskom prijemu; obojica se smeše i pružaju jedan drugom ruku. A publika: »Oho!?!« — govori. — I general de Gol!« Ili: »Oho! I Žorž Pompidu!«

Eto, tako su nas oni sada gledali. Svakome je u okruglim očima bilo napisano to »Oho!«

— Semjoniću! Semjoniću! — obgrlio sam ga i izvukao u hodnik. — Gledaju nas!... Priberi se!... Hajde!...

Bio je čudovišno težak. Bio je mlohav i teturav. Jedva sam ga dovukao do platforme i postavio pred vrata.

— Venja! Reci mi... žena Istoka... ako skine ferđžu... da li će na njoj nešto ostati?...

Voz, kao ukopan, zaustavio se u stanici Orehovo-Zujevo i vrata su se automatski otvorila...

OREHOVO — ZUJEVO.

Viši kontrolor Semjonič, zainteresovan po hiljadu prvi put, poluživ, razgolićen, izleteo je na peron i glavom je lupio u ogradu... Trenutak, dva ili tri je još stajao, njihao se, kao zamišljeni prutić, a zatim je pod noge putnika koji su izlazili pljunuo, i sve kazne za vožnju bez karte šiknule su iz njegove utrobe i razlile se po peronu...

Sve sam to video svojim očima i o tome svedočim svetu. A sve ostalo već nisam video, o tome ne mogu pričati. Krajičkom svesti, najmanjim krajičkom, sećam se kako se lavina putnika koji su silazili u Orehovu zaplitala o mene i usisavala me da bi me sakupila i kao pljuvačku ispljunula na orehovski peron. Ali to joj nije uspevalo jer su oni koji su ulazili zapušavali vrata onima koji su izlazili. Vrteo sam se kao govno u klozetskoj šolji.

I ako me t a m o Gospod bude pitao: »Zar je moguće, Venja, da se više ničega ne sećaš? Zar je moguće da si najednom zaronio u onaj san od kojeg počinju sve tvoje nesreće?...« reći ću mu: »Ne, Gospode, ne najednom...« Krajičkom svesti sam zapamtio da sam, na kraju, nekako savladao stihiju i uleteo u prazan prostor vagona i zavalio se na neku klupu, prvu od vrata...

Čim sam se zavalio, Gospode, odmah sam se prepustio snažnom potoku snova i lenjog dremeža — o ne!

Opet lažem! ponovo lažem pred licem Tvojim, Gospode! Ne lažem to ja, to laže moje loše pamćenje! — nisam se odmah prepustio potoku, u džepu sam napipao ne-načetu bocu »kubanke« i gucnuo sam iz nje pet ili šest puta, a onda, skupio sam vesla, i prepustio se snažnom potoku sanjarenja i dremeža . . .

»Sve vaše izmišljotine o zlatnom dobu, — tvrdio sam ja, — laž su i tuga. Ali pre dvanaest nedelja sam video njegov pralik, i kroz pola sata će mi pred očima blesnuti njegov blesak — po trinaesti put. Tamo poj ptica ne prestaje ni noću ni danju, tamo ni zimi ni leti ne precvetava jasmin, — a šta znači tamo jasmin? Ko tamo, odeven u purpur i skerlet, zažmirivši, miriše ljljane? . . .

A ja, smešeci se kao idiot, razmičem žbunje jasmína . . .

OREHOVO-ZUJEVO — KRUTO.

. . . Iz žbunja jasmína izlazi dremljivi Tihonov i žmiri, od mene i sunca.

— Tihonov, šta radiš ovde?

— Pravim teze. Sve je odavno gotovo za početak, osim teza. A sad su i teze gotove . . .

— Znači, ti smatraš da je situacija sazrela?

— Ko zna? Kad malo popijem, meni se čini da je sazrela; a kad pijanstvo počne prolaziti — ne, mislim, još nije sazrela, još je rano da se poteže oružje . . .

— Vađa, popij kleku . . .

Tihonov je potegao kleka, nakašljao se i rastužio.

— Onda? Da li je sazrela?

— Pričekaj, dozreva . . .

— Pad počinjemo? Sutra?

— Ko zna? Kad malo popijem, čini mi se da danas počinjemo, da ni juče nije bilo rano. A kad počne prolaziti — ne, mislim da je i juče bilo rano, da ni preko-sutra neće biti kasno.

— A ti, Vadimuška, popij još kleke.

Vadimuška je popio i ponovo se rastužio.

— A sad? Misliš li da je vreme?

— Vreme je...

— Ne zaboravi lozinke. I svima reci da ne zabore: sutra ujutro, između sela Gartino i Jelisejkovo, kod štala, u devet nula-nula po Griniču...

— Da. U devet nula-nula po Griniču.

— Do viđenja, druže. Pokušaj da noćas spavaš...

— Pokušaću da spavam, do viđenja, druže.

Ovde se odmah moram ograditi, pred licem savesti čitavog čovečanstva moram reći: od samog početka sam bio protivnik te avanture, jalove kao smokva. (Divno je rečeno: »jalove kao smokva«. Od samog početka sam govorio da revolucija može nešto postići ako se odvija u srcima, a ne na ulicama. Ali kako su već počeli bez mene — ne mogu ih ostaviti na cedilu. U svakom slučaju mogu sprečiti razbuktavanje besa i smanjiti krvoproliće...

Pre devet po Griniču, u travi pored štala, sedeli smo i čekali. Svakome ko je dolazio govorili smo: »Sedi, druže, pred nas — u nogama nema istine«. Svi su ostajali na nogama, zveckali su oružjem i izgovarali su dogovorenu rečenicu iz Antonija Saljerija: »Ali istine nema nigde«. Lozinka je bila smešna i dvosmislena, ali nam nije bilo do toga: približavalo se devet nula-nula po Griniču...

Kako je sve počelo? Sve je počelo kad je Tihonov na vrata jelisejevskoga selsovjeta* prikucao svojih četrnaest teza. Tačnije, nije ih prikucao na vrata, nego ih je kredom napisao na ogradi, a to su pre bile reči nego teze, jasne i lapidarne reči, a ne teze, i bile su samo dve, a ne četrnaest, ali, bilo kako bilo, od toga je sve počelo.

Pošli smo sa zastavama u rukama u dve kolone — jedna kolona na Jelisejkovo, druga na Gortino. Nesmetano smo išli do zalaska sunca: poginulih nije bilo ni na jednoj strani; ranjenih takođe nije bilo, zarobljen je bio samo jedan — bivši predsednik Iarionovskog sel-

---

* Selsovjet — seoski sovjet, organ vlasti u sovjetskom selu (prim. prev.).

sovjeta, pod stare dane smenjen zbog alkoholizma i urođene maloumnosti. Jelisejkovo je palo. Čerkasovo nam je bilo pod nogama, Neugodovo i Pekša su molili milost. Sve životne centre petušinskog kraja — od bifea u Polomima do zadružnog skladišta u Andrejevu — sve su zauzele ustaničke snage...

Posle zalaska sunca selo Čerkasovo je proglašeno za prestonicu, tamo je sproveden zarobljenik, tamo je improvizovan miting pobjednika. Svi govornici su bili trešteni pijani, svi ponavljali isto: Maksimilijan Robespijer, Oliver Kromvel, Sonja Perovska, Vera Lasulič, kaznena ekspedicija iz Petuški, rat za Norvešku, i ponovo Sonja Perovska i Vera Lasulič...

Iz gomile su vikali: »A gde je tu Norveška?...« »Ko zna! — odgovarali su drugi. — Bogu za leđima!« »Bilo gde da je, — čuo sam glasove, — bez intervencije nećemo proći. Da bi se obnovila privreda razorena ratom, prvo se mora razoriti, a za to je potreban građanski, ili bilo kakav rat, potrebno je bar dvanaest frontova...« »Potrebni su beli Poljaci!« vikao je razroki Tihonov. »O, idiote, — prekidao sam ga ja, — kenjaš gurabije! Vadime, ti si blistavi teoretičar, tvoje teze smo prikucali na naša srca, ali kad treba raditi, ti si smrdljivo govno! A šta će ti, budalo, beli Poljaci?...« »A zar se ja bunim! — predavao se Tihonov. — Kao da su meni potrebniji nego vama! Norveška je ipak Norveška...«

U brzini i žurbi svi su nekako zaboravili da je ona već dvadeset godina članica NATO-a, a Vladik C-ski je već jurio na larionovsku poštu sa smotkom pisama i razglednica. Jedno pismo, sa objavom rata, bilo je upućeno kralju Norveške Olafu; ono je bilo sa povratnikom. Drugo pismo, tačnije — nije pismo nego čist list zapečaćen u kovertu, upućeno je generalu Franku: neka u tome vidi preteći prst, oficirčina, neka pobeli kao taj list, senilni razje...ni kaudiljo!... Od premijera Velike Britanije Harolda Vilsona tražili smo sitnicu: skloni, premijeru, svoju glupu topovnjaču iz zaliva Akabe, a posle radi što ti je drago... I, na kraju, četvrto pismo Vladislavu Gomulki: imaš puno i neotuđivo pravo na Poljski Koridor, a Jozef Cirankijevič nema na njega nikakvo pravo...

Poslali smo i četiri razglednice: Aba Ebanu, Moše Dajanu, generalu Suhartu i Aleksandru Dubčeku. Sve četiri su bile jako lepe, sa vinjetama i žirovima. Nek se raduju deca, možda će nas ti šmrkavci priznati za subjekte među narodnog prava ...

Te noći niko nije spavao. Sve je obuzeo entuzijazam, svi su gledali u nebo i čekali norveške bombe, čas u koji će se otvoriti bifei, čas u koji će početi intervencija, zamišljali su kako će se radovati Vladislav Gomułka i kako će čupati kosu Jozef Cirankijevič ...

Nije spavao ni zarobljenik, bivši predsednik selsovjeta Anatolij Ivanič, zavijao je iz štale kao tužan pas:

— Deco! ... Znači, sutra ujutro mi niko ni piće neće doneti?

— Vidi ga, šta bi hteo! Budi srećan što ćemo te hraniti u skladu sa ženevskom konvencijom! ...

— A šta je to?

— Saznaćeš šta je to! To jest, vucaraćeš se, ali kurvi neće biti! ...

KRUTO — VOINOVO.

A ujutro, pre otvaranja bifea, sastao se plenum. Bio je proširen i oktobarski. Ali pošto su sva četiri naša plenuma bili prošireni i oktobarski, odlučili smo, da ih ne bi pomešali, da ih numerišemo: 1. plenum, 2. plenum, 3. plenum i 4. plenum.

Čitav 1. plenum bio je posvećen izboru predsednika, to jest izboru mene za predsednika. To nam je oduzelo minut i po — dva minuta, ne više. A svo ostalo vreme smo utrošili na raspravljanje spekulativne teme: ko će prvi otvoriti bife, teta Maša u Andrejevskom, ili teta Šura u Polomahu?

A ja, sedeći u svom prezidijumu, slušao sam ta razmatranja i mislio: razmatranja su potrebna, ali mnogo su potrebni dekreti. Zašto zaboravljamo ono čime se mora krunisati svaka revolucija, dekrete? Na primer, dekret koji obavezuje teta Šuru u Polomahu da otvori

bife u šest ujutro. Izgleda, ništa jednostavnije — nego da mi, koji smo na vlasti, primoramo teta Šuru da otvara svoj bife u šest ujutro, a ne u devet i trideset! Kako se ranije toga nisam setio!

Ili, na primer, dekret o zemlji: predati narodu svu zemlju okružja, sa svim njivama i svim pokretnostima, sa svim alkoholnim pićima i to bez otkupa? Ili: pomeriti sat za dva sata napred, ili pola sata nazad, sve jedno je, važno je samo pomeriti. Zatim: reč »đavo« bi ponovo trebalo pisati velikim slovom, a neko slovo bi trebalo ukinuti, jedino valja razmisliti koje. I, na kraju, primorati teta Mašu u Andrejevskom da otvara bife u pet i trideset, a ne u devet . . .

Misli su se rojile — tako su se rojile da sam se uznemirio, pozvao sam Tihonova na stranu, popili smo po kimovac i ja sam rekao:

— Slušaj, kancelaru!

— Šta je? . . .

— Ništa. Nešto si mi usran kancelar, eto šta je.

— Nađi drugog, — uvredio se Tihonov.

— Ne radi se o tome, Vađa. Evo o čemu se radi: ako si dobar kancelar — sedi i piši dekrete. Popij još malo, sedi i piši. Čuo sam da se nisi mogao uzdržati i da si uštinuo Anatolija Ivaniča za dupe? Da li je tako? Počinješ teror?

— Tako je . . . Pomalo . . .

— Kakav teror? Beli?

— Beli.

— To ti nije potrebno, Vađa. Uostalom, dobro, sad to nije potrebno. Prvo treba napisati dekret, makar jedan, makar najgnusniji . . . Papir i mastilo imaš? Sedi i piši. A zatim ćemo popiti — pa deklaracija prava. A tek posle toga — teror. A zatim ćemo popiti i — učiti, učiti, učiti . . .

Tihonov je napisao dve reči, popio je piće i uzdahnuo:

— Da-a-a . . . pogrešio sam sa tim terorom . . . U našoj stvari ne bi trebalo praviti greške, u našoj stvari je sve novo, i precedenti nisu postojali . . . Istina, bilo je precedenata, ali . . .

— Pa, zar su to precedenti! To su gluposti! Zujanje muhe, zabava odraslih mangupa, a ne precedenti! ... Šta misliš o brojanju godina? Da li da menjamo, ili da ostane po starom?

— Bolje ostavimo. Znaš kako se kaže: ne muljaj govno pa neće smrdeti ...

Pravo kažeš, ostavimo. Ti si mi, Vađa, blistav teoretičar, i to je dobro. Da zatvaramo plenum? Teta Šura u Polomama je otvorila bife. Priča se da kod nje ima »rosijske«.

— Zatvaraj, svakako. Sutra ujutro će ionako biti drugi plenum ... Idemo u Polome.

Kod tete Šure je stvarno bilo »rosijske«. Zbog toga, a i zbog očekivanih kaznenih upada iz oblasnog centra, odlučeno je da se prestonica prebaci iz Čerkasova u Polome, to jest dvanaest vrsta u unutrašnjost republike.

I tamo smo drugog jutra otvorili drugi plenum, čitav posvećen mojoj ostavci.

— Ustajem iz predsedničke fotelje, — rekao sam u svom izlaganju, — pljujem na predsedničku fotelju. Smatram da položaj predsednika treba da zauzme čovek kojem mamurluk tri dana ostaje na njušci. A ima li takvih među nama?

— Nema, — u horu su odgovorili delegati. A na mojoj njušci, na primer, da li ostaje mamurluk tri dana?

Sekundu ili dve su mi ocenjivači promatrali lice, a zatim su u horu odgovorili: »Ne!«

— Eto, vidite, — nastavio sam. — Proći ćemo i bez predsednika. Najbolje će biti da uradimo ovako: pođimo svi na livadu da pravimo punč, a Borju ćemo zaključati. Pošto je on čovek visokih moralnih kvaliteta, neka sedi ovde i formira kabinet ...

Moj govor su prekinule ovacije i plenum je bio zatvoren: okolne livade su blesnule u modrim plamičima. Jedino ja nisam bio zahvaćen opštim veseljem i verom u uspeh, išao sam između vatara mučen jednom brigom: zašto je takva tišina u svetu? Čitav kraj je u plamenu a svet ćuti, pritajio disanje i ćuti; zašto nam niko ne pruži ruku ni sa Istoka, ni sa Zapada? Kuda

gleda kralj Olaf? Zašto nas sa juga ne pritiskaju regularne vlasti? ...

Kancelara sam diskretno odvuкао na stranu, mirisao je na punč:

— Vađa, da li ti se sviđa naša revolucija?

— Da, — odgovorio je Vađa, — ona je grozničava, ali je divna ...

— Da ... a što se tiče Norveške, Vađa, o Norveškoj se ništa ne čuje?

— Za sada ništa ... A šta će ti Norveška?

— Šta će mi Norveška? Pa da li smo sa njom u ratu ili nismo? Sve ispada glupo. Mi sa njom ratujemo, a ona sa nama neće ... Ako sutra ne počnu da nas bombarduju ponovo ću sedeti u predsedničku fotelju — i videćeš šta će biti! ...

— Sedi, — odgovorio je Vađa, — ko te sprečava, Jerofejčiku? ... Ako hoćeš — sedi ...

VOINOVO — USAD.

Ni jedna bomba nije pala na nas i sutra ujutro. I tada, otvarajući 3. plenum, ja sam rekao:

»Senatori! Vidim da niko u svetu ne želi sa nama ni prijateljstvo ni neprijateljstvo. Svi su se pritajili i okrenuli od nas. Ako sutra uveče ovamo dođu kaznene ekspedicije iz Petuški, a kod tetka Šure sutra ujutro nestane »rosijska« — u svoje ruke uzimam svu vlast; to jest, ko je budala i ne razume, objasniću mu: uvodim policijski čas. Jaš više — predsednička ovlašćenja proglašavam za vanredna, postavljam se za predsednika. To jest za »ličnost iznad zakona i proroka« ...

Niko se nije protivio. Jedino se premijer Borja S. kod reči »proroci« trgao, divlje me je pogledao i gornji delovi tela su mu zadrhtali od želje za osvetom ...

Dva sata kasnije on je ispustio dušu na rukama ministra odbrane. Umro je od tuge i prevelike sklonosti ka uopštavanju. Drugih uzroka nije bilo, obdukciju nismo vršili zato što nam se gadilo. Istog dana uveče

svi teleprinteri sveta su primali saopštenje: »Umro je prirodnom smrću.« Ko, nije bilo rečeno, ali svet se do-
sećao.

4. plenum je bio »plenum žalosti«.

Ustao sam i rekao:

»Delegati! Ako ikada budem imao decu, na zid ću im okačiti portret prokuratora Judeje Pilata, da bi deca rasla u poštenju. Prokurator Judeje Pilat stoji i pere ruke — takav će to biti portret. Baš tako i ja: ustajem i perem ruke. Priključio sam vam se samo zbog pijanstva i protiv svakog rezona. Govorio sam vam: revolucija treba da se odvija u srcu, da dušu treba uzdizati do usvajanja večnih kategorija, a da je sve ostalo što ste preduzimali, da je sve sujeta i siromaštvo duha, bezvezan štos i pičkin dim ...

Na šta da računamo, pomislite sami! U Zajedničko tržište nas neće primiti. Brodovi američke Sedme flote neće doći ovamo, čak neće hteti ni da prođu ...«

Tada su zaurrali:

— Ne očajavaj, Vanja! Ne seri! Daće nam bombardere! Daće nam B-52!

— Stvarno! daće nam B-52! Šta mislite! Smešno vas je slušati, senatori!

— I »fantome« će dati!

— Ha-ha! Ko je rekao »fantomi«? Još samo jedna reč o »fantomima« i ja ću pući od smeha ...

Tada se javio Tihonov:

— »Fantome« nam možda neće dati, ali zato ćemo imati devalvaciju franka ...

— Budala si ti, Tihonov! Ne, ne osporavam, blistav si teoretičar, ali kad ti lupiš! ... Ali, ne, nije u tome stvar. Zašto je čitava petuškinska oblast zahvaćena plamenom, a *niko, niko* to ne primećuje, čak ni u petuškin-skoj oblasti? Da skratim, sležem ramenima i odlazim s predsedničkog položaja. Perem ruke kao Pontije Pilat i pred vama ispijam naš ostatak »rosijske«. Da. Nogama će gaziti svoja punomoćja — odlazim od vas. U Petuške.

Možete zamisliti kakva se bura podigla među delegatima, naročito kad sam počeo ispijati ostatak! ...

Kada sam odlazio, kada sam otišao — kakve su reči poletele za mnom! To možete samo zamisliti, ja ih neću navoditi...

U mom srcu nije bilo kajanja. Išao sam preko livada i pašnjaka, kroz glogovo šipražje i kravlja stada, u polju su mi se klanjala žita i smešili različci. Ali, ponavljam, u srcu mi nije bilo kajanja... Zalazilo je sunce, a ja sam još uvek išao.

»Carice Nebeska, koliko je još do Petuški!« sam sebi sam rekao. »Idem, idem, a Petuški nema, pa nema. Već se smračilo — gde su Petuški?«

»Gde su Petuški?« — pitao sam prilazeći nečijoj osvetljenoj verandi. Otkud ona tu, ta veranda? Možda to uopšte nije veranda, nego terasa, međusprat ili krio? U to se uopšte ne razumem i uvek brkam.

Pokucao sam i pitao: »Gde su Petuški? Da li su daleko Petuški?« A meni u odgovor — svi koji su bili na verandi — svi su se nasmejali, i ništa nisu rekli. Uvredio sam se i ponovo sam pokucao — režanje na verandi se ponovilo. Čudno! Još više — neko je režao za mojim leđima.

Osvrnuo sam se — putnici voza »Moskva — Petuški« sedeli su na svojim mestima i odvratio se smejali. A tako, znači još uvek putujem?...

»Ništa, Jerofejev, ništa. Neka se smeju, ne obraćaj pažnju. Kao što je rekao Sadi, budi prav i jednostavan, kao kiparis, i budi kao palma, darežljiv. Ne razumem šta će tu palma, ali neka, svejedno, budi kao palma. U džepu ti je ostalo »kubanske«? Jeste. Onda, izađi na platformu i popij. Popij da ti ne bude muka.«

Sa svih strana pritisnut obručem blesavih osmeha izašao sam na platformu. Nemir se podizao sa samog dna moje duše, nisam mogao da shvatim kakav je to nemir, odakle je, zašto je tako nejasan...

— Stižemo u Usad, da — narod se gurao oko vrata čekajući izlaz, njemu sam upućivao svoje pitanje: — Stižemo u Usad?

— Pijan si i pitaš gluposti, bolje bi ti bilo da si sedeo kod kuće, — odgovorio je neki starčić, — bolje bi bilo da si kod kuće sedeo i učio za sutra. Sigurno zadatke za sutra nisi spremio, mama će te grditi.

A zatim je dodao:

— Još je u pelenama, a već pametuje!...

Pobenavio je dedica? Kakva mama? Kakvi zadaci? Kakve pelene? Ne, nije deda pobenavio, ja sam, sigurno, pobenavio. Zato što je i drugi sa belim-belim licem, stao pred mene, pogledao me je u oči i rekao:

— Uostalom, kuda putuješ? Za udaju ti je kasno, za umiranje rano. Kuda putuješ, draga putnice?

— Draga putnice!!!?»

Trgao sam se i otišao na drugi kraj platforme. Sa svetom nešto nije u redu. Nekakva trulež je u čitavom kraljevstvu, svi su nešto otkaćeni. Za svaki slučaj sam se primetno opipao: kako sam postao »draga putnica«? Zašto mi je tako rekao? Zašto? Možda se žali, ali zašto tako gadno!

Ili sam ja normalan, a drugi nisu, ili je obratno: drugi jesu, a ja nisam? Nemir sa dna duše se podizao i podizao. A kad smo stigli do stanice i vrata se otvorila, nisam izdržao, pitao sam jednog koji je izlazio:

— Ovo je Usad, zar ne?

A on (sasvim neočekivano) istegao se preda mnom kao struna i riknuo je: »Ne, nije!!« A zatim — zatim mi je trgao ruku, nagao se i na uho mi rekao: »Vašu dobrotu nikad neću zaboraviti, družo poručniče!...«

I izašao je iz voza rukom brišući suzu.

USAD — 105. KILOMETAR.

Ostao sam na platformi sam i zbunjen. To čak nije bila nedoumica, bila je to ona uznemirenost koja se pretvarala u patnju. Na kraju krajeva, neka đavo nosi »dragu putnicu«, neka nosi »poručnika« — ali *zašto* je napolju tama, recite mi, molim vas? Zašto je potpuno orno kad je voz pošao ujutro i prešao je tačno sto kilometara?... Zašto?...

Pritisnuo sam glavu na prozor — o, kakva crna tama! I šta je u toj tami — kiša ili sneg? Ili samo kroz suze gledam u tu tamu? Bože.

— A, to si ti! — rekao je neko iza mojih leđa *tako* prijatnim glasom, tako zloradim, da čak nisam morao ni da se okrenem. Odmah sam znao *ko* mi je za leđima. »Sad će početi da me iskušava, glupa njuška! Našao je vreme — za iskušavanje!«

— A to si ti, Jerofejev? — pitao je Satana.

— Ja sam. A ko bi bio? ...

— Teško ti je, Jerofejev?

— Jeste, teško. Samo, tebe se to ne tiče. Prođi dalje, nisi naleteo na pravog ...

Govorio sam ne menjajući položaj, glavu sam pritisnuo na staklo, nisam se osvrtao.

— Ako ti je teško, — nastavljao je Satana, — smiri svoju strast. Smiri strast svoje duše — i biće ti lakše.

— Neću.

— Budalo.

— Budala mi kaže.

— Pa dobro, dobro ... ni reči više nemoj reći! ... Nego, znaš šta: iskoči iz voza. Videćeš, ništa ti neće biti ...

Promislio sam, a onda sam odgovorio:

— Ne, neću skakati, plašim se. Sigurno ću se razbiti ...

I Satana je postidjen otišao.

A ja — šta je meni preostalo? Povukao sam šest gutljaja iz boce i ponovo sam priljubio glavu na okno. Napolju je bila tama, plašila me je kao i ranije. I budila je u meni crnu misao. Stiskao sam glavu da bih iscedio tu misao, ali ona se nije cedila, razlivala se kao pivo po stolu. »Ne sviđa mi se ta tama napolju, uopšte mi se ne sviđa.«

Ali šest gutljaja »kubanske« je već prilazilo srcu, lagano, jedan za drugim su prilazili srcu; a srce je stupalo u borbu sa razumom ...

»A zašto ti se ne sviđa *ta* tama? Tama je tama, i šta tu možeš? Tamu smenjuje svetlo, svetlo smenjuje tama — tako ja mislim. A što se tebi ona ne sviđa — ona neće prestati da bude tama. Znači, ostaje samo jedno rešenje — prihvatiti tu tamu. Mi, budale, nećemo menjati večne zakone prirode. Ako zapušimo levu noz-

drvu možemo šmrknuti samo kroz desnu. Zar nije tako? Pa, onda, ne treba tražiti svetlo ako je napolju tama...»

»Tako je, jeste... ali ja sam krenuo ujutro... U osam i šesnaest, sa Kurske stanice...«

»Pa šta onda!... Sada je, bogu hvala, jesen, dani su kratki; i ne osvestiš se, a već je tama... a putovati do Petuški je oho-o-o dugo! Od Moskve do Petuški je o-o-o dugo putovanje!...«

»Šta o-o-o! Šta je to o-o-o pa o-o-o! Od Moskve do Petuški se putuje tačno dva sata i petnaest minuta. Prošlog petka, na primer...«

»Šta sad hoćeš sa prošlim petkom. Šta se sve nije zbilo prošlog petka?!. Prošlog petka je voz išao gotovo bez zaustavljanja. Uostalom, ranije su vozovi brže vozili... A sada, đavo će ga znati, stoji li stoji, a zašto stoji? Ponekad postaje već mučno: zašto on stoji? Tako kod svake bandere. Osim Jesino...«

Pogledao sam kroz prozor i ponovo sam se namrštio.

»Da... čudno... pošli smo u osam ujutro... i još uvek putujemo...«

Tada je srce poskočilo: A drugi? A drugi, zar su oni gori od tebe? Drugi — takođe putuju i ne pitaju zašto tako dugo putuju i zašto je tako mračno? Mirno putuju i gledaju kroz prozor... Zašto bi ti morao putovati brže od njih? Smešno te je slušati, Venja, smešno i odvratno. Kakav užurbanko. Ako si popio, Venja, — budi malo skromniji, ne misli da si pametniji i bolji od drugih!...

To me je sasvim umorilo. Ponovo sam s platforme ušao u vagon i seo na klupu, trudio sam se da ne gledam kroz prozor, svi putnici u vagonu, petoro šestoro ljudi, dremali su opuštenih glava, kao odojčad... I ja sam gotovo zadremao...

Najednom sam skočio. »Bože milostivi! Pa, ona me je morala čekati u 11 sati pre podne. U 11 pre podne će me čekati, a napolju je još mrak... Znači, moraću je čekati do svitanja. A ne znam gde živi. Bio sam kod nje dvanaest puta, ali uvek kroz neka dvorišta, i pijan kao svinja... Kako je šteta što trinaesti put putujem

k njoj potpuno trezan. Zato ću morati da čekam dok, konačno, ne svane! Zarudeće zora mog trinaestog petka!

A sad — stop! Ako sam otputovao iz Moskve zora mog trinaestog petka je već zarudela. Znači — danas je već petak! Zašto je tako mračno? ...»

»Opet! Opet ti sa svojom temom! Smračilo ti se!«

»Ali prošlog petka ...«

»Opet sa svojim prošlim petkom! Vidim, Venja, da si sav u prošlosti. Vidim da uopšte nećeš da misliš na budućnost! ...«

»Ne, ne, slušaj... Prošlog petka, tačno u 11 sati pre podne, stajala je na peronu sa kosom od temena do dupeta... i bilo je veoma svetlo, dobro se sećam, i kose se dobro sećam ...«

»Šta sad bulazniš o kosi! Shvati, budalo, ponavljam ti: dan je kraći jer je jesen. Prošlog petka, ne osporavam to, u 11 sati pre podne je bio dan. A ovog petka u 11 pre podne može biti potpuno mračno. Ti znaš kako je dan sada kratak? Znaš li? Vidim da ništa ne znaš, samo se hvališ da sve znaš! ... Rekao si mi »kosa!« Da, kosa raste, ona je, možda, sad i duža, ispod dupeta... A jesenji dan, suprotno, on je već malenkost ...

Venja, tako si nedokazan!«

Uštinuo sam se za obraz, gucnuo sam još tri gutljaja — i rasplakao se. Sa dna duše, umesto nemira, podizala se ljubav. Sasvim sam se rasplakao. »Obećao si joj purpur i ljiljane, a nosiš joj trista grama bonbona »plavac«. Vidiš, kroz dvadeset minuta ćeš biti u Petušcima, bićeš u neprilici na peronu obasjanom suncem, i prodaćeš joj taj »plavac«. Nema ni purpura, ni ljiljana. Ona će se nasmejati i reći ...«

Tada sam gotovo zadremao. Spustio sam glavu sebi na rame i nisam imao nameru da je dižem sve do Petuški. Ponovo sam se prepustio potoku ...

105. KILOMETAR — POKROV.

Ali, sprečili su me da se prepustim potoku. Samo što sam zadremao a neko me je udario repom po leđima.

Trgao sam se i okrenuo: predamnom je bio *neko* bez nogu, bez repa i bez glave.

— Ko si? — pitao sam zapanjeno.

— Pogodi! — i on se nasmejao, nasmejao se ljudožderski...

— Još i to! Da pogađam!

Uvređeno sam se okrenuo od njega da bih ponovo zaknjavao. Ali tada me je neko iz zaleta maznuo glavom po leđima. Ponovo sam se okrenuo: preda mnom je još uvek bio onaj *neko* bez nogu, bez repa i bez glave...

— Zašto me udaraš? — pitao sam.

— Pogodi, zašto! — odgovorio je sa onim istim ljudožderskim osmehom.

Ovog puta sam odlučio da, ipak, pogađam. »Jer, ako se okrenem od njega može me opaliti nogama...«

Spustio sam pogled i zamislio se. Čekao je dok se ne setim, a dok je čekao lagano je mahao pesnicom ispred mog nosa. Kao da mi je, budali, bale brisao...

Ipak je prvi progovorio on.

— Putuješ u Petuški? U grad u kojem ni zimi, ni leti ne precvetava i tako dalje? U kojem...

— Da. U kojem ni zimi, ni leti ne precvetava i tako dalje.

— U kojem se tvoja gadura valja u jasminu i purpuru i ptičice lepršaju nad njom i ljube je gde god im padne na um?

— Da. Gde god im padne na um.

Ponovo se nasmejao i mlatnuo me u pleksus.

— Slušaj, pred tobom je Sfinga, ona te u taj grad neće pustiti.

— Zašto me neće pustiti? Zašto me nećeš pustiti? Šta je tamo u Petuškama? Kuga? Tamo si sa nekim kćer zaručila i ti...

— Tamo je gore nego kći i kuga. Ja bolje znam šta je tamo. Ali rekla sam ti — tamo te neću pustiti, znači da neću. Tačnije, pušću te pod jednim uslovom: odgonetnućeš pet mojih zagonetki.

»Šta će joj, budali, zagonetke«? — pomislio sam u sebi. A glasno sam rekao:

— Hajde, ne davi, daj svoje zagonetke. Skloni pešnice, ne udaraj u pleksus, daj zagonetke.

»Šta hoće sa tim razje . . . nim zagonetkama? — pomislio sam još jedanput, a ona je već počela prvu:

— Poznati udarnik Aleksej Stahanov je dva puta dnevno vršio malu nuždu, a jednom u dva dana veliku. Ali kada se napije on je četiri puta dnevno vršio malu nuždu, a ni jednom veliku. Izračunaj koliko je puta godišnje Aleksej Stahanov vršio malu nuždu, ako je trista dvanaest dana u godini bio pijan.

U sebi sam pomislio: »Na koga cilja, beštija? U klozet ne odlazi? Loče bez prestanka! Na koga cilja, gadura?«

Rastužio sam se i rekao:

— To je gadna zagonetka. Stoga, to je zagonetka sa svinjskim podtekstom. Takvu gadnu zagonetku neću odgonetati.

— A, nećeš! Neka, neka! Još ćeš mi ti zacvileti! Slušaj drugu:

Kada su se brodovi Sedme američke flote usidrili u Petuškama, devicâ partijki nije bilo, ali ako se komsomolke smatraju partijkama, onda je svaka treća od njih bila plavuša. Kada su brodovi Sedme flote otplo vili pokazalo se sledeće: svaka treća komsomolka je bila silovana, svaka peta silovana komsomolka je bila plavuša; svaka deveta silovana plavuša je bila komsomolka. Ako je u Petuškama 428 devica — odredi koliko je među njima netaknutih smeđih vanpartijki?

»Na koga, na koga *sada* cilja, psina? Zašto su smeđe sve netaknute? A plavuše sve do jedne silovane? Šta, parazit, hoće time da kaže?

— Sfingo, neću odgonetati tu zagonetku. Oprosti, ali neću. Ta je gadna. Bolje daj treću.

— Ha-ha! Daj treću!

Kao što je poznato u Petušcima nema tačaka »A«. Tačaka »C« više nema. Postoje samo tačke »B«. Dakle: Papanin želeći da spase Vodopjanova pošao je iz tačke »B-1« prema tački »B-2«. U isto vreme Vodopjanov želeći da spase Papanina pošao je iz tačke »B-2« u tačku »B-1«. Ne zna se zašto su se obojica našli u tački »B-3« koja je od tačke »B-1« bila udaljena dvanaest pljuvanja Vodopjanova, a od tačke »B-2« šesnaest pljuvanja Papanina. Ako se zna da je Papanin pljuvao tri metra i sedamdeset dva santimetra, a Vodopjanov uopšte nije umeo da pljuje, da li je Papanin išao da spasava Vodopjanova?

»Bogo moj! Da li je ova šugava Sfinga pošizila? Šta mota? Zašto u Petušcima nema tačaka »A« i »C«, a postoje samo »B«? Na koga, džukela, cilja?»

— Ha-ha! — vikala je trljajući ruke Sfinga. Ni ovu nećeš odgonetnuti?! Ni ovu nećeš?! Pritislo, tupoglavi! Pritislo? Aha! Evo ti četvrta:

Lord Čemberlen, premijer Britanske imperije, izlazeći iz restorana u Petušcima, okliznuo se na nečiju bljuvotinu — i u padu je oborio susedni stočić. Na stočiću je prepada bilo: dva kolača po 35 kopjejk, dve porcije bif stroganova po 73 kop. svaka, dve porcije vimena po 39 kopjejk i dva bokala heresa po 800 grama svaki. Sve posude su ostale cele. Hrana je propala. A sa heresom se dogodilo sledeće: jedan bokal se razbio u komadiće, ali iz njega nije istekla ni kap. Ako se zna da je cena praznog bokala šest puta veća od porcije vimena, a cenu heresa zna svako dete — brzo reci — koliki račun će biti podnet lordu Čemberlenu, premijeru Britanske imperije u restoranu Kurske stanice?

— Kako »Kurske stanice«?

— Tako »Kurske stanice«!

— A gde se on okliznuo? On se okliznuo u Petušcima. Lord Čemberlen se okliznuo u restoranu u Petušcima! ...

— A račun je platio u restoranu na Kurskoj stanici. Koliki je bio taj račun?

»Bože moj! Odakle dolaze ovakve Sfinge? Bez nogu, bez glave, bez repa, a povrh svega još i prosipaju ovako

glupe viceve! I sa tako banditskom njuškom!... Na šta cilja, hulja?»

— To nije zagonetka. To je zafrkancija.

— Ne, nije zafrkancija, Venja. Zagonetka je. Ako ti se ni ova ne sviđa, onda...

— Daj poslednju, daj!

— Dakle: ide Minin, a njemu u susret Požarski. »Minin, kako si danas čudan, — govori Požarski, — kao da si danas mnogo popio.« »Pa i ti si čudan, Požarski, ideš i u hod u spavaš.« »Minin, hajde, priznaj, koliko si danas popio?« »Odmah ću reći: prvo 150 grama rosijske«, zatim 580 »kubanske«, 150 »stolične«, 125 perocovke i sedam stotina grama surutke. A ti?« »Isto toliko, Minin.«

»Kuda ideš, Požarski?« »Kako kuda?« »Kako kuda? U Petuške. A ti, Minin?« »I ja, takođe, idem u Petuške. A ti, kneže, uopšte ne ideš u tom pravcu!« »Ne, ti, Minin ne ideš u tom pravcu.« Da skratim, ubedili su jedan drugog da treba da idu u suprotnom pravcu. Požarski je pošao onamo kuda je išao Minin, a Minin onamo kuda je išao Požarski. I obojica su stigli na Kursku stanicu.

To je sve. A sad mi reci: da nisu menjali pravac da je svaki išao prethodnim putem, kuda bi stigli? Kuda bi stigao Požarski, reci!

— U Petuške? — rekao sam s nadom.

— Kako da ne! Ha-ha! Požarski bi stigao na Kursku stanicu! Eto, kuda!

I Sfinga se nasmejala i stala je na obe noge.

— A Minin? Kuda bi stigao Minin da je išao svojim putem i da nije slušao savete Požarskog? Kuda bi stigao Minin?...

— Možda u Petuške? — rekao sam gotovo plaćući. — U Petuške?

— A na Kursku stanicu — nećeš?! Ha-ha! — i Sfinga, kao da joj je vrućina, kao da se znoji od trijumfa i zluradosti, zamahnula je repom. — Minin će stići na Kursku stanicu!... A koji će od njih stići u Petuške, ha-ha? A u Petuške, ha-ha, uopšte niko neće doći!...

Šta je tom podlacu bilo smešno! Nikad u životu nisam čuo takav strvinarski smeh! Bilo bi dobro da se samo smejala! ali ona me je, ne prestajući da se smeje, sa dva zglavka uhvatila za nos i nekuda povukla ...

— Kuda? Kuda me vučeš, Sfingo? Kuda me vučeš?

— Videćeš kuda! Ha-ha! Videćeš! ...

POKROV — 113. KILOMETAR.

Izvukla me je na platformu, okrenula mi je njušku prema prozoru i rastvorila se u vazduhu ... Zašto joj je to bilo potrebno?

Pogledao sam kroz prozor. Neverovatno, doskorašnje tame napolju nije bilo. Na oznojanom staklu je nečijim prstima bilo napisano »...« i kroz te šare sam ugledao gradska svetla, mnogo svetala i nestajući natpis »Pokrov«.

»Pokrov. Grad u oblasti Petuški! Još tri stanice, a onda — Petuški! Na pravom si putu, Venediktu Jerofejev!« I evo, uznemirenost koja se podizala sa dna duše, najednom se spuštala na dno duše i tamo se smirila ...

Nekoliko trenutaka je, pritajivši se, ležala, a zatim, a zatim ne da je počela da se diže, ne, ona je sa dna duše *skočila*, jedna misao, jedna čudovišna misao se uvukla u mene tako da su mi zaklecala kolena.

Krenuo sam sa stanice »Pokrov«. Video sam natpis »Pokrov« i blistava svetla. Sve je to u redu — i »Pokrov«, i blistava svetla. Ali, zašto su bili sa desne strane? Dopuštam da je moj um malo zatamnjen, ali ja nisam dete, znam: ako je stanica »Pokrov« na desnoj strani vozim se iz Petuški, a ne iz Moskve za Petuške! O, šugava Sfingo!

Zanemeo sam i počeo hodati po vagonu, srećom u njemu nije bilo ni žive duše. »Stoj, Venjička, ne brzaj. Ludo srce, smiri se. Možda si se malo zbunio: možda

je »Pokrov« na levoj a ne na desnoj strani? Izađi na platformu i pogledaj na kojoj strani je napisano »...«.

Iskočio sam na platformu i pogledao desno: na oznojenom staklu je lepo i jasno napisano »...«. Pogledao sam levo: tamo je takođe bilo napisano »...«.

Bože, uhvatio sam se za glavu i vratio se u vagon, ponovo sam zanemio i počeo šetati po njemu...

»Čekaj, čekaj... Seti se, Venjička, sve vreme od Moskve sedeo si sa leve strane prema kretanju voza, a sve brkajlije, svi Mitriči, svi dekabristi, sedeli su na desnoj strani. Znači, ako si na dobrom putu tvoj kovčežić mora biti na levoj strani u odnosu na kretanje voza. Vidiš kako je to jednostavno!...«

Pošao sam po vagonu tražeći kovčežić — kovčežića nigde nije bilo, ni na levoj ni na desnoj strani.

Gde je moj kovčežić?

»Pa, dobro, dobro, Venja, smiri se. Neka. Kovčežić — glupost, kasnije ćeš ga potražiti. Pre svega utvrdi kuda putuješ. A tek posle toga traži svoj kovčežić. Prvo uhvati svoju misao — tek posle toga traži svoj kovčežić. Misao ili milion? Naravno, prvo misao, a zatim milion.«

»Plemenit si, Venja. Popij ostatak svoje »kubanske«, zato što si plemenit.«

I, zabacio sam glavu ispijajući ostatak. I — razila se tama u koju sam bio zaronjen, i svitalo je iz dubine duše i razuma; zasvetlucali su bleskovi, blesak za svaki gutljaj, gutljaj za svaki blesak.

»Čovek ne treba da bude sam — to je moje mišljenje. Čovek mora sebe davati ljudima, čak i ako ga oni neće. A ako je on ipak sam, mora poći po vagonima. On mora naći ljude i reći im: »Evo. Sâm sam. Predajem vam se bez ostatka. (Zato što je ostatak upravo popijen, ha-ha!). A vi, predajte sebe meni, i dajući se, recite: kuda mi putujemo? Iz Moskve u Petuški, ili iz Petušaka za Moskvu?«

»I, po tvome, čovek baš tako treba da postupi?« — pitao sam sebe nagnuvši glavu nalevo.

»Da, baš tako, — odgovorio sam nagnuvši glavu nadesno. — Ne treba čitav vek gledati u »...« na oznojanim staklima i mučiti se zagonetkama!...«

Pošao sam kroz vagone. U prvom nije bilo nikog, samo je kapala kiša kroz otvorene prozore. U drugom, takođe, niko, čak ni kiša nije kapala...

U trećem — bio je neko...

113. KILOMETAR — OMUTIŠĆE.

...Žena, u ornom od glave do pete, stajala je uz prozor i nezainteresovana gledala u maglu, na usta je pritiskala maramicu sa čipkom. »Ista pesma — kopija 'Neutešne nesreće', tvoja kopija, Jerofejev«, — pomislio sam u sebi.

Tiho, na prstima, da ne razbijem začaranost, prišao sam joj za leđa i pritajio se. Žena je plakala...

Evo! Čovek se osamljuje da bi plakao.

Ali iskonski on nije sam. Kad čovek plače on jednostavno ne želi da neko bude svedok njegovih suza. I u pravu je, jer ima li na svetu nešto uzvišenije od neutešivosti?... O, kad bi se sad moglo reći nešto tako — da linu suze iz očiju svih majki, da se u žalosnu crninu uviju i dvorci i kolibe, i kislaci i auli!...

Šta da joj kažem?

— Kneginjo, — pozvao sam je tiho.

— Šta hoćeš? — odazvala se kneginja zagledana kroz prozor.

— Ništa. S leđa ti se vidi usna harmonika, eto šta...

— Ne lupaj u snu, mali. To nije harmonika, to je nos... Bolje sedi i ćuti, kao mudar ćeš proći...

To meni — u mom položaju — da ćutim! Meni koji sam išao kroz vagone tražeći odgonetke zagonetki! Šteta što sam zaboravio kakva je to zagonetka, ali se sećam da je nešto važno... Uostalom, neka, setiću se posle... Žena plače, a to je mnogo važnije... Barabe! Pretvorili ste moju zemlju u najsramniji pakao — i suze se

kriju od ljudi, a smeh se pokazuje! ... Bedne hulje! Ljudima niste ostavili ništa osim »tuge« i »straha«, i posle toga smeh im je javan, a suze su zaboravljene! ...

O, kad bi se sad moglo reći tako, što bi ih spalilo sve, gadove, jednom rečju! Reći nešto tako što bi uskomešalo sve narode prošlosti! ...

Razmislio sam i rekao:

— Kneginjo! ... oj, kneginjo! ...

— Šta ti je opet?

— Nemaš više harmoniku. Ne vidim.

— A šta onda vidiš?

— Samo žbuniće. (Ona je odgovarala gledajući kroz prozor, a prema meni se nije okretala.)

— Baš si žbunić, vidim ...

»Šta mogu, žbunić, neka sam žbunić.« Najednom sam nekako omekšao, seo sam na klupu i onemoćao. Nikako, makar umro, nikako se nisam mogao setiti zašto sam pošao po vagonima i sreo ovu ženu ... Zbog nečeg »važnog«?

— Slušaj, kneginjo! ... A gde je tvoj sobar Petar? Nisam ga video od prošlog avgusta.

— Šta lupaš?

— Časna reč, od onda ga nisam video ... Gde je on, tvoj sobar?

— Moj je koliko i tvoj! — breknula se kneginja. Najednom se okrenula i pošla je prema vratima čisteći haljinom pod vagona. Kod vrata se zaustavila i okrenula mi promuklo, zgrčeno lice u suzama, i viknula:

— Mrzim te, Andreju Mihajloviču! Mr-zim!

Izašla je.

»Eto ti ga, — otegao sam kao maločas dekabrist. — Lepo me je sredila!« I otišla je ne odgovorivši mi najvažnije. Carice Nebeska, šta je to najvažnije? Tako ti tvog dobročinstva, daj da se setim! ... Sobar!

Pozvonio sam zvoncem ... Zatim — još jednom.

— Sobar!!

Ušao je sluga, sav u žutom, moj sobar Petar. Jednom sam mu, u pijanstvu, savetovao da do smrti nosi samo žuto — a on, poslušao, budala, i tako se stalno oblači.

— Petre, znaš šta? Šta misliš da li sam ja sad spavao? Spavao!

— U *onom* vagonu — jesi.

— A u ovom — nisam?

— A u ovom — nisi!

— Čudno mi je to, Petre... Hajde, upali kandelabre. Volim kad gore kandelabri, iako ne znam šta je to... Znaš, opet počinjem biti uznemiren... Znači, Petre, ako ti poverujem: u onom vagonu sam spavao, a u ovom se probudio. Je li?

— Ne znam. Ja sam spavao u ovom vagonu.

— Hm. Dobro. Ali zašto nisi ustao i probudio me? Zašto?

— A zašto bih te budio! U ovom vagonu nije trebalo da te budim, u njemu si se i sam probudio!...

— Ne zbunjuj me, Petre, ne zbunjuj... Pusti me da razmislim. Vidiš, Petre, nikako da razmršim jednu misao. Tako je velika ta misao.

— Koja je to misao?

— Evo, da li mi je ostalo nešto da popijem?

OMOTUŠČE — LEONOVO.

— Ne, ne, ne misli, to nije misao, to je samo sredstvo za razmršavanje misli. Kada prolazi pijanstvo počinje strah i nesigurnost svesti. Kad bih sad nešto popio ne bih toliko smrvljen i rastresen... Da li se vidi da sam smrvljen?

— Uopšte se ne vidi, samo ti je njuška podbula.

— A za piće nema ništa, — rekao je Petar, ustao je i upalio kandelabre.

Trgao sam se. »Dobro je što si ih upalio, dobro je, znaš li? — bio sam malo uznemiren. Putujemo, putujemo čitavu noć, a nikog nema osim nas.«

— Petre, a gde je tvoja kneginja?

— Odavno je izašla.

— Gde je izašla?

— Izašla je u Hrapunovu. Ona je iz Petuški putovala u Harapunovu. Ušla je u Orehovo—Zujevu, a izašla je u Hrapunovu.

— U Hrapunovu! Šta lupáš, Petre?... Ne sluđuj me, ne sluđuj... Da, da... najvažnija misao... Ne znam zašto mi se po glavi mota Anton Čehov. Da, i Fridrih Šiler, Fridrih Šiler i Anton Čehov. A zašto — pojma nemam. Da, da... sad mi postaje jasnije. Fridrih Šiler kad je sedao da piše tragedije, noge je uvek spuštao u šampanjac. Tačnije, ne, nego tako. To je tajni savetnik Gete, on je kod kuće uvek bio u patikama i halatu. A ja — ne, ja sam i kod kuće bez halata; ja sam i na ulici u patikama... A šta će tu Šiler? Da, evo zašto: kad je pio votku, noge je utapao u šampanjac. Spusti noge u šampanjac i pije votku. Dobro! A Čehov je pred smrt rekao: »Hoću da popijem!« I umro je...

Petar me je, stojeći nada mnom, gledao. Ja misli sređujem, a ti — gledaj. Bio je i Hegel. Dobro se sećam: bio je Hegel. On je govorio: »Nema razlike osim razlike u stupnju, među različitim stupnjevima u razlikama.« To jest, ako se prevede na normalan jezik: »Ko sad ne pije?«... Petre, imamo li nešto da popijemo?

— Ništa. Sve je popijeno.

— U čitavom vozu nema nikog?

— Nikog.

— Tako...

Ponovo sam se zamislio. Bile su to čudne misli. Obavijale su se oko nečega što je već u nešto bilo uviđeno. I to nešto je, takođe, bilo čudno. A duša — duša je bila teška...

Šta sam tada radio — da li sam tonuo u san ili se budio? Ne znam, i otkud bih ja to znao? »Postoji biće, ali kako ga nazvati, ni san je, ni java.«* Odremao sam tako 12 ili 35 minuta.

A kad sam se probudio u vagonu nije bilo nikog, i Petar je nestao. Voz se kretao kroz kišu i tamu. Bilo

---

* Šekspir, »Hamlet« (IV, 4).

je čudno slušati lupanje vrata u svim vagonima, bilo je čudno jer ni u jednom vagonu nije bilo nikog...

Ležao sam, kao leš, u ledenoj pari, a u srcu se sakupljao strah...

— So-ba-a-ar!

Na vratima se pojavio Petar sa modrim i zluradim licem. »Priđi ovamo, Petre, priđi! Zašto si mokar? To si ti sad lupao vratima, je li?«

— Nisam lupao, spavao sam.

— A ko je onda lupao?

Petar me je ne trepćući gledao.

— Pa ništa, ništa. Ako u srcu raste nemir, znači da ga treba smiriti, a da bi se smirilo treba nešto popiti. Imamo li nešto za piće?

— Nemamo. Sve je popijeno.

— I na čitavom svetu nema nikog?

— Nikog.

— Lažeš, Petre, neprestano me lažeš!!! Ako nema nikog, ko to onda tomo lupa vratima i prozorima? A? Znaš li? Čuješ li?... Ti sigurno imaš i nešto za piće, ali me lažeš?...

Petar me je još uvek ne žmirkajući zlurado gledao. Po njušci sam mu video da sam ga prozreo, da sam ga pročitao i da me se on sada boji. Da, da, on se srušio na kandelabr i ugasio ga — tako je pošao po vagonu gaseći svetla. »On se stidi, stidi se!« pomislio sam. Ali on je već iskočio kroz prozor.

— Vрати se, Petre, vrati se! — povikao sam da svoj glas nisam mogao prepoznati, — vrati se!

— Skitnico! — odgovorio mi je spolja.

Najednom — uleteo je u vagon, dojurio je do mene, ščepao me je za kosu, prvo napred, pa nazad, pa opet napred, čupao me je sa najočajnijom zlobom...

— Šta ti je, Petre? Šta ti je?!

— Ništa! Ostani! Ostani tu, droljo! Ostani, matora kurvo! Putuj u Moskvu! Tamo se prodaji! A ja ne mogu više, ne mogu-u-u-u!...

I ponovo je izleteo, sada zauvek.

»Đavo će ga znati, šta mu je! Šta je sa svima njima?« Stegao sam dupe, protresao se izaknjavao. Zajedno sa mnom su se protresli vagoni po su i oni zadžonjali. Oni se, izgleda, već odavno udaraju i tresu...

LEONOVO — PETUŠKI.

Vrata vagona su počela lupati, treskati, sve jače. Zatim je u moj vagon, sa licem modrim od straha, uleteo traktorista Jevtjuškin, i proleteo je kroz njega. Desetak sekundi posle njega istim putem je projurila desetina Erinija i odjurila je za njim. Grmeli su bubnjevi i cimbala...

— Kuda? Kuda jurite?!

— Šta te se tiče?! Otkaçi se! Pusti! ..

— Kuda? Kuda svi idemo??.

— Šta te se tiče, lu-do-o!

I najednom se okrenula prema meni, zagrlila je moju glavu i poljubila me u čelo — to je bilo toliko neočekivano da sam se zbunio, seo sam i počeo grickati suncokret.

A dok sam ja grickao suncokret ona se malo odmakla, pogledala me, vratila se — i zviznula šamarčinu po levom obrazu. Zviznula me, uzletela je ka tavanici i jurnula je da stigne druge. Pojurio sam za njom spuštajući glavu kao krivac...

Rumeneo se zapad, i konji su se igrali, a gde je sreća o kojoj pišu novine? Jurio sam i jurio, kroz vihor i mrak, skidao sam vrata sa šarki, znao sam da voz »Moskva—Petuški« leti sa nasipa. Vagoni su poskakivali, kao pomahnitali. I tada sam se uznemirio i viknuo:

— O-o-o-o-o! Stojte! A-a-a-a-a!

Viknuo sam i zanemio: čopor Erinija je, kao upaničeno stado, jurio nazad, do prvog vagona pravo na mene. Za njima je jurio pomahnitali Jevtjuškin. Ta lavina me je pokupila pod sebe i zatrpala me...

A cimbala su se čula, i bubnjevi su grmeli. Zvezde su padale na prozor selsovjeta. A Sulamita se cerekala.

PETUŠKI — PERON.

A zatim se sve, naravno, uskovitlalo. Ako vi kažete da je bila magla — saglasiću se — bilo je kao magla. Ako vi kažete — ne, to nije magla, to je plamen i led — čas led, čas plamen — na to ću vam reći: da, da, led i plamen, prvo sledi krv, sledi, a kad zaledi, odmah počinje da ključa, i, kad proključa, sleđuje ponovo.

»To je groznica, — pomislio sam. — Ta vrela magla svuda, to je do groznice, zato što sam u vatri, a svuda je vrela magla.« A iz magle izlazi neko vrlo poznat, Ahil, ne nije Ahil, ali neko vrlo poznat. Oh, prepoznao sam ga: to je pontijski car Mitridat. Sav je umazan balama, a u rukama mu nožić . . .

— Da li si ti to, Mitridate? — toliko mi je bilo teško da sam govorio gotovo nečujno. — Mitridate, da li si to ti?

— Ja sam, — odgovorio je pontijski car Mitridat.

— A zašto si tako balav?

— Uvek je tako. Čim je pun mesec, bale mi poteku.

— A u druge dane ne teku?

— Dešava se i da teku. Ali ne tako kao kad je pun mesec.

— A ti ih uopšte ne brišeš? — prešao sam gotovo na šapat. — Uopšte ne brišeš?

— Kako da kažem, dešava se i da ih brišem, ali zar se pri punom mesecu mogu obrisati, ne brišeš ih toliko koliko ih razmažeš. Ukusi su različiti, jedni vole da su balavi, drugi brišu, treći razmazuju. A ja kad je pun mesec . . .

— Prekinuo sam ga:

— Divno pričaš, Mitridate, a šta će ti nožić u rukama?

— Kako zašto?.. da te zakoljem — eto zašto!.. Pitao si, takođe: zašto?.. Da te zakoljem, razume se . . .

A kako se samo najednom promenio! govorio je mirno, a sad se iskezio i pocrneo — kud su se samo dele bale? — i još se, povrh svega, zacerekao! Zatim se iskezio, zatim se ponovo zacerekao!

Vatra me je ponovo obuzela: »Šta ti je, Mitridate, šta ti je! — šaptao sam ili vikao, ne znam. — Skloni nož, skloni, zašto? ...« A on već ništa nije čuo, zamahivao je kao da je u njemu hiljadu crnih đavola... »Krvolok!« Tada mi je proboden levi bok, tiho sam jeknuo zato što u meni nije bilo snage da se zaštitim od nožića... »Prestani, Mitridate, prestani...«

Ali tada mi je probijen desni bok, pa ponovo levi, pa desni — u nemoći sam uspevao samo da vrištim, — i da se od bola prućim po peronu. Osvestio sam se u grčevima. Okolo — ništa, osim vetra, tame i pasje hladnoće. »Šta je to sa mnom, gde sam? Zašto kiša sipi? Bože...«

Ponov sam zaspao. Ponovo je počelo isto, i drhtavica, i vatra, i groznica, a odande, iz daleka, gde je magla, isplovilo je dvoje dugonja sa skulpture Muhine, radnik sa čekićem i seljanka sa srpom i, približivši mi se sasvim, oboje su mi se podsmehnuli. Radnik me je opalio čekićem po glavi, a zatim me je seljanka srpom — po ja..ma. Vrisnuo sam — sigurno sam glasno vrisnuo — i ponovo se probudio, ovog puta u grčevima, zato što se sad u meni sve već, sve treslo — i lice, i odeća, i duša, i misli.

O, taj bol! O, ta pasja hladnoća! O, nemoć! Ako svaki moj budući petak bude kao ovaj — obesiću se nekog četvrtka!... Petuški, zar sam takve grčeve očekivao od tebe? Dok sam stizao do tebe, ko je poklao tvoje ptičice i izgazio jasmin?.. Carica Nebeska, ja sam u Petuškama!...

»Ništa, ništa, Jerofejev... Talita kumi, kako je rekao Spasitelj, to jest ustani i idi. Znam, znam sve te boli, čitavo telo i čitavu dušu, a na peronu je mokro i pusto, i niko te nije dočekao, i niko te nikad neće dočekati. Ipak, ustani i idi. Pokušaj... A tvoj kovčežić, Bože, gde je tvoj kovčežić sa darovima?... dve čaše oraha za mališana, bombone »plavac« i prazna flaša... gde je kovčežić? ko ga je i zašto ukrao? — jer u njemu su bili darovi!.. Pogledaj, da li imaš novaca, možda imaš malo!.. Da, da, imaš malo, jedva da imaš, ali šta će sad on — novac?... O, efemernost! O, jalovost!

O, najgnusnije, najsramnije vreme u životu mog naroda — vreme od zatvaranja bifea do svitanja!...

Ništa, ništa, Jerofejev... Talita kumi, kako je rekla tvoja Carica, kad si ležao u grobu, — to jest, ustani, istresi ogrtač, očisti pantalone, otreši se i idi. Pokušaj makar korak dva, a posle će biti lakše. Što dalje — to lakše. Pa ti si bolesnom detetu govorio: »jen-dva, jen-dva, obuj patike, zar te nije sram da spavaš...« Najvažnije je odmaći od pruge, ovde uvek idu vozovi, iz Moskve za Petuške, iz Petušaka za Moskvu. Otići od šina. Sad ćeš sve saznati, zašto nikog nema, saznaćeš i zašto te nije dočekala, sve ćeš saznati... Idi, Venjička, idi, idi...«

PETUŠKI. ŽELEZNIČKA STANICA.

»Venjička, ako hoćeš levo, idi levo. Ako hoćeš desno, idi desno. Tebi je svejedno kuda ideš. Najbolje idi napred, kuda te oči vode...«

Neko mi je nekad govorio da je jednostavno umreti: za to je potrebno četrdeset puta uzastopce duboko, duboko, koliko se može, udahnuti, i izdahnuti isto tako, iz dubine srca — i tada ispustiš dušu. Da pokušam?...

Čekaj, čekaj!... Možda prvo da saznaš? Da saznaš koliko je sati?... A kako saznati kad nigde nikog nema kad si sam samciti?... A i kad bi naišla živa duša — da li bi ti mogao otvoriti usta, od hladnoće i bola! Da, od hladnoće i bola... O, nemost!...

A ako jednom umrem — a umreću uskoro, znam, umreću, a neću prihvatiti ovaj svet, upoznaću ga izbliza i izdaleka, spolja i iznutra ću ga upoznati, ali neću ga prihvatiti, umreću i on će me pitati: »Da li ti je *tamo* bilo dobro? Da li ti je bilo loše?« — a ja ću ćutati, spustiću pogled i ćutaću, ta nemost je poznata svakome kome je poznato višednevno pijanstvo. Zar ljudski život nije samo trenutno pijanstvo duše, i pomračenje duše, takođe? Svi kao da smo pijani, ali

svako po svome, jedan je popio manje, drugi više. Na svakog drugačije deluje: jedan se ovom svetu smeje u lice, drugi na grudima ovog sveta plače. Jednog je već izmučilo, i njemu je dobro, a drugog još muči. A ja, šta je sa mnom? Ja sam mnogo doživeo, ali nikakvog rezultata, gotovo da se još ni jednom nisam kako treba nasmejao, još nikad me nije pošteno pritislo. Na ovom svetu sam iskusio samo jedno, gubim razum i svaku logiku, najtrezniji sam na ovom svetu; to me prosto stiže... »Zašto čutiš« — pitaće me Gospod, sav u modrim munjama. A šta ću mu odgovoriti? Čutaću, čutaću...

Možda bih, ipak, otvorio usta? potražio neku živu dušu i pitao koliko je sati?...

Vanjička, šta te se tiče koliko je sati? Bolje idi, idi, zakloni se od vetra i lagano idi... Spoznao si nebeski raj, zar bi prošlog petka pitao koliko je sati — a sad nebeskog raja više nema, šta će ti da znaš koliko je sati? Carica sa spuštenim trepavicama ti nije došla na peron, božanstvo ti je okrenulo leđa, šta će ti da znaš koliko je sati? »Nije žena, ona je bombonica«, kako si je u šali nazivao, nije došla na peron pred tebe. Uteha ljudskog roda, ljiljan doline — nije došla i nije te dočekala. Venja, kakvog smisla ima posle toga znati koliko je sati?...

Šta ti je ostalo? Ujutro — jauk, uveče — plač, a noću — škrgut zuba... I kome, kome je na svetu stalo do tebe? Kome?... Evo, uđi u bilo koju kuću u Petušcima, pitaj bilo koga: »Da li vam je stalo do mene?« Bože moj...

Skrenuo sam za ugao i pokucao na prva vrata.

PETUŠKI. SADOVOJE KOLJCO.

— Pokucao sam — i drhteći od hladnoće počeo čekati da mi otvore... »Čudno visoke kuće su izgradili u Petušcima!... Uostalom, uvek je tako posle višednevnog pijanstva: ljudi izgledaju ljutiti, ulice široke,

a kuće velike... Od pijanstva sve naraste onoliko koliko je izgledalo ništavno u treznom stanju... Sećaš li se brkajlijine hipoteze?»

Još jednom sam pokucao, malo glasnije nego prvi put.

»Zar je tako teško otvoriti vrata čoveku i pustiti ga da se tri minuta ogreje? To ne razumem... Oni, ozbiljni, to ne razumeju, a ja, ništavilo, to nikad neću razumeti... Meni, tekel, fares; to jest, izmeren si na vazi i utvrđeno je da si ništavilo, to jest »tekel«... Pa neka, neka...

Ali ako *tamo* postoji vaga, ili ne — svejedno — na *toj* vazi će uzdah i suza biti teži od računa i zamisli. U to sam sigurniji nego što ćete vi u išta biti. Mnogo sam proživeo, mnogo popio i promislio — i znam šta govorim. Sve vaše zvezde vodilje idu svom zahodu, a ako i ne idu, onda jedva svetlucaju. Ne znam vas, ljudi, slabo vas znam, retko sam na vas obraćao pažnju, ali potrebni ste mi i interesuje me čime je sad zaneta vaša duša, da bih sigurno znao da li će sinuti zvezda nad Vitlejemom, ili će ponovo početi svetlucati, to je najvažnije. Zato što sve ostale idu svom zahodu, a ako i ne idu, onda jedva svetlucaju, a ako čak i sijaju to ne vredi ni pišljiva boba.

Postoje *tamo* vage, ili ne — *tamo* ćemo mi koji smo ništavila biti teži od vas i živjećemo. U to verujem čvršće nego što vi verujete u bilo šta. Verujem, znam i objavljujem čitavom svetu. Ali zašto su se ulice u Petušcima tako čudno raširile?...»

Otišao sam od vrata i svoj teški pogled prenosio sa kuće na kuću, sa ulaza na ulaz. I dok se u mene uvlačila tako teška misao, koju je strašno izgovoriti, zajedno sa teškim dosećanjem, koje je, takođe, strašno izgovoriti — išao sam i išao, i napregnuto razgledao svaku kuću, a nisam je mogao dobro osmotriti: od hladnoće, ili još nečeg, suze su mi navirale na oči...

»Ne plači, Jerofejev, ne plači... Ali zašto? I zašto tako drhtiš? Od hladnoće ili još nečeg?... Nemoj...»

Kad bih imao bar dvadeset gutljaja »kubanske«! Oni bi došli do srca, a srce bi uvek umelo da ubedi

razum da sam u Petuškama! Ali »kubanske« nije bilo: skrenuo sam u uličicu i ponovo sam zaplakao i zadržtao...

Tada je počela priča, strašnija od svih viđenih u snu. U toj uličici u susret su mi dolazila četvorica. Odmah sam ih prepoznao, neću da objašnjavam ko su ta četvorica... Zadržtao sam jače nego pre, sav sam se pretvorio u grč.

Prišli su mi i okružili me. Kako da vam objasnim kakve su im bile njuške? Ne, nisu bile razbojničke, pre čak suprotno, izgledale su nekako klasično, ali u očima sve četvorice — vi znate, sedeli ste nekad u toaletu na stanici u Petuškama, sećate se kako tamo, u dubini, pod okruglim otvorima svetluca i igra ona žiža riđe boje — takve su bile oči u sve četvorice. A četvrti je ličio... uostalom, posle ću reći na koga je on ličio.

— Pa, eto... našli smo te, — rekao je jedan.

— Kako... našli? — glas mi je strašno drhtao, od pijanstva i groznice. Oni su mislili: od straha.

— Da-a, našli smo te! Više nikud nećeš ići.

— A zašto?

— Zato.

— Slušajte... — glas mi se prekidao, zato što je drhtao svaki moj nerv, a ne samo glas. Noću niko ne može biti siguran u sebe, to jest, mislim u hladnoj noći. I apostol se odrekao Hrista pre nego što su treći petli zakukurikali. Tačnije, nije tako: i apostol se tri puta odrekao Hrista dok petao nije zakukurikao. Ja znam zašto ga se odrekao — zato što je drhtao od hladnoće, da. On se još grejao uz vatru, zajedno sa njima. A ja nemam vatru, još sam i čitavu sedmicu pijan. A kad bi me sad kušali, odrekao bih ga se sedamdeset i sedam puta, možda bih ga se odrekao i više puta...

— Slušajte, — govorio sam im kako sam mogao, — pustite me... šta ću vam ja?... Ja samo nisam doputovao do devojke... putovao sam, a nisam doputovao... prespavao sam stanicu... ukrali su mi kovčezić dok sam spavao... u njemu su bile sitnice, ipak mi je žao »plavca«...

— Kakav »plavac«? — sa mržnjom je pitao jedan.

— Da, bonbone, bonbone »plavac«... i dvesta grama oraha, detetu sam ih nosio, obećao sam mu ih zato što dobro zna slova... ali to je sitnica... samo da dočekam svitanje, ponovo ću putovati... istina bez novca, bez darova, ali oni će me i tako primiti, ništa mi neće reći... čak naprotiv.

Sva četvorica su me gledali, sigurno su mislili: »Kako je ovaj šljam plašljiv!« O, neka misle, neka misle, samo da me puste!... Gde, u kojim novinama sam video ove njuške?...

— Hoću ponovo u Petuške...

— Nećeš ići u Petuške!...

— Pa... neka neću, ali na Kursku stanicu ću...

— Nećeš ti na stanicu!

— A zašto?

— Zato!

Jedan je zamahnuo i udario me po obrazu, drugi — pesnicom u lice, druga dvojica su me, takođe, deljala, — ništa nisam shvatao. Ostajao sam na nogama, i povlačio se od njih tiho, tiho, a oni, sva četvorica, tiho su nastupali.

»Beži, Venjička, bilo kuda, bilo kuda! Beži na Kursku stanicu! Levo, ili desno, nazad, svejedno kuda ćeš dospeti! Beži, Venjička, beži!«

Uhvatio sam se za glavu — i pojurio sam. A oni — za mnom...

PETUŠKI. KREMLJ. SPOMENIK MINJINU I POŽARSKOM.

»A možda su ovo, ipak, Petuški?... Zašto na ulicama nema ljudi? Kud su nestali?... Ako me stignu, ubiće me... A koga da zovem u pomoć... Ni u jednom prozoru svetlo, a ulične svetiljke gore kao ukleto, gore, ni jedna se ne gasi.«

Moguće je da su Petuški!.. Evo, kuća prema kojoj bežim je rijsobes*, iza njega tama... Petušinski

rajsobes a iza njega tamo vo veki vekov i gnezdo duša umrlih ... O, ne, ne!

Iskočio sam na trg, popločan mokrom kockom, smirio sam dah i osvrnuo se:

»Ne, ovo nisu Petuški! ... Ako je On — ako je On zauvek napustio zemlju, ali vidi svakoga od nas, — znam da ovamo nijednom nije pogledao ... A ako on moju zemlju nikada nije napuštao, ako ju je svu bos prepešačio, u liku roba, — on je obišao ovo mesto, prošao je pored njega ...

»Ne, ovo nisu Petuški! Petuški On nije zaobilazio. On je, umoran, tamo uz svetlo plamena počivao, tamo sam u mnogim dušama primećivao pepeo i dim Njegovog bivaka. Plamen nije potreban, bio bi pepeo.«

Ne, ovo nisu Petuški! Preda mnom je blistao Kremlj u svom sjaju. Iako sam iza sebe čuo bat gonilaca — uspeo sam da pomislim: »Ja koji sam prošao Moskvu uzduž i popreko, trezan i pijan — ni jednom nisam video Kremlj, u traženju Kremlja uvek sam dospevao na Kursku stanicu. I evo, ugledao sam ga sada — kad mi je Kurska stanica najpotrebnija! ...

»Nedokučivi su tvoji putevi ...«

Topot se čuo sve bliže, nikako nisam mogao da dođem do daha da bih bežao dalje, samo sam se dovikao do zida Kremlja — i stropoštao se. Bio sam izbezumljen od straha — bilo mi je svejedno ...

Oni su se približavali — trgom, po dvojica sa dve strane. »Ko su ti ljudi i šta sam im ja učinio?« — takvo pitanje nije postojalo u meni. »Svejedno je da li će me primetiti, ili neće — takođe je svejedno. Nije mi potrebna drhtavica, potreban mi je mir, to su sve moje želje ... Odvedi ih, Gospode!«

Ipak su me primetili. Prišli su i okružili me, teško su disali. Dobro je što sam uspeo da stanem na noge — oni bi me ubili ...

— Ti si od nas? Od *nas* si hteo da pobegneš? — prosiktao je jedan od njih i dohvatio me za kosu i iz sve snage mi je lupio glavu o zid Kremlja. Slomio sam se od bola, krv mi je tekla po licu i za okovrat-

---

* Reonski odsek za socijalno osiguranje. (Prim. prev.)

nik... Gotovo sam pao, ali sam izdržao... Počelo je lemanje!

— U stomak, udri ga čizmom u stomak! Neka se savije!

Bože, oteo sam se i pojurio — dalje, trgov. »Beži, Venjička, ako možeš, beži, pobeći ćeš, oni uopšte ne umeju da trče!« Za tren sam se zaustavio kod spomenika — obrisao sam krv sa obrva da bih bolje video — prvo sam pogledao Minjina, zatim Požarskog, zatim ponovo Minjina — kuda? Na koju stranu da bežim? Gde je Kurska stanica a kuda da bežim? Vremena za razmišljanje nije bilo — pojurio sam onamo kuda je gledao knez Dmitrij Požarski...

MOSKVA — PETUŠKI. NEPOZNAT PROLAZ.

Ipak sam do poslednjeg trenutka verovao da ću se od njih spasti. Kad sam utrčao u nepoznati prolaz i dopuzao do gornjeg platoa ponovo sam se stropoštao — još uvek sam se nadao... »O, ništa, ništa, srce će se kroz trenutak smiriti, krv će oteći, lezi, Venjička, lezi do svitanja, a tamo, na Kursku stanicu... Ne treba tako drhtati, već sam ti rekao, ne treba...«

Srce je tako lupalo da je sve zaglušilo, ipak sam čuo: vrata prolaza su se dole lagano otvorila i nisu se zatvorila nekih pet sekundi.

Sav uzdrhtao rekao sam sebi: »Talita kumi, to jest, ustani i pripremi se za kraj... To već nije talita kumi, sve osećam, to je *lama sabatkani*, kako je rekao Spasitelj... To jest: »Zašto si me napustio, Gospode?« Zašto si me, Gospode, ipak napustio?

Gospod je ćutao.

A anđeli su se nasmejali. Vi znate kako se smeju anđeli? To su sramne stvari, sada znam, da vam kažem kako su se oni sada nasmejali? Nekad, veoma davno, u Lobnu, na stanici, voz je pregazio čoveka, potpuno ga je presekao: čitavu njegovu donju polovinu je samleo u sitnu kašu i razmazao po nasipu, a gornja po-

lovina, od pojasa, ostala je kao da je živa, i stajala je između šina, kao što na postamentima stoje biste raznih hulja. Voz je otišao, a on, ta polovina, tako je ostala, a na njegovom licu je bila nekakva zabrinutost, a usta poluotvorena. Mnogi to nisu mogli gledati, okretali su se, blede i sa samrtnim strahom u srcu. A deca su mu pritrčala, troje ili četvero dece, negde su kupili zapaljen pikavac i stavili ga u poluotvorena usta. A pikavac se dimio, a deca su skakala oko njega i smejala se toj veseloj stvari . . .

Tako su se i sad nada mnogom smejali nebeski anđeli. Oni su se smejali, a Bog je ćutao . . . A ona četvorica, već sam ih video — penjali su se sa poslednjeg sprata . . . A kad sam ih ugledao od svakog straha je snažnije (časna reč, snažnije) bilo zaprepašćenje: oni, sva četvorica, penjali su se bosu, a obuću su držili u rukama — zašto im je to bilo potrebno? Da ne dižu buku u prolazu? Ili da mi se neprimetno prikradu? Ne znam, ali to je bilo poslednje čega sam se setio. To je zaprepašćenje.

Nisu čak ni predahnuli — s poslednje stepenice su se bacili na mene i počeli su me gušiti, sa pet ili šest ruku, ja sam, koliko sam mogao, odvajao njihove ruke i branio svoje grlo, koliko sam mogao. I tada se desilo najužasnije: jedan od njih, sa najsvirepijim i klasičnim profilom, iz džepa je izvukao ogromno šilo sa drvenim rukohvatom; možda to čak i nije bilo šilo, nego odvrtka ili nešto drugo — ne znam. Ali on je naredio ostalima da mi drže ruke, i, pošto se nisam branio, potpuno izbezumljenog, pritisli su me uz pod.

— Zašto, zašto? . . . zašto, zašto? . . . — mrmljao sam . . .

Oni su zarili svoje šilo baš u grlo . . .

Nisam znao da na svetu postoji takav bol, zgrčio sam se od muke, pred očima mi se pojavilo debelo crveno slovo »U« i zatreperilo je. Od tada se nisam osvešćivao, i nikad se neću osvestiti.

Na postavljanju kablova
u Šerementjevu
u jesen 69. godine

**VENEDIKT JEROFEJEV
MOSKVA—PETUŠKI**

**Glavni urednik
JOVAN ZIVLAK**

**Recenzenti
BRANIMIR DONAT
ALEKSANDAR BADNJAREVIĆ**

**Likovno-tehnička oprema
OSKAR ŠTEFAN**

**Lektor
STEVAN KORDIĆ**

**Korektor
RALE NIŠAVIĆ**

**Izdavačka radna organizacija
»Bratstvo-Jedinstvo«
Novi Sad
Arse Teodorovića 11**

**Tiraž
2000 primeraka**

**Štampa
GRO »Kultura« OOUR »Radiša Timotić«
Beograd, Jakšićeva 9
1985.**

